

**LES OPOSICIONS CIUTADANES ALS CENTRES D'ATENCIÓ
A USUARIS DE DROGUES A BARCELONA:
CARACTERITZACIÓ I PROPOSTES DE PREVENCIÓ I GESTIÓ**

Informe final

Document preparat per:
Francisco Báez Urbina
Investigador Equip Cometa - Grup Igia

Barcelona, maig del 2007

INDICE

Continguts	Pàgina
PRESENTACIÓ	5
INTRODUCCIÓ	7
1.1 Justificació de l'estudi.	8
1.2 Problema d'investigació.	9
1.3 Pregunta d'investigació.	11
1.4 Objectius de l'estudi.	11
1.5 Hipòtesi de treball.	12
1.6 Caràcter de l'estudi.	13
<u>PRIMERA PART: EL COMPORTAMENT NO COOPERATIU ENFRONT DE LA PROVISIÓ DE BÉNS PÚBLICS</u>	15
1. LA PERSPECTIVA TEÒRIC - METODOLÒGICA: SUPÒSITS, CONCEPTES I MODELS	15
1.1 La Teoria de l'elecció racional (TER) i camps afins.	16
1.1.1 Supòsits de la teoria.	16
1.1.2 La lògica de la interdependència.	19
1.1.3 Els impactes no desitjats de l'acció social.	22
1.2 El problema dels béns públics (BP): supòsits bàsics de la teoria.	24
1.2.1 Els BP.	24
1.2.2 El problema dels BP.	26
1.2.3 El problema associat de l'acció col·lectiva.	28
1.2.4 Interès privat i BP: el repte governamental d'augmentar la quota de cooperació.	31
1.3 L'opció metodològica de l'estudi: l'explicació per mecanismes socials.	32
2. EL CAS D'ESTUDI: EL MECANISME DE LA OPOSICIÓ CIUTADANA A LA IMPLANTACIÓ DE CAD A CATALUNYA	36
2.1 Aspectes de disseny de l'estudi.	36
2.1.1 Caràcter de la investigació: l'estudi de casos.	36
2.1.1.1 Les definicions de l'estudi de casos.	37
2.1.1.2 Aspectes generals de disseny dels estudis de casos.	38
2.1.1.3 Els tipus d'estudis de casos.	38
2.1.1.4 Les crítiques als estudis de casos.	39
2.1.2 Aspectes de disseny del nostre estudi.	41
2.1.2.1 Dimensions i categories de l'estudi.	42
2.1.2.2 Tipus de mostra i sub casos concrets analitzats.	43
2.1.2.3 Instruments utilitzats per a l'obtenció d'informació.	44
2.1.2.4 Procediments d'anàlisi de dades.	50
2.2 El mecanisme de no cooperació NIMBY: estructura i implicacions.	52
2.2.1 Els centres d'atenció a drogodependents (CAD) a Catalunya.	53
2.2.2 Caracterització del mecanisme: la disposició a la no cooperació.	56
2.2.2.1 L'estructura de preferències dels agents.	56
a. El sistema d'interacció i l'estructura de preferències.	56
b. Distinció entre CL i CA.	62
c. Operació de càlcul <i>coste</i> – benefici realitzat per la CL.	67
d. Informació disponible en la CL.	71
e. Percepció d'exclusió territorial de part de la CL.	73
f. El problema de la droga.	75
g. El polític i el tècnic.	78

2.2.2.2 Implicacions de l'estructura de preferències dels agents:	82
a. Resistència a pagament de <i>costes</i> i impacte en governabilitat local.	86
b. Trenqui d'equilibri de govern i confiança públic – privada.	87
c. Interessos, discursos i posicions de les parts.	88
2.2.3 La no cooperació incondicional: el fenomen NIABY.	93
2.2.4 Fenòmens NIMBY paral·lels en operació actualment a Catalunya.	95
2.2.4.1 Oposició ciutadana a la construcció d'un traçat de electrificació: el cas de Bescanó (Gironès).	95
2.2.4.2 Oposició veïnal al traçat del ferrocarril d'alta velocitat (AVE): la plataforma "AVE pel litoral".	97
2.2.4.3 Mobilitzacions en contra de la construcció de recintes carceraris: el cas d'Estaràs i Tàrraga (Lleida).	99

SEGONA PART: LA GESTIÓ DE LA NO COOPERACION EN EL SECTOR DE BÉNS PÚBLICS 102

1. La teoria de l'Agent - Principal.	102
1.1 Les característiques generals del model Agent – Principal.	102
1.1.1 Les característiques pròpies de cada part.	104
1.1.2 Els supòsits generals de la relació.	104
a. La racionalitat dels agents.	104
b. La interdependència.	105
c. Els compromisos.	105
1.2 Les condicions que descriuen la interacció entre agent i principal.	105
1.2.1 L'asimetria informativa.	106
1.2.2 Els problemes d'agència.	106
a. Selecció adversa.	107
b. Risc moral.	107
1.2.3 Els <i>costes</i> d'agència.	108
1.2.4 Els resultats sub òptims.	109
1.3 L'existència d'estratègies de segona millor opció.	109
1.3.1 Contractes.	110
1.3.2 Monitoratge.	111
1.3.3 Incentius selectius i compatibles.	112
1.3.4 Senyalització.	112
2. Elements del model aplicats al cas d'estudi: relació d'agència entre representants i representats.	113
2.1 Les característiques generals del model Agent – Principal.	113
2.1.1 Les característiques pròpies de cada part.	114
2.1.2 Els supòsits generals de la relació.	114
a. La racionalitat dels agents.	114
b. La interdependència.	115
c. Els compromisos.	116
2.2 Les condicions que descriuen la interacció entre agent i principal.	116
2.2.1 L'asimetria informativa.	116
2.2.2 Els problemes d'agència.	117
a. Selecció adversa.	117
b. Risc moral.	118
2.2.3 Els <i>costes</i> d'agència.	118
2.2.4 Els resultats subòptims.	119
2.3 L'existència d'estratègies de segona millor opció.	121
3. Factors condicionaments de la cooperació: incentius selectius i estratègies annexes.	123
3.1 Incentius selectius (instruments <i>ad hoc</i> o de curt termini).	123
3.1.1 Incentius selectius de caràcter econòmic.	124
a. Reducció d'impostos territorials.	125
b. Compensacions en béns.	125
c. Indemnització.	125

3.1.2 Incentius selectius de caràcter polític.	126
a. Incorporació en processos específics de presa de decisions.	126
b. Instàncies permanents de diàleg multi sectorial i multi actorals.	127
c. Instàncies tècniques de supervisió, seguiment i garantia tècnica.	128
3.2 Estratègies annexes:	128
3.2.1 Estratègies soci – educatives: modificació de preferències (llarg termini).	128
3.2.2 El desenvolupament institucional.	129
a. Descentralització i desconcentració.	129
b. Delegació d'obres a tercers no privats.	130
c. Delegació d'obres a privats o privatització.	130
3.2.3 Estratègies de coacció: la raó d'Estat.	130
CONCLUSIONS	131
1. Teòric – metodològiques.	131
2. Les característiques de la no cooperació.	132
3. Les estratègies governamentals de foment de la cooperació.	136
4. Qüestions finals de caràcter soci - polític no resoltes a proposar.	137
BIBLIOGRAFIA	139
ANNEXOS METODOLOGICOS	144
1. Instrument.	144
2 . Estratègies i resultats d'actuació de les parts: Fitxes de sub casos de Lleida i Cerdanyola.	144

PRESENTACION

El present document té per finalitat lliurar els resultats d'investigació d'un estudi exploratori realitzat el període 2006 - 2007 sobre el comportament social no cooperatiu observat enfront de la provisió de béns públics (des d'ara BP) a Catalunya i les seves implicacions sociopolítiques a escala local, és a dir, les oposicions ciutadanes i els conflictes d'implantació comunitària generats a partir de la decisions governamentals d'implementació de Centres locals d'atenció a Drogodependents (des d'ara CAD). L'estudi s'ha proposat analitzar aquest comportament a través d'un marc teòric basat en la Teoria de l'Elecció Racional (des d'ara TER) i camps afins, utilitzat per a caracteritzar, des de l'òptica del problema dels BP i la sociologia política, l'oposició veïnal a decisions governamentals d'inversió en serveis públics soci sanitaris a Catalunya en els últims anys. A partir d'aquests elements conceptuals, i seguint l'estratègia metodològica d'explicació per mecanismes socials, es va explorar en un model teòric d'interpretació microcausal amb el qual s'ha descrit i intentat explicar el patró d'oposició ciutadana observat en la implementació d'aquest tipus de béns. El model ha estat posat a prova mitjançant l'aplicació d'un estudi de casos basat en informació qualitativa recollida en declaracions fetes per agents involucrats directament en processos d'implantació d'aquest tipus de serveis (agents governamentals, professionals i comunitaris) i en anàlisis de fonts documentals (premsa i documents de treball). Seguidament, el marc conceptual de la Teoria de l'Agent – Principal (des d'ara TAP) posarà l'accent en la qüestió organitzativa i institucional del problema al proporcionar elements que ens han permès indagar, de manera exploratòria encara que prepositiva, en algunes solucions de gestió governamental de la racionalitat de la no cooperació observada en la provisió d'aquest tipus de béns. Tot això, amb la idea d'aportar conclusions exploratòries i d'interès teòric en l'àmbit de la sociologia de la gestió de les polítiques públiques.

El text es divideix en dues parts. La primera d'elles està dedicada a caracteritzar el mecanisme d'oposició ciutadana i a descriure les seves implicacions. Així, doncs des del punt de vista de la psicologia política, és aquí on desenvolupa la problemàtica a investigar, la seva justificació, els paràmetres de referència en els quals s'inscriu, el problema d'investigació pròpiament dit i la pregunta d'estudi. Es plantegen també els interrogants generals que se li associen i les hipòtesis que guien la investigació, incloent una relatoria sobre el caràcter i els elements de mètode i tècnica considerats. En el

primer capítol es descriu, d'una banda, el complex teòric en el qual s'inscriu l'estudi i que és utilitzat com a model per a treballar el problema de la no cooperació i els BP, és a dir, alguns dels elements que han servit per a configurar el marc conceptual amb el qual es treballa l'estudi empíric. Ens referim als fonaments centrals de la TER, que han servit, d'una banda, per a fixar els sistemes d'interdependència, i per un altre, per a determinar els impactes no desitjats de l'acció social intencional dels agents. Per altra banda, l'opció metodològica de l'explicació per mecanismes socials, ha plantejat la necessitat d'identificar una relació causal plausible i en bona mesura responsable del fenomen d'oposició ciutadana. S'ha arribat així al denominat síndrome "NIMBY" ("*not in my back yard*", "*si, però no en el meu barri*"), un mecanisme social reactiu que descriu de manera ajustada el rebuig individual agregat enfront d'iniciatives governamentals orientades a la provisió de BP. En altres paraules, un patró que es materialitza en diversos camps (medi ambient, sanitat, gestió de residus, transport urbà) i que cobra vital importància per a l'estudi, tant de la necessitat i de l'impacte dels CAD, com de la reacció ciutadana provocada per la provisió governamental d'aquests. En aquest context, el segon capítol desenvolupa el cas concret d'estudi, a saber, el micro mecanisme no cooperatiu i les seves implicacions a escala local, els conflictes d'implantació generats per les oposicions veïnals a la provisió de CAD a Catalunya.

En la segona part, i a partir del model de l'Agent - Principal, es descriu d'una banda, la situació NIMBY com a sistema d'interdependència recíproc en el qual tant decisores (agent) com ciutadania reactiva (principal) mantenen una relació d'intercanvi amb resultats subòptims, i s'assenyalen, per un altra banda, algunes estratègies disponibles de foment de la cooperació de la ciutadania que inclouen incentius selectius de caràcter econòmic i polític. Finalment, i ja en les conclusions, es lliuren les consideracions finals de l'exercici teòric realitzat, deixant plantejats alguns interrogants sobre la racionalitat de la gestió política en la provisió de BP en escenaris no cooperatius. Per això, s'ha contemplat la relació de mediació, tensió i interdependència entre agents públics i privats amb elements de competició i delegació d'autoritat i poder, cosa que remet a qüestions bàsiques d'agència.

1. INTRODUCCIÓ

En els escenaris polític - institucional actuals, un dels principals problemes als quals s'enfronten les agències governamentals a l'hora de definir plans i programes d'inversió pública de caràcter sectorial o territorial és el del disseny de polítiques eficaces i eficients capaces de generar governabilitat i legitimitat en la seva actuació. En aquest sentit, i donades les modificacions esdevingudes tant en els imaginaris públics (replegament liberalitzat de les responsabilitats estatals, oferta i actuació fitada només a àrees estratègiques), com en els socials (ampliació de la presència de la societat civil en l'esfera pública, aprofundiment i diversificació de la demanda, exigències democratitzadores), a les agències de govern se'ls presenta actualment un problema de gestió relacionat directament amb la recerca de les formes més apropiades de disseny i implementació d'estratègies d'inversió i intervenció territorial a escala nacional, regional o local. En aquest camp, des de fa anys es vénen observant en el context espanyol, en general, i català, en particular, una sèrie de situacions no esperades ni desitjades pels equips governamentals de disseny i planificació d'inversió pública que, a escala nacional, regional i local, es relacionen directament amb moviments d'oposició ciutadana enfront de la implantació de determinats béns o serveis públics. Aquestes situacions, que cada vegada cobren major importància pública, han vingut generant conflictes socials d'alta visibilitat mediàtica en els quals queda clarament reflectida la tensió entre els interessos particulars de comunitats locals (barri, veïnat; des d'ara CL) operats per organitzacions veïnals opositores a aquestes inversions, i els interessos generals de la comunitat àmplia (ciutat, regió, país; des d'ara CA) operats per administracions governamentals, autonòmiques i/o centrals¹ en la provisió de BP de caràcter territorial.

Dintre d'aquesta línia, el cas que s'analitza és la situació de rebuig ciutadà per la implementació de dispositius soci - sanitaris destinats a l'atenció de drogodependents. Aquesta situació ha estat particularment conflictiva en la ciutat de Barcelona, encara que es pot donar seguiment a tot un seguit d'experiències paral·leles d'oposició desenvolupades dintre de Catalunya en els sectors més diversos de l'economia pública. De fet, es pot conjeturar que el fenomen d'oposició ciutadana a la implantació de BP en

¹ No hi ha més que constatar la reacció ciutadana que en els últims mesos s'ha aglutinat entorn de la trajectòria de l'AVE a Barcelona, un recurs esperat, però on els seus possibles o previsibles impactes resulten indesitjables per a la població immediatament involucrada en la seva implementació.

entorns habitables pròxims a les propietats dels opositors, denominat originalment, i per a l'àmbit mediambiental, com síndrome NIMBY (“*not in my back yard*”, “*si, però no en el meu barri*”), s'està presentant en els últims anys amb característiques conflictives i recurrents en el plànol de la implantació de serveis d'atenció a drogodependents a Catalunya (Espais de Venopunció Assistida - EVA, per exemple), situació que regional o localment no està sent menor respecte als seus impactes polítics i comunicacionals. En efecte, aquest fenomen d'oposició i mobilització social funcional, si bé ha estat observat en el camp mediambiental, es repeteix també en diverses altres instàncies d'inversió pública territorial constituint un efecte lateral macrosocial clarament tipificable. En aquesta direcció, si s'ha observat en la resistència veïnal a la implantació de centrals nuclears, abocadors públics o plantes de tractament químic a prop dels veïnats dels individus opositors, actualment i reincidentment, també ho podem observar en altre tipus de contextos en les quals s'implanten BP destinats a l'ús col·lectiu. Tals contextos poden anar des de la construcció de carreteres, autopistes o línies ferroviàries d'alta velocitat, fins al tipus de bé que aquí ens ocupa, la implantació dels CAD. En aquesta línia, tant a Catalunya com en altres comunitats autònomes del país, es vénen donant casos importants i interessants d'aquest tipus d'oposicions, el que planteja la necessitat d'investigar a fons, tant les característiques del mecanisme que les genera, com les estratègies de gestió efectives i eficients de contenció d'aquest tipus de reacció ciutadana no esperada.

1.1 Justificació de l'estudi.

L'estudi es justifica en la necessitat d'aprofundir en les tasques de prevenció i gestió democràtica de conflictes d'oposició veïnal a la implementació de serveis sociosanitaris. En efecte, creiem que cal per ser de vital importància tant per a la convivència democràtica com per a una gestió participativa de la ciutat, dilucidar i rellevar, d'una banda, els mecanismes que generen tipus de comportaments no cooperatius en l'esfera pública, i d'una altra, els factors detonants de la cooperació, definits aquí i en llenguatge de política pública, com a les estratègies per a vèncer aquest tipus de resistències assolint legitimitat i governabilitat a escala local. Aquesta doble perspectiva, que contempla tant la tipificació analítica d'aquest comportament, com la caracterització de processos decisionals governamentals, ens serà d'utilitat a fi de dissenyar estils o models de gestió que complementin o ajustin els actualment utilitzats per les

administracions catalanes en les matèries assenyalades. Ara bé, si aquesta línia d'investigació pretén, en termes generals, endinsar-se en el tema de la cooperació social públic – privada i en els processos de presa de decisions i gestió política dels conflictes territorials, en aquesta fase preliminar de desenvolupament d'investigació doctoral, la tasca s'ha limitat, gairebé exclusivament, a la realització d'un estudi introductor de caràcter exploratori (en el sentit de perfilar un model explicatiu, malgrat el seu caràcter pròpiament exploratori), qualitatiu i de cobertura regional (Catalunya), que boni informació original i rellevant sobre les posicions i interessos dels agents involucrats (socials i governamentals). Amb això, volem assenyalar que el nostre interès no és analitzar l'opinió de les poblacions beneficiàries directes dels processos de provisió d'aquest tipus de béns (els drogodependents o la CA com veurem més endavant), sinó aquells sectors de la població que han d'assumir el pagament d'una part del *coste* d'implantació del bé, sense ser part de l'univers de beneficiaris directes. Cal esmentar que denominem pagament de *coste* no al finançament directe de la provisió del bé en qüestió (cobert necessàriament pel pressupost públic), sinó a l'actitud de no cooperació demostrada per la comunitat en la qual s'implantarà el bé (CL), actitut o disposició no favorable a assumir l'impacte de les externalitats negatives generades per la seva implementació, i que no necessàriament han estat previstes per a l'administració, és a dir, els *costes* indirectes. Tot això, com hem dit, amb la intenció de buscar mecanismes analítics que permetin interpretar algunes de les dades observades, alhora que pugui suggerir solucions o estratègies reequilibrants en el plànol de la governabilitat que redueixin el risc de bloqueig a l'agenda d'inversió pública a curt o a mig termini.

1.2 Problema d'investigació.

Si bé, el problema d'investigació és el de l'oposició ciutadana a la implementació de BP, concretament, l'oposició veïnal a Catalunya a la implantació de CAD, en termes teòrics, aquest problema es presenta en l'actitud de no cooperació ciutadana i té a veure amb un problema d'acció col·lectiva no cooperativa que fonamenta l'oposició social d'agents privats a la provisió de BP. Es tracta del que en microeconomia es coneix com "el problema del BP" (Olson, 1992), problema que evoca l'actitud no cooperativa, encara que racional, d'agents privats, que - seguint els seus interessos particulars - decideixen de manera oberta o encoberta (ocultament de preferències) no cooperar amb l'administració (detentora de l'interès general) oposant-

se a pagar *el coste* parcial que han d'assumir en la provisió d'aquests béns. Tot això, a causa de la particular situació que - donada la pròpia naturalesa del bé - de tota manera rebran el benefici produït per la seva implantació, sense estar obligats a pagar *el coste* de provisió corresponent (problema del gorrer o *free rider*).

Si bé el problema concret general de l'estudi és l'oposició ciutadana a la implantació de determinats béns, com tipus d'acció col·lectiva no cooperativa en el camp de la provisió de BP, l'estudi també contempla (segona part) un problema no menor, que guarda relació directa i complementària amb el qual acabem d'assenyalar. Ens referim al problema de la necessitat de gestió pública de tals oposicions. En efecte, com assenyalen els textos revisats, i com també quedarà caracteritzat en el nostre cas d'estudi, el comportament no cooperatiu dels agents en l'esfera pública és racional, mentre que el seu càlcul *coste* – benefici és completament lògic. De fet, lo raonable en aquest tipus de situacions és “no cooperar”. Per aquest motiu és absolutament necessari contar amb estratègies de gestió que processin aquest tipus d'actitut de no cooperació racional no desitjada per les agències governamentals, establint formes preventives o correctores d'actuació i incentivació pública. Per a això, en el terreny aplicat, es va fer precís realitzar un diagnòstic preliminar i exploratori sobre els estils de gerència utilitzats per l'administració catalana en el disseny de polítiques d'implementació de CAD, situació que s'aborda de manera auxiliar suggerint algunes estratègies de gestió d'aquest problema. D'aquesta manera i sota aquest doble objectiu, s'ha realitzat d'una banda, una descripció del tipus de comportament observat, la no cooperació generadora de l'oposició social i dels conflictes socials, i per una altra, els elements caracteritzadors dels estils de prevenció i de gestió d'aquestes oposicions a nivell local. S'ha intentat així aportar - des de la sociologia de les polítiques públiques – una fonamentació analítica a aquest tipus d'oposicions.

No obstant això, val la pena assenyalar que si bé la investigació té interès teòric en el camp dels dilemes de la no cooperació i l'esfera pública, la seva proximitat als problemes de gestió pública participativa, ha demandat en ambdues parts de l'estudi la utilització d'una mirada auxiliar des d'un altre tipus d'òptica, el de les polítiques públiques de proximitat. Tot i així, la inclusió de categories com governabilitat democràtica, participació social, *empowerment* o *accountability* (responsabilització), només es donaran de manera complementària i tangencial al desenvolupament del cos central del text, la qual cosa no interromp el desenvolupament analític del nucli de

l'estudi, a saber, l'apel·lació al mecanisme no cooperatiu NIMBY i a les solucions de gestió governamental a l'oposició social generada.

Quadre 1: Tipus de problemes treballats en l'estudi.

Tipus de problema	Descripció
Teòric	El problema del BP que fonamenta l'oposició social d'agents privats a la provisió d'aquest tipus de béns.
Empíric	L'oposició veïnal a Catalunya a la implantació de CAD.
Polítiques Públiques	Definició d'estratègies generadores de cooperació i productores de governabilitat local.

Font: Elaboració pròpia.

1.3 Pregunta d'investigació.

La pregunta concreta d'estudi es relaciona directament amb les característiques pròpies de les oposicions veïnals i dels conflictes desenvolupats entre l'administració sanitària a Catalunya i la ciutadania organitzada dels barris en els quals s'intenten implantar CAD (denominats conflictes d'implantació). En termes operacionals, aquesta pregunta és: quines són, des del punt de vista de la teoria social (TER i sociologia analítica), les característiques de les oposicions veïnals a la implementació de CAD a Catalunya?, entenent l'oposició com implicació central del mecanisme no cooperatiu o com efecte lateral no esperat de la decisió governamental d'implantació. És a dir, la reacció dels afectats directes, qui són en definitiva, els obligats a assumir les externalitats negatives de la provisió del bé. Les dimensions a treballar en la primera part de l'estudi seran l'estructura de preferències dels agents involucrats i les seves implicacions, és a dir, les característiques de la no cooperació i les oposicions ciutadanes a la provisió de CAD, respectivament. En la segona part s'exposaran les estratègies de gestió assenyalades enteses com factors detonadors de la cooperació.

1.4 Objectius de l'estudi.

L'objectiu general de l'estudi és analitzar, des del punt de vista de la sociologia política, el comportament no cooperatiu observat en les oposicions socials a la implementació de BP, a través de l'estudi de l'oposició ciutadana a la implantació de

CAD a Catalunya, deixant assenyalats alguns aspectes de gestió governamental en prevenció i gestió de la no cooperació. Per la seva banda, els objectius específics són:

1. Caracteritzar analíticament el fenomen NIMBY com a mecanisme no cooperatiu enfront de decisions governamentals de provisió de BP.
2. Analitzar l'estructura de preferències dels agents socials que genera l'oposició a la provisió de CAD.
3. Analitzar les implicacions d'aquest comportament no cooperatiu a escala local i des de la perspectiva de la gestió urbana participativa.
4. Descriure i analitzar, en termes d'aquest model, casos complementaris d'oposicions a la inversió en BP a Catalunya.
5. Deixar plantejades algunes consideracions sobre gestió pública orientades a prevenir o a gestionar aquestes oposicions.

1.5 Hipòtesi de treball.

Les hipòtesis centrals de treball són dos, una per a cada part de l'estudi (mecanisme de comportament no cooperatiu d'oposició ciutadana i necessitat governamental de gestió), respectivament. No obstant això, en la segona part s'ha volgut incloure una hipòtesi més de caràcter auxiliar que va ser utilitzada inicialment per a guiar la indagació empírica sobre els continguts i els procediments de disseny i gestió avui utilitzats per les administracions catalanes en relació a la gestió pública, el tema que aquí ens ocupa.

Part 1. Oposició ciutadana.

La hipòtesi de la primera part és la següent: la actitud d'oposició ciutadana observada en els conflictes d'implantació dels CAD respon a un model recurrent d'acció individual que, a nivell agregat, dóna com a resultat un comportament no cooperatiu que acostuma a observar-se enfront de decisions governamentals d'inversió o provisió de BP. L'actitud demostrada per la ciutadania, no cooperativa encara que racional, s'explica degut a l'afectació evident obtinguda després del càlcul individual i implícit realitzat per la comunitat local en relació al bé (l'atenció soci sanitària) i al *coste* (externalitats

negatives) que han de pagar per a la seva provisió. La “no cooperació” (o la “oposició”, depenent del nivell en el qual se situï el problema), es produeix per la naturalesa mateixa del bé.

Part 2. Necessitat de gestió.

La hipòtesi sobre aquesta segona part és la següent: la gestió política és necessària ja que, des de la perspectiva de la TER i a causa de la naturalesa del bé en qüestió (BP), no cooperar és completa i evidentment racional. En aquest sentit, el conflicte entre ambdues parts es genera donada la paradoxal situació en la qual, des del govern, s'exigeix cooperació a la ciutadania afectada, en una situació en la qual cooperar és individualment irracional. Com tot just s'ha esmentat, aquesta hipòtesi es complementa amb una altra de caràcter auxiliar relativa a estils o models de gestió: els conflictes generats entre l'ens públic (Agent) i la ciutadania (Principal) després de les decisions d'inversió obeïxen, també, a problemes propis del disseny de la política, particularment en relació amb la seva concepció (fonamentació i disseny). És a dir, si es conta amb justificacions tècniques o polítiques que avalen la localització, o no es conta o no es percep com a necessari contar amb metodologies de persuassió o de captació política amb les quals gestionar les previsibles resistències provocades davant tals decisions. En aquest sentit, la no participació en la presa de decisió i la falta d'informació (el que en aquest cas es veu reforçat i agreujat per una sèrie de prejudicis i representacions desfavorables instal·lades en l'opinió pública sobre tema drogues), provoca en la ciutadania la percepció d'imposició per part de l'administració de govern, cosa que serveix de “disparador” del mecanisme social de la no cooperació.

1.6 Caràcter de l'estudi.

L'estudi exploratori té un caràcter essencialment qualitatiu i s'ha efectuat a partir de l'elaboració de material primari i la revisió de material secundari. El primari consisteix fonamentalment en els discursos i les declaracions dels actors seleccionats en el treball de camp, els quals han estat obtinguts a través de l'aplicació d'instruments individuals no estructurats dirigits a gestors polítics, tècnics i professionals de l'àrea sanitària, així com també als veïns afectats. El secundari ha estat obtingut a través d'una sèrie de fonts. D'una banda, s'ha contat amb les declaracions extretes d'un debat (grup

de discussió) registrat en un programa radial de COM Ràdio en el 2005 en el qual es va participar directament, amb una sèrie de ponències d'un seminari internacional sobre el tema drogues, salut i comunitat realitzat al juliol del 2005 a Barcelona, amb alguns resultats d'investigacions i experiències d'intervenció, i amb material de premsa d'experiències conflictives d'implantació de CAD a Catalunya. Bàsicament s'estudien 3 sub casos: la implantació d'un CAD a Lleida en l'any 1995, d'un altre en Cerdanyola en l'any 2003 i la implantació d'un Espai de Venopunció Assistida (EVA) associat a un CAD en la ciutat de Barcelona al juny del 2005. La perspectiva teòrica des de la qual s'ha efectuat l'anàlisi del material s'emmarca en l'àmbit de la TER, el problema dels BP i la teoria de l'Agent - Principal. La perspectiva metodològica pretén arribar a l'explicació de macro resultats mitjançant mecanismes socials. Com s'ha assenyalat, l'anàlisi es complementa amb alguns elements de gestió tendents a proposar algunes línies d'acció en el disseny de polítiques públiques apropiades que estiguin orientades cap a la prevenció o a la rectificació de comportaments ciutadans de caràcter no cooperatiu vinculats a la provisió de BP.

1 . PERSPECTIVA TEÒRIC - METODOLÒGICA: SUPÒSITS, CONCEPTES I MODELS

Dintre de la literatura de les ciències socials existeixen dues perspectives teòriques des de les quals s'han explicat o descrit els fenòmens d'oposició i mobilització social funcional de caràcter territorial a la provisió de BP: la perspectiva racional i la interpretativa (Grup Igia, 2003). La primera d'elles, té en els seus fonaments la idea de la racionalitat dels agents i la de la maximització de beneficis a través del principi d'utilitat. En ell subjeu la hipòtesi de la pugna entre interessos particulars i interessos generals evidenciant el que es coneix com el problema dels BP. Dintre d'aquesta línia, les posicions dels actors racionals individuals es veuen com divergències d'interessos espacialment configurades a nivell agregat o col·lectiu, o com càlculs racionals d'oportunitats instrumentals, amb recursos tàctics i estratègies de defensa individuals que es reflecteixen col·lectivament com interessos en pugna que donen recer a conflictes socials de caràcter més funcional que polític. Per la seva banda, la segona perspectiva teòrica està referida a la hipòtesi de divergència en les representacions socials existents a l'interior de les posicions dels agents en conflicte. Aquesta òptica ens remet a un tipus de debat relacionat amb representacions i sobre les creences i les explicacions generades pels actors. En general, la major part dels estudis sobre els conflictes d'implantació giren al voltant d'aquests dos arguments teòrics, donant lloc a dos corrents d'anàlisis diferents, encara que segons nosaltres, complementàries (Grup Igia, 2003).

La posició que subscriu el present estudi, és estrictament la primera, és a dir, la perspectiva de la Teoria de l'Elecció Racional (des d'ara TER) i el problema dels BP de Olson, distingint clarament el mecanisme NIMBY com el fenomen d'acció col·lectiva no cooperativa responsable dels efectes observats, arribant-se, l'oposició ciutadana i no actitud de no cooperació enfront de la necessitat de provisió de BP. Aquesta perspectiva, que permet treballar la idea del conflicte d'interessos o la tensió entre interès particular i interès general, posa èmfasi en la distribució espacial dels *costes* (localment concentrats) i dels beneficis produïts (localment difusos) pel bé en qüestió (Grup Igia, 2003). És a dir, com es veurà detingudament més endavant, dintre d'aquest enfocament els agents locals es veuen com oposats al projecte en qüestió ja que estimen que constitueix un atac als seus interessos particulars i com a comunitat local; encara que no posin en dubte la naturalesa del bé o del projecte que proveirà tal bé, sí qüestionen la seva localització (mentre sigui propera als seus habitatges). Aquesta

situació, que posa en evidència la racionalitat de la no cooperació i que privilegia els interessos propis d'un agent per sobre de l'interès general² (situació tal, on tots poden beneficiar-se d'un bé determinat sense contribuir al *coste* de la seva provisió, l'essència del problema del BP), representa el nucli del dilema des del qual s'analitzarà el cas d'estudi. Un enfocament que, al nostre judici, representa el camp que proveeix major riquesa informativa a l'hora d'explicar aquest tipus de comportaments no cooperatius.

A continuació, es lliura el marc teòric - conceptual des del qual es treballarà el problema de la no cooperació i les seves implicacions sociopolítiques, a saber, l'oposició veïnal. En aquest primer capítol es descriuen els elements teòrics a través dels quals es realitza l'estudi empíric i que constitueixen els insumos bàsics amb els quals es va construir el mecanisme d'oposició ciutadana, és a dir, els supòsits elementals de la TER, els sistemes d'interdependència, i els efectes no esperats de l'acció deliberada dels agents. En un segon punt es desenvolupa el problema teòric bàsic d'estudi, és a dir, el problema dels BP i l'acció col·lectiva involucrada, per a finalitzar, en un tercer i últim punt, amb la descripció de l'opció metodològica de l'estudi, l'explicació per mitjà de mecanismes socials. En teoria microeconòmica i en sociologia analítica es planteja un interessant problema d'estudi relatiu a l'oposició ciutadana generada davant la provisió governamental de cert tipus de béns d'ús col·lectiu denominats públics. En el present capítol, en el qual es descriuen conceptualment els components teòrics del problema a estudiar, es sostindrà com a supòsit central el caràcter racional, estratègic i interdependent de l'acció dels agents tant en l'esfera privada, com en la pública. Es desenvoluparà col·lateralment la idea dels cursos no esperats i els impactes laterals no desitjats que resulten de les accions i interaccions intencionals, i s'atindrà als problemes teòrics relatius a l'acció col·lectiva en el camp de la provisió d'aquests tipus de béns.

En els següents apartats d'aquest capítol, treballarem els elements esmentats de manera independent, establint no obstant això, algunes connexions analítiques entre ells, a fi de disposar d'elements amb els quals poder abordar el problema fonamental de la no cooperació en la provisió de BP. Dintre d'aquest marc es definirà el mecanisme que servirà per a analitzar i discutir el problema d'atenció sanitària a drogodependents, el nucli aplicat d'aquest exercici. Cal aclarir que, si bé la majoria dels problemes a tractar en aquest capítol són essencialment de teoria microeconòmica, la intenció de l'estudi té particular rellevància per a la sociologia de la gestió pública. Així, amb la mirada posada en temes directament relacionats amb la teoria econòmica, es pretindrà arribar a

² Que teòricament requereix de la provisió d'un determinat BP d'acord a les decisions del govern de torn.

una visió transdisciplinària que permeti descriure problemes de gestió pública en l'àmbit de béns d'interès col·lectiu, qüestió central de la sociologia política i fi últim d'aquest estudi.

1.1 La teoria de l'elecció racional (TER) i camps afins.

1.1.1 Supòsits bàsics de la teoria.

Una de les discussions teòriques més rellevants dintre de la teoria econòmica i sociopolítica és la de la cooperació públic - privada en la provisió i gestió dels béns denominats "públics", comuns o d'ús col·lectiu. En aquest sentit, i en el terreny de la discussió sobre l'orientació cooperativa o no cooperativa dels agents dintre de l'esfera pública, la definició del tipus d'acció que realitzen els agents resulta de vital importància a l'hora de definir o caracteritzar, tant la naturalesa de les interaccions produïdes a nivell horitzontal (entre particulars) i vertical (entre govern i particulars), com dels beneficis esperats per aquests agents en la seva actuació quotidiana. Si partim del supòsit bàsic de les TER i del seu teorema fonamental, que assenyala que els agents privats es comporten o orienten en funció de la maximització de la utilitat de l'acció, i que intenten deliberadament adequar mitjans a fins, tenim un tipus d'agent i un tipus de comportament denominat "racional". Efectivament, des de la perspectiva de les TER, el racional equival a una hipòtesi de comportament maximitzador orientat al benefici o la utilitat privada o particular (el comportament dels agents intenta sempre maximitzar la funció d'utilitat esperada). És a dir, en una economia de competència perfecta (informació completa i *costes* de transacció nuls) i en l'àmbit de l'esfera privada, la conducta o comportament racional dels agents equival a un comportament dirigit a l'obtenció de benefici o utilitat individual i a una ordenació de preferències individuals l'objectiu final de les quals és maximitzar el benestar del propi individu (García Sobrecases, 2000). En tal sentit, la imatge de l'individu que està darrere és del tipus oportunista – hedonista que intenta maximitzar els resultats de les seves decisions i els seus recursos disponibles, el qual no pot predeterminar amb rigor els resultats de les seves accions ni les conseqüències de tals resultats, cosa que el tanca dintre d'un món d'eventualitats i incerteses. Un tipus d'agent proper a la imatge liberal i utilitarista del món i els seus intercanvis interns recíprocs, intencionals i interessats.

En estricte rigor, les TER són un conjunt o família de teories de l'acció que prediuen el comportament futur d'un actor en una situació determinada (Marí-Klose, 2000: 28) i que coincideixen en dos aspectes fonamentals: 1) que els constreïments estructurals dels sistemes funcionals determinen només en certa mesura als individus, i 2) que els individus, instància social bàsica d'acord amb l'individualisme metodològic (des d'ara IM)³, trien cursos d'acció que creuen que els reportaran algun tipus de benefici o millora en les seves pròpies vides (Marí-Klose, 2000: 25). En aquesta direcció, s'allunyen de les posicions tals com les del funcionalisme o del marxisme estructural, en diversos sentits: 1) que aquestes perspectives anul·len o redueixen el marge d'autonomia dels agents individuals, 2) que aquestes perspectives no accepten la relació causal macro - micro – macro, o la funció de generació d'efectes macro causats per elements micro; per contra, preveuen el predomini de les regularitats estructurals <macro> sobre les regularitats intencionals <micro>; i 3) que s'allunyen del nucli central del pensament econòmic en la seva versió més ortodoxa: “en la seva aplicació (...) de les TER (...) a la ciència política i la sociologia, es prescindeix generalment d'alguna de les prescripcions més exigents i s'aborden aspectes desatesos per l'economia neoclàssica (les conductes altruistes, com s'adquireix informació i la qualitat d'aquesta, la naturalesa dels desitjos i preferències de l'agent, el caràcter subjectiu de les avaluacions de la utilitat esperada d'una acció, o l'existència de diferents criteris de racionalitat)” (Marí-Klose, 2000: 25). Això no vol dir que no sigui completament incompatible amb propostes d'investigació properes a pensaments polítics d'esquerres, el que demostra el seu bon grau de versatilitat. És el cas, per exemple, del denominat marxisme analític, grup inicialment autodenominat “*No Bullshit Marxism Group*”, integrat des dels anys 80, per J. Elster, G. A. Cohen, J. Roemer, I. O. Wright, A. Przeworski, entre altres, el qual subscriu en essència el IM, la teoria de jocs i els models d'acció racional, abocant-se a desenvolupar un mètode analític que permeti una adequada referència a antecedents referits al marxisme tradicional, però despullant-los de tota fonamentació metafísica (Gutiérrez, s/f).

³ Enfront del metodològic, el IM assenyalava que els fenòmens socials han d'explicar-se a partir dels propis individus i de les seves propietats (desitjos, creences i preferències) o a partir de les relacions establertes entre aquests. En general, indica que sobre la base de les accions intencionals dels individus, sorgeixen les interaccions individuals i les estructures que els fan interdependents; que a partir de l'agregació de les interaccions dels individus sorgeixen estats macro socials desitjats o no desitjats; que aquests sistemes d'interdependència tenen propietats diferents a les propietats de les decisions individuals, però que en tot cas, no són explicables sense els microfonaments dels mecanismes que determinen les accions (decisiones) deliberades dels individus.

1.1.2 La lògica de la interdependència.

Dintre de les TER, una de les majors innovacions en el camp del pensament social analític es dona en la dècada dels anys 40 quan Von Neuman i Morgenstern integren la lògica de la matemàtica de jocs al comportament econòmic. Amb “*Theory of Games and Economic Behaviour*”, Morgenstern i Von Neuman (1947) introdueixen un tipus d’interacció estratègica en la qual l’agent decisor no està enfrontat a paràmetres naturals o inerts fàcilment controlables, sinó a altres agents tan racionals, tan intencionats i tan capaços com ell d’una previsió estratègica, no controlables pels altres (Pedroza, 2000)⁴. S’estableixen així les bases teòriques per a “complejizar” un tipus de pensament econòmic inicialment atomitzant, paramètric i unidimensional, una aproximació que fins a aquesta data s’acontentava amb imatges d’actors independents en un registre individual i atomista de caràcter fragmentari (el *homo economicus* estàndard).

Es comença llavors a treballar amb una lògica interactiva (sistemes d’interdependència) que fa el model econòmic més compatible amb l’anàlisi política i social. D’aquesta manera, encara que la recepció de la teoria de jocs en el terreny de l’anàlisi econòmica s’afebleix a mitjans dels anys 50, troba major acceptació en les teories política, sociològica i de les relacions internacionals a partir dels 60. Finalment, enfront de la crisi dels anys 70, la teoria de jocs reviu novament i torna a l’escena de la teoria econòmica en moments en que ja ha conquistat i confirmat terreny en el conjunt de la ciència social analítica (Pedroza, 2000). En aquest sentit, la lògica de la decisió estratègica, és a dir, de la lògica de la decisió interdependent (les decisions pròpies depenen de les decisions dels altres) pot ser descrita mitjançant quatre axiomes generals: 1) els individus tenen les seves pròpies preferències, persegueixen els seus propis objectius, s’orienten reduïnt al mínim els seus esforços, el desconcert i la incertesa, procurant sempre els llocs que els permeten veure millor o estar més còmodes; 2) es condueixen activament de manera deliberada; 3) en cada situació els seus objectius es relacionen directament amb els d’altres individus i la conducta d’aquests; i 4) estan restringits per un entorn constituït també per altres individus que persegueixen les seves pròpies metes (la conducta depèn dels què estiguin fent els altres) (Schelling, 1989:15)⁵.

⁴ “...les persones intenten maximitzar la seva utilitat tenint en compte el comportament que esperen d’altres actors...” (Anduiza, I., 2000: 23)

⁵ La pròpia teoria econòmica ha hagut de revisar els seus supòsits massa restrictius, sobretot, després de l’ampliació de la decisió als jocs d’estratègia.

Per la seva banda, la sociologia analítica, particularment la proposta per Boudon (1981)⁶, assenyala com encara en comportaments institucionals o sistemes d'interacció funcionals o per rols, es poden trobar marges d'autonomia (d'interpretació del rol) que remetent als denominats sistemes d'interdependència. Aquests sistemes interactius d'agents racionals solen tenir resultats laterals o conseqüències no precisament buscades per aquests mateixos agents intencionals: "...els sistemes d'interdependència solen caracteritzar-se pel fet que les accions efectuades pels agents del sistema generen uns fenòmens col·lectius que, com a tals, no han estat volguts per aquests agents" (Boudon, 1981:94). La contribució de la teoria de jocs a l'estudi social, ha estat, justament aquesta, la d'identificar, en la lògica interdependent, quatre instàncies particulars d'interdependència entre actors intencionals: "Primer, la recompensa de cadascun depèn de l'elecció de tots, a través de la causalitat social general. Segon, la recompensa de cadascun depèn de la recompensa de tots, mitjançant l'enveja o l'altruisme. Tercer, la decisió de cadascun depèn de la decisió de tots: aquesta és la contribució específica de la teoria dels jocs. Finalment, l'estructura de preferències de cadascun depèn de les accions de tots, a través de la socialització i mecanismes similars" (Elster 1992:72). En aquest sentit, si bé podem concebre les accions dels agents com racionals en el sentit de la recerca de beneficis individuals, ara cal entendre l'acció o decisió intencional de manera interdependent, és a dir, com un conjunt de decisions entrellaçades i entreteixides, realitzades per agents racionals i que provoquen efectes o impactes moltes vegades no esperats⁷.

Para Elster, aquesta perspectiva de la racionalitat estratègica i de la presa de decisions interdependent que proposa la teoria de jocs, ofereix una alternativa analítica bastant ajustada per a estudiar i interpretar les relacions i la interacció social (Pedroza, 2000). Efectivament, para Elster, una situació social (de treball, educativa, etc.) pot representar-se com un joc, és a dir, un sistema de reglamentació i d'estratègies on cada actor social (jugador) actua (juga) mitjançant raons previsibles, lligades al futur, buscant l'eficiència per mitjà del disseny d'estratègies maximizadoras, i en contextos (camp) de

⁶ I en concomitancia amb les propostes de Coleman o de Elster, per exemple.

⁷ En aquest sentit, "el IM es refereix a la importància de les interaccions decisionals dels individus intencionals amb informació que els permet definir estratègies optimizadores en un context de competència, el que admet explicar l'esdevenir social" (Pedroza, 2000). Elster ho defineix sota tres premisses teòric - metodològiques: "els individus tenen sovint objectius que afecten el benestar d'altres individus; tenen creences relatives a entitats supra individuals que no són reducibles a creences relatives a individus; i moltes de les propietats dels individus, com la de 'ser poderosos', són irreductiblement relacionals, de manera que una descripció exacta d'un individu pot exigir una referència a altres individus" (Elster, 1984:22).

recompenses interactives dels actors (jugadors). En tal situació social (joc) existeixen actors socials (jugadors) que prenen decisions de tipus estratègic (per a anticipar-m'he al que faran els altres, sabent que ells decideixen també intentant anticipar-se a les meves decisions) per a complir els seus objectius i en funció de la informació disponible (Pedroza, 2000).

Doncs bé, si tenim un agregat interdependent d'agents que en l'esfera privada es mobilitzen i prenen decisions d'acord a beneficis individuals, és a dir, orientant-se de manera racional i generant efectes involuntaris produïts pels sistemes d'interdependència descrits⁸, què passa quan vam canviar d'escenari i ens vam col·locar dintre de l'àmbit dels problemes de provisió, finançament i gestió de BP o d'utilitat comuna? L'observació reiterada indica que l'estratègia racional en aquests casos és la de no cooperar: "si el teorema fonamental de l'economia del benestar reflecteix un resultat elegant, totalment lògic amb la manera d'operar del mecanisme de preus com instrument fonamental del sistema de mercat, això és a causa del fet que no (contemplen casos com la qüestió dels) BP..." (García Sobrecases, 2000:37). En casos relacionats al BP, el racional és no participar (no pagar un *coste* en la consecució del bé), ja que de totes maneres tots tindran accés igualment al BP (siguin trens d'alta velocitat serveis sanitaris públics, escoles, llars per a ancians, presons, carreteres, etc.) hagin o no pagat per a la seva consecució. No cooperar (no assumir el *coste*) és el racional enfront del bé comú o BP, ja que de totes maneres ens beneficiarem d'ell no pagant (sigui diners, temps, energia o recursos d'altre tipus) i obtenint el bé a *coste* zero. Aquest és precisament, el denominat "problema dels BP" (Olson, 1992), una qüestió que cobrarà aquí particular rellevància donat l'objecte d'aquest estudi. Des d'aquesta perspectiva, el comportament racional no cooperatiu del *free rider* (passatger gratuït) és el comportament de l'agent que no declara les seves preferències amb la condició de no pagar el *coste* de provisió del bé, o simplement el comportament de qui decideix no cooperar, sabent que de totes maneres rebrà el benefici produït pel mateix. Això és, efectivament, el que s'observa en nombrosos casos en els quals, des de la perspectiva dels agents privats (veïns, per exemple), el dictamen racional imposa precisament no cooperar en la instal·lació de béns i serveis públics. En el raonament particular d'aquest tipus d'agents, seria irracional accedir a la instal·lació d'aquests serveis públics sense oposar resistència, ja que si accedeixen o cooperen, estaran pagant el *coste* d'implantar o mantenir un BP que, encara que els retribueixi beneficis o utilitats, els exigeix un

⁸ I on la pròpia acció també depèn de l'acció i la decisió dels altres (alteritat).

coste addicional puntual que atempti contra la qualitat de vida de les seves propietats i entorns o devaluant els seus habitatges o propietats, en definitiva, anant contra els seus interessos particulars.

1.1.3 Els impactes no desitjats de l'acció social.

Complementant la lògica de la interdependència dels agents racionals, caldria assenyalar la rellevància del fet que accions intencionals com aquestes poden produir resultats agregats o macro efectes laterals no buscats que poden resultar contradictoris als interessos originals dels agents o fins i tot <perversos> (Elster, 1990 i Boudon, 1981). Aquestes conseqüències laterals o no buscades d'accions intencionals, són de gran importància per a la sociologia analítica, ja que poden tenir impactes tant positius (efectes denominats <de mà invisible>) com negatius (efectes denominats <perversos>). Respecte dels primers, són efectes resultants favorables no esperats d'accions intencionals que es manifesten com millores de les condicions en les quals va ser realitzada l'acció ("les conseqüències no intencionals també poden fer que tots estiguin en millors condicions" (Elster, 1990: 100)). Exemples d'ells, són els efectes que els economistes anomenen externalitats positives generades per tal o com interacció intencional i que des dels escrits d'Adam Smith han passat a conèixer-se com <mà invisible>. Alguns d'ells, com l'abaratiment lateral d'alguns productes de consum suntuós privat producte de la utilització de noves tecnologies, o la creació d'ocupació producte de l'increment del consum privat⁹, no plantegen problemes socials i escapen a l'interès directe de la sociologia. Per la seva banda, també es donen externalitats negatives o efectes no esperats de decisions o accions deliberades o intencionals però de signe negatiu, és a dir, desfavorables, contradictoris o fins i tot nocius per als agents.

Boudon (op. cit.) estudia el caràcter regular d'aquests efectes macro (o patrons agregats) els quals es manifesten com aspectes laterals negatius, contradictoris o perversos resultants d'interaccions intencionals i actives d'agents. En aquest sentit, les accions intencionals dels agents estarien imbricades en sistemes d'interdependència amb agents intencionals que generarien resultats no intencionals de sentit, direcció i volum no previstes en les accions o eleccions originals dels agents: "algunes d'aquestes

⁹ "Si tots els membres d'una comunitat vigilen als seus propis fills mentre estan fora jugant no poden deixar d'observar també als fills dels altres. En conseqüència els fills de tots reben una major protecció" (Elster, 1990:100).

estructures (d'interdependència) amplifiquen els objectius dels agents; unes altres els trastocquen; unes altres els respecten, però produeixen indesitjables efectes diferits, etc. Algunes produeixen estats col·lectius de tensió que no resulten de l'antagonisme d'interessos. Unes altres produeixen indirectament efectes col·lectivament positius que els agents serien incapaços de realitzar si tractessin d'obtenir-los directament. I algunes més són responsables de canvis socials globals que prenen la forma de veritables innovacions col·lectives" (Boudon, 1981: 128). Des de la perspectiva de la sociologia de l'autor, aquest punt és crucial doncs, a través d'ell, es combat el positivisme durkheimiano, en el sentit que segons Boudon els fenòmens que s'imposen als individus com "fets socials" i que es presenten com forces anònimes de manera externa, no són més que les projeccions i els efectes no esperats dels sistemes d'interdependència de les accions deliberades dels agents.

Aquests fenòmens, que adquireixen una importància tal, haurien de constituir-se com els objectes d'estudi propis de la sociologia, i no els fets o els fenòmens socials considerats de manera aïllada com agregats estadístics. A manera d'exemple, i per a citar alguns tipus de contrafinalitats o externalitats negatives, es pot esmentar el cas, per exemple, en el qual totes les signatures d'una economia determinada tracten de sobreviure a una recessió reduint bruscament i sostenidament els salaris; amb aquesta mesura aconseguiran efectivament reduir els *costes* de producció a curt termini, però el que no han previst és que amb tal mesura aconseguiran com efecte no esperat la pèrdua de poder adquisitiu en la població, contraient la demanda a tal grau, que el que en un moment era una recessió econòmica controlada, es converteix en una completa i veritable depressió. Un altre cas interessant d'observar és el dels agricultors d'una regió en la qual tracten d'obtenir més terra derrocant arbres; al fer-ho, aconseguen efectivament i a curt termini més terreny cultivable, però a llarg termini, assoleixen com efecte no esperat, la pèrdua d'hectàrees de terra cultivable a causa de l'erosió provocada pel desmunt (Elster, 1990: 101). En aquest context, Boudon ha assenyalat diversos efectes tipificats com resultats laterals o efectes regulars no intencionals de l'acció intencional. Així doncs, els efectes poden constituir regularitats, és a dir, models de mecanismes, que l'autor ha caracteritzat distingint entre: 1) estructures d'interdependència que generen efectes emergents de divers tipus tals com els efectes d'increment, de trastocqui, de contradicció, d'innovació social o d'estabilització; 2) estructures d'interdependència que generen efectes emergents múltiples tals com els efectes de neutralització i el de divergència; i 3) estructures d'interdependència

singulars que generen efectes socialment importants encara que indesitjables tals com els efectes de degradació, de segregació, de frustració o el d'amplificació (Boudon, 1981: 93-129).

Per a efectes d'aquest estudi, interessen dos tipus particulars d'efectes no esperats derivats d'accions intencionals o de decisions deliberades d'agents intencionals i que s'analitzaran més endavant. Són els mecanismes denominats NIMBY (*Not In My Back Yard*) i NIABY (*Not In Anyones Back Yard*), ambdós caracteritzats com a patrons de no cooperació i les implicacions de les quals, l'oposició ciutadana condicional o incondicional a decisions d'inversió en BP, apareixen com directament associades al problema de la implementació i gestió d'aquests tipus de béns.

1.2 El problema dels BP: supòsits bàsics de la teoria.

Seguint amb aquest raonament, en el següent punt desenvoluparem alguns conceptes relacionats amb la teoria de la decisió i el problema dels BP, definint, de manera més fitada, els termes teòrics del problema que s'abordarà en l'estudi aplicat, a saber, la provisió de BP i l'oposició ciutadana. Es revisaran alguns elements conceptuals que permeten configurar el problema en termes teòrics, i després s'exposarà amb major detall el problema concret d'estudi.

1.2.1 Els Béns Públics (BP).

Els BP són aquells que es defineixen per tenir les següents característiques: (1) no rivalitat, és a dir, que molts individus poden gaudir simultàniament del bé i que la suma d'un nou consumidor no genera cap *coste* addicional; i (2) no exclusió, és a dir, que qui no paga per la provisió d'aquest no pot ser exclòs del seu gaudiment, on conceptualment la no exclusió significa que els individus poden arribar a consumir el bé sense haver d'obtenir cap permís per a això¹⁰. En aquesta direcció, un BP ideal (o pur) porta beneficis a tots els consumidors, la seva existència és independent de la quantitat de consumidors que es beneficiïn simultàniament d'ell, i cap consumidor pot ser exclòs dels beneficis que reporta (Gunning, 2000). O dit d'una altra manera, aquells individus

¹⁰ Ni haver pagat cap cost. Qui no paga impostos no està exclòs de l'ús dels carrers, per exemple. Un element important, la definició d'un bé com BP no té cap relació amb la propietat o la naturalesa pública o privada del seu ens provisor.

que no compren o no paguen per un BP o col·lectiu no poden ser exclosos o impeditos de participar en el consum o en el benefici que reporta la seva provisió (Olson, 1992).

Des d'aquesta perspectiva, caldria assenyalar una sèrie de BP que van des de béns que l'opinió pública clarament distingeix com a tals i que dintre de la teoria són coneguts com BP impurs (com per exemple, l'educació pública), fins als quals rarament són vistos com a tals i els quals es denominen BP purs (entre ells, el manteniment de les façanes de les cases o la lluminositat d'un far, per exemple)¹¹. BP són la defensa nacional, la salut pública, l'educació pública, els serveis de construcció i manteniment de vialitats, ferrocarrils, hospitals, etc. En definitiva, tot tipus de bé, que vist des del punt de vista de la inversió, no promou incentius perquè els privats es facin càrrec de la provisió o el manteniment d'ells. Caldria agregar en tot cas, que amb certes excepcions, hi ha alguns tipus de BP que poden ser gestionats o administrats, de manera total o parcial, mitjançant la externalització de serveis (*outsourcing*, una forma possible de la privatització parcial o de la provisió o gestió mixta: públic – privada) modalitat mixta quant a la seva provisió / gestió. Fent una tipologia o distinció més fina sobre les característiques internes dels BP, es pot establir la diferència entre diferents tipus d'aquests béns acostant-nos al tipus de bé públic que interessa aquí donada la naturalesa de l'estudi. Així, es poden diferenciar tres perspectives d'anàlisi del bé públic: (1) la qual defineix el bé o servei com bé subministrat pel pressupost públic, (2) la qual fa referència al vector de diferències entre els béns en que l'economia està motivada a proveir i els béns que els individus esperen que el govern subministri (el bé col·lectiu és un bé d'ús col·lectiu però que pot ser proveït pel sector privat), o finalment, (3) la qual fa referència a la naturalesa del bé i no a com se subministra (no importa la propietat del bé encara que per la seva naturalesa la seva provisió normalment és estatal) (García Sobrecases, 2000: 117-119).

Finalment, independentment dels béns que poden ser definits com purament públics (la defensa nacional, per exemple) i dels béns d'ús col·lectiu que poden ser proveïts pel sector privat (la salut o l'educació), existeixen béns de naturalesa intermèdia, o impurs o mixts, que són els quals ofereixen la possibilitat de provisió tant pública com privada. No obstant això, existeixen dues variants específiques d'aquest

¹¹ “Un mercat competitiu – l'arquetip de les institucions privades – és en si mateix un BP. Una vegada que es genera un mercat competitiu els individus poden entrar i sortir lliurement, ja sigui que contribueixin o no amb el cost de generar-lo i mantenir-lo. Cap mercat pot existir per molt temps sense institucions subjacents que ho mantinguin. En escenaris de camp, més que existir en mons aïllats, les institucions públiques i privades amb freqüència estan entreteixides i depenen una de l'altra” (Ostrom, 2000:43).

últim tipus de béns, els quals pertoquen a aquest estudi, i que són els anomenats béns *club* i els anomenats béns territorialitzats, aquests últims definits respecte de la seva localització. Ara, atenent a la definició teòrica, els CAD poden ser descrits perfectament com BP ja que compleixen sense problemes amb els criteris de no exclusió i de no rivalitat. A més generen tots els rendiments i implicacions associades, ja que generen comportaments no cooperatius tal com ho fa la provisió d'un BP tipus estàndard, és a dir, generen problemes d'acció col·lectiva similars, generen el problema del *free rider* i generen la negativa a haver de pagar *el coste* de provisió atenent a raons de *coste* - benefici entre individu i grup, en aquest cas, entre comunitat local i comunitat àmplia (des d'ara CL i CA, respectivament). En aquest sentit, són un BP impur per definició¹².

1.2.2 El problema dels BP.

Si els BP són el tipus de béns dels quals no es pot eximir del seu gaudi als agents que no paguen el *coste* de la seva provisió, el problema del BP és el de definir els *costes* que ha d'assumir cadascuna de les parts involucrades per a la provisió i el gaudi de dita bé. És a dir, si l'individu no va a ser exclòs del consum del bé en qüestió, l'estratègia que maximitza el seu benestar personal, és a dir, la seva estratègia dominant en llenguatge de jocs, serà clarament no cooperar amb la resta i comportar-se com *un free rider*, és a dir, com un individu que es refusa a contribuir al finançament del bé, sabent que no es veurà exclòs del seu consum i gaudi (García Sobrecases, 2000)¹³.

¹² “Els béns privats tenen característiques d'alta exclusió i alta rivalitat (o substitució). Aquests béns poden ser eficaçment proveïts pel sector privat a través dels mecanismes de mercat”. “Els BP posseïxen característiques de baixa exclusió i baixa rivalitat. Són proveïts pel govern i finançats públicament, ja que beneficien potencialment a tots els membres de la comunitat i el gaudi lliure (*free-riding*) dificulta el cobrament directe als usuaris d'aquests serveis. “Els béns reservats o béns 'club' no tenen 'rivalitat' (almenys fins al punt que limitacions de la capacitat instal·lada poden influir en el seu cost marginal o en la possibilitat de subministraments addicionals), però són excluïbles. El terme bé reservat s'utilitza perquè les condicions d'eficiència poden justificar el cobrament d'un peatge per aquest bé. El terme alternatiu bé club s'utilitza perquè en la majoria dels clubs els membres comparteixen els seus beneficis i els no membres poden ser exclosos”. “L'exclusió es refereix a la possibilitat d'evitar que les persones consumeixin un bé o servei pel qual no han pagat. Això depèn de si els drets de propietat del bé estan clarament definits i de si poden ser posats en vigor amb *costes* acceptables. Una baixa exclusió significa que és difícil evitar el 'gaudi lliure' (*free-riding*), o sigui obtenir els beneficis del bé o servei sense pagar per ell. En aquests casos, als productors els serà difícil recuperar els seus *costes* totals i, des d'un punt de vista d'eficiència social, tendiran a sub-produir dit bé o servei” (Glossari de dipòsit de documents de la FAO. www.fao.org)

¹³ Un altre dels problemes associats a la provisió i gestió dels BP és el problema del desenvolupament de les preferències individuals dels agents, és a dir, el problema de la creació d'incentius que facin visibles les preferències reals dels agents, doncs moltes vegades aquests les oculten o trastocan per a efectivament no pagar el cost que la provisió del bé en qüestió involucrat (<*sabent que ho necessitaré de tal bé, declaro no necessitar-lo per a no haver de pagar el cost que la seva provisió requereix, assolint que en definitiva, ho paguin altres*>)(García Sobrecases, 2000). Recordem que existeixen dos fonaments bàsics sobre els quals

D'altra banda, si els BP solen ser proveïts per l'Estat (Olson, 1992) doncs en el sector privat no existeix interès específic per a proveir-los a causa de la inexistència d'incentius o estímuls maximitzadors, el problema del BP està particularment associat en la gestió pública, doncs la seva resolució i provisió pertoca directament als ens dedicats a procurar el bé general. Són les autoritats públiques les quals han de desenvolupar estratègies apropiades per a la seva correcta gestió, sent el comportament no cooperatiu (el del gorrer o el del viatger gratis) un dels problemes centrals de gestió als quals s'han d'enfrontar permanentment els agents governamentals. En aquest sentit, la importància de la qüestió radica, en general, que existeix cert tipus de béns que per a la seva provisió necessiten de la cooperació de sectors més o menys extensos de la ciutadania; i en particular, que moltes instal·lacions requerides per a la provisió de BP impurs (o mals públics com se'ls crida paradoxalment de vegades), especialment instal·lacions de caràcter territorial tals com presons, abocadors o centres sanitaris, requereixen per a la seva implementació i provisió, que els veïns de l'entorn assumeixin part del *coste* de la instal·lació d'aquestes dependències en el seu barri o entorn immediat, en tant han d'absorbir els impactes de la localització, una mica que els afecta i repercuteix directament en la seva ordenació de preferències. És a dir, cooperar significa acceptar les externalitats negatives de la provisió d'un BP determinat, no el seu finançament. Per aquest motiu llavors sorgeix la necessitat eloqüent de gestió del problema, doncs des de l'Estat se li exigeix cooperació (pagar el *coste* de provisió, en el nostre cas, acceptar la localització i les seves externalitats negatives) a la ciutadania de l'entorn pròxim en la paradoxal situació on cooperar és evidentment no racional: "el principal comès de qualsevol govern és intervenir en situacions que és necessari que un nombre de ciutadans X cooperin per a obtenir cert BP (defensa nacional, ordre públic, un aeroport, o espais verds) (...en una situació on...) a cadascun d'ells li convé disminuir unilateralment el seu nivell de cooperació, que és precisament el problema que es planteja el dilema del presoner" (Marí-Klose, 2000:59).

El problema es fa particularment rellevant si la provisió de tals béns implica incompliment dels objectius i de les metes programades per l'agenda governamental en

es funda el pensament econòmic estàndard: el concepte de racionalitat i l'ordre i la consistència de les preferències. D'altra banda, a nivell públic, per exemple, l'individu només expressa les seves preferències ètiques i no les egoistes que si les declara en l'àmbit del privat (egoisme-altruisme) (García Sobrecases, 2000). "El <propí interès> duu almenys a alguns consumidors a ocultar les seves preferències als altres, a regatejar intensament amb altres consumidors o, en altre cas, a resistir-se a contribuir. Això últim perquè consideri que, de posar-se en situació de *freerider*, obtindrà més beneficis que els quals tindria si col·laborés amb la provisió del bé" (Gunning, 2000:8).

qüestió. No contar amb la disponibilitat a cooperar dels agents locals, o no disposar de la confiança entre agència governamental i localitat, per exemple, poden tenir conseqüències tremendes sobre els projectes oficials. Si un programa de govern es topa amb aquest tipus d'obstacles per a la provisió de BP, haurà de bregar, d'una banda, amb el problema de la no consecució o de la implementació de canvis en els objectius plantejats inicialment en la campanya (el que implicarà problemes de credibilitat, ineficiència, inefectivitat), i per un altre, amb el problema de la falta de governabilitat demostrada, ja que es veurà inserit en una situació de crítica pública en la qual segurament se li reclami (des de l'oposició) control sobre variables socials decisives quant a l'operació política tals com suport ciutadà, consecució de lideratges locals, xarxes ciutadanes, organitzacions socials, etc. Tots aspectes crucials des de la perspectiva de la generació de la legitimitat social i de la creació o mantenició de massa electoral sostenible.

1.2.3 El problema associat de l'acció col·lectiva.

En la present secció es definirà la categoria d'acció col·lectiva i s'assenyalaran els rendiments que l'associen directament tant al nucli central del problema teòric d'investigació, el problema del BP (Olson, 1992), com al problema empíric d'estudi, el comportament no cooperatiu dels agents en el cas de la provisió de CAD a Catalunya. Des dels supòsits de la perspectiva de les TER, l'acció col·lectiva es defineix com un tipus particular d'acció individual que es dona en escenaris de provisió de béns col·lectius, és a dir, comuns o no privats, i que compleix amb dues situacions específiques: (1) cada individu obté majors beneficis sota condicions de cooperació universal, és a dir, si tots cooperen, que sota condicions de no cooperació universal, és a dir, si ningú ho fa; i (2) cada individu obté més guanys si s'absté de cooperar, sense considerar el que la resta faci (Elster, 2000; García Sobrecases, 2000: 43): “encara que tots surten millor desocupats si la cooperació es generalitza que si ningú coopera, la veritat és que, presos un a un, a qualsevol dels individus els convé no cooperar si obté de forma gratuïta els béns col·lectius que els altres, amb la seva actuació generosa contribueixen a generar” (Marí-Klose, 2000:87). Vist d'aquesta manera, l'acció col·lectiva és un tipus d'acció individual no cooperativa de caràcter recurrent que s'associa al *freeriding* ja que és un comportament racional individual en el qual els interessos privats estan per sobre dels col·lectius, fins i tot en la situació de provisió de

béns d'ús i gaudi comú. Això deixa plantejats dos problemes crítics, a saber, (1) la tensió entre interès particular i interès comú o general, i (2) la distinció entre acció individual i acció col·lectiva, dues situacions que guarden relació directa amb la impossibilitat d'una teoria de l'acció racional de caràcter col·lectiu o d'una suposada "racionalitat de grup", el que deixa insinuada la potencialitat del IM per a l'anàlisi d'aquest tipus de qüestions (Elster, 2000: 50). En relació al primer cas, es dona la paradoxal situació en la qual, donada la naturalesa pròpia del bé en joc, un BP pur (béns el gaudi dels quals és universal i ningú pot ser exclòs del mateix, faig o no contribuït en la seva consecució), la no cooperació o el *freeriding* passa a ser l'estratègia racional dominant.

En relació al segon, dintre de les TER no hauria possibilitat de conformació d'un tipus d'acció col·lectiva que escapi a de l'utilitarisme individual (fins i tot apel·lant al supòsit teòric de la possibilitat de l'agregació de preferències), situació que planteja la qüestió de com incentivar la cooperació a través de restriccions socials no oficials, com normes, acords o valors compartits, per exemple (García Sobrecases, 2000)¹⁴. Aquest segon problema, el de la distinció entre acció individual i acció col·lectiva, és de summa importància teòrica doncs reflecteix el problema de la naturalesa distinta d'ambdós tipus d'acció: la individual, orientada al benefici i la utilitat pròpia, i la col·lectiva, suposadament orientada al bé comú. En aquest sentit, des de les TER i el IM, l'acció col·lectiva com tipus d'acció realitzada per individus i amb fins orientades al bé comú, seria essencialment impossible d'assolir ja que tindria com recurs les accions individuals d'agents interessats i estratègics, és a dir, actors egoistes orientats a la maximització de les seves pròpies funcions d'utilitat. En aquesta direcció, Mancur Olson en els anys seixanta assenyala que la cooperació és impossible a causa de els continguts intrínsecs de l'acció col·lectiva, ja que, precisament en matèria de provisió de BP lo racional és no cooperar. Es tracta doncs, d'un element que (1) seguint la lògica de la pròpia teoria i els seus supòsits, és a dir, el caràcter estratègic, racional i egoista de les eleccions individuals: "els individus racionals i egoistes no actuaran voluntàriament per a arribar a un bé que satisfaci algun tipus d'interès comú o de grup, encara que tots sortirien guanyant si ho fessin" (Hernández i Pérez, 2001:1); i (2) considerant que l'interès comú té caràcter de BP, fa que - des de la teoria - sigui pràcticament impossible

¹⁴ "Un entorn econòmic en el qual no només es subministren béns privats, sinó que també BP o de decisió col·lectiva necessita d'un enfocament més ampli quant al comportament individual" (García Sobrecases, 2000:41).

que es doni l'acció de col·lectius orientada al bé comú: “serà difícil que apareguin incentius pels quals un individu racional i egoista actui en benefici del grup” (Hernández i Pérez, 2001:1). No obstant això, Olson assenyala que existeix un tipus d'excepció, l'esca-la. Així, en una situació d'un grup gran, el benefici agregat podrà diluir-se donant peu que els individus tot just ho percebin i optin per no cooperar en la provisió de aquest bé. De fet, només acceptaran cooperar si es veuen beneficiats a través de <incentius selectius o compatibles>, és a dir, algun bé o avantatge privat vinculat a l'actuació en benefici del grup. Per contra, en els grups petits, és a dir, quan el benefici és de caràcter major, els individus s'inclinen més per la cooperació en la provisió voluntària d'aquest tipus de béns¹⁵.

En definitiva, un problema d'acció col·lectiva sorgeix quan la suma dels comportaments racionals i estratègics individuals dels membres d'un grup condueix a un resultat advers per al grup pres com conjunt. Actualment les societats modernes enfronten molts problemes d'acció col·lectiva, entre ells la provisió de seguretat o sanitat pública, el combat a la contaminació o a la pobresa, etc. Tots ells són casos de BP demandats per la ciutadania però els *costes* de la qual ningú està disposat a pagar, tret que l'Estat utilitzi les seves facultats i que obligui, de manera coercitiva, a acatar les decisions d'inversió consensuades políticament. Un clar exemple d'aquest problema ho constitueix la provisió de BP tals com l'enllumenat públic, on cap veí pot ser privat dels beneficis que genera l'enllumenat una vegada que ha estat instal·lat, i on cada habitant del barri té incentius per a no contribuir al seu finançament i deixar que uns altres ho facin (efecte gorrer o *freerider*). El problema és que si cada veí pren l'estratègia de no cooperar (desafecció voluntària), al final la comunitat acabarà sense llum i en una situació social denominada com subòptima. Això tret que l'autoritat competent obligui al seu finançament per mitjà d'impostos de caràcter coercitiu, per exemple (incentius selectius negatius o càstigs per la no cooperació).

En aquesta direcció el problema d'acció col·lectiva (el problema de la indiferència particular en la provisió de béns col·lectius, o el de la provisió voluntària d'aquests) Elster ho defineix com un joc o partida no cooperativa de n persones on les decisions de cada agent són preses de manera independent (Elster, 2000), és a dir, el que en matemàtica de jocs s'ha definit com el dilema del presoner. En aquest dilema, el recurs explicatiu més conegut per a descriure els dilemes de la no cooperació, es descriu

¹⁵ A major grandària del grup, menor és la probabilitat que entre els seus membres existeixin individus amatents a comportar-se com cooperadors purs i incondicionals.

la situació en la qual dos inculpatos d'haver comès un delictes, podent triar entre dos tipus d'estratègies, de cooperació o de defecció (variable dicotòmica), segueixen estratègies individuals i racionals per a minimitzar el seu càstig, acabant pitjor que si haguessin seguit estratègies cooperatives (Ugalde, 2002). En definitiva, el problema de l'acció col·lectiva des de la microeconomia, a diferència de la lògica dels moviments socials de caràcter universalista (esfera política, consciència de classe, col·lectivisme metodològic, altruisme universal), implica un conjunt d'individus racionals egoistes tractant d'actuar col·lectivament. En aquest sentit, des de les TER cooperar dintre de l'esfera pública és completament irracional o bé perquè no hi ha incentius per a cooperar amb l'interès general, o bé perquè el *coste* a pagar sempre és individual i el benefici general¹⁶.

Ara, per a finalitzar, i connectant directament amb el nostre tema d'estudi, per a una part del col·lectiu el preu a pagar per l'acció col·lectiva és superior al benefici individual reportat i, per tant, pot succeir que la mobilització no es produeixi o sigui molt més reduïda del que cabria esperar en funció de les dimensions del col·lectiu que posseeix una comunitat d'interessos. La clau del raonament és que el benefici esperat de l'acció és públic, general (ho reben també qui no es mobilitzen en defensa dels seus interessos), mentre que els *costes* (indirectes, els directes són assumits per l'Estat, pressupost públic) són sempre individuals, pel que existirà una temptació molt forta d'esperar que siguin uns altres els quals es mobilitzin i obtinguin beneficis, si l'acció té èxit, per a tots (Olson, 1991). Es pot pensar fins i tot que com més gran sigui el col·lectiu que posseeix interessos comuns, menys previsible serà que aquest actuï col·lectivament en defensa de tals interessos (problema de l'escala en Olson).

1.2.4 Interès privat i BP: el repte governamental d'augmentar la quota de cooperació.

Si bé la hipòtesi bàsica general de comportament que ha caracteritzat a la tradició teòrica de l'economia pública podria definir-se com el comportament assenyalat des de la TER, és a dir, egoista i orientat cap a la maximització de beneficis particulars, des de la perspectiva dels BP, s'imposa la recerca d'estratègies d'incentiu o promoció d'actituds o comportaments exactament oposats, això és, orientats cap a la cooperació.

¹⁶ En l'esfera privada la cooperació només es dona si hi ha benefici particular. Per això es dona la figura del gorrer i la necessitat de provisió d'incentius externs i de gestió. Ara, a major escala, menor cooperació (els beneficis es diluïxen tret que hagin incentius suficients).

En aquesta direcció, el problema rellevant de gestió és com augmentar la quota de solidaritat ciutadana i com incentivar la cooperació públic - privada. Teòricament, suposa la qüestió de fer coincidir l'interès privat o particular i l'interès públic o general, revertint situacions socials explícites de no cooperació a situacions de cooperació i equilibri, el que planteja un problema de gestió política que s'ha de resoldre mitjançant l'ús o disseny d'estratègies més o menys enginyoses i innovadores des del punt de la gerència governamental actual.

Una de tals estratègies, és la de la generació d'incentius de caràcter polític com estratègia de gestió i prevenció de comportaments no cooperatius. Tal tipus d'instrument té com objectiu, per exemple, augmentar la participació de la ciutadania en processos de presa de decisions públiques d'escala local i incorporar a la part afectada a espais de diàleg tendents a generar mecanismes institucionals orientats a promocionar la circulació d'informació de caràcter públic (no "polític") i augmentar la confiança, pedra de toc de la cooperació públic - privada. Si no es fa, es corre el risc de generar compartiments estancs on el diàleg entre actors dintre de l'espai social és cada vegada menor, el que, justament, va en detriment de l'establiment de xarxes de confiança, de governabilitat i cooperació local i regional. La resta de les estratègies proposades serà descrit més endavant en la segona part del text i serà analitzada en funció de la Teoria de l'Agent - Principal.

1.3 Opció metodològica: l'explicació per mecanismes socials.

Què són els mecanismes socials? Els mecanismes són patrons de regularitat empírica a nivell micro, és a dir, a nivell de comportaments accionals i no en registre estructural, que aporten hipòtesis explicatives causals però no legaliformes. Són patrons de decisió individual que té efectes agregats i que reporten comportament social de tipus recurrent. Independentment dels individus que ho sostenen i dels casos que es presenti, so efecte amplificat, es presenta amb característiques similars (regularitat empírica) en els casos que s'estudii. Dit per el propi Elster, són "patrons causals que es produeixen amb freqüència, que es reconeixen fàcilment i que sorgeixen en condicions generalment desconegudes. Ens permeten explicar però no predir" (Elster, 1997: 179). Es tracta d'un model causal específic que es pot reconèixer després d'ocorreguts els fets, però que difícilment pot preveure's abans de la seva ocurrència (Elster, 1995: 15). En aquest sentit, un mecanisme representa, des del punt de vista de la

seva capacitat explicativa, un instrument de rang menor que una teoria, encara que de rang major que una simple descripció, ja que poden ser utilitzats per a comprendre l'ocurrència de casos de la mateixa o de similar naturalesa que no s'hagin presentat amb anterioritat (Elster, 1995: 17). Per tant, els mecanismes poden considerar-se instàncies teòriques intermèdies entre la teoria pròpiament dita i les meres descripcions¹⁷.

En general, es tracta de mecanismes psicològics que poden ser atòmics (actituds o disfuncions individuals) o inter actorales (gairebé totes les matrius de jocs útils en sociologia). Tenen efectes observables a nivell de conducta micro, però responen a la idea d'estructuració macro - micro - macro¹⁸, això és, expliquen macro efectes (fets socials) per micro mecanismes (fets intencionals). Això és, si la diferència entre l'explicació legaliforme en ciències socials és: "sí A, llavors sempre B", la forma lògica que assumeix l'explicació per mecanismes és: "sí A, llavors algunes vegades B", fins i tot, "sí A, llavors algunes vegades C, D i B", el que possibilitaria la idea de no recórrer a la narrativa i a la descripció ideogràfica quan la llei fracassa, cosa que ocorre normalment en ciències socials. També es separa de la investigació quantitativa basada en la influència d'algunes variables sobre unes altres mitjançant associacions a través d'anàlisis estadístics, entre altres raons, perquè els actors, els seus interessos i propòsits no es troben reflectits o inclosos en *el explanans* de la investigació, o perquè no dona processos socials sinó comportaments individuals, o perquè el seu empirisme inductiu relega la teoria a un plànol auxiliar, secundari i complementari: "un coeficient estadístic només informa sobre certes qualitats de la relació, però no explica la raó mateixa de la seva existència. Per a això, es necessita informació addicional. Aquesta és la classe d'informació que proporcionen els mecanismes" (Hedstrom, 2000:135-136). En termes generals, per a l'autor hi ha dos tipus de mecanismes.

Els mecanismes tipus A, que són els mecanismes en parelles mútuament excloents, i els mecanismes tipus B, que són parelles de mecanismes que poden operar simultàniament sobre la variable dependent amb efectes oposats, podent, de vegades, pronosticar els seus activadors però no els seus efectes nets (Elster en Hedstrom, 1998: 50). És a dir, si bé en ciències socials els mecanismes ens ofereixen una sortida teòric - metodològica de nivell meso a la impossibilitat d'explicar mitjançant lleis

¹⁷ La força del mecanisme és menor que la de la teoria i major que la de la simple descripció tipològica o ideogràfica.

¹⁸ La idea general del model macro - micro - macro de James Coleman de 1986, per exemple, explica tres models distints de mecanismes socials que proposen explicacions del canvi i de la variació en el nivell macro i mostra com aquests estats macro influïxen en el comportament micro, i per la seva banda, com aquests últims generen nous estats macro posteriors (Hedstrom i Swedberg, 1998).

generalizantes (busquen el *explananse*, és a dir, les condicions que duen a un resultat observat P o no P, el *explanandum*), no ens brinden un camí molt precís en la mesura que ens situen en un terreny d'indeterminació i incertesa a l'hora de plantejar explicacions plausibles. En aquest sentit, les seves utilitats diuen relació amb la purga d'espuritat, amb la provisió d'informació causal (encara que relativa i parcial; encara així major a 0), i amb l'aportació de causes pròximes a nivell micro amb les quals poder establir cadenes explicatives a nivell de micro comportaments i des de les quals poder establir lligaments metodològics amb el nivell macro: "...no podem pronosticar com seran accionats els *mecanismes tipus A*, i pel que fa als *mecanismes tipus B* no podem afirmar quin serà l'efecte net produït per dos mecanismes oposats entre si..." (Elster en Hedstrom, 1998: 50).

En el nostre cas d'estudi, i tal com ho veurem més endavant, pot ser que els veïns d'un determinat territori decideixin no cooperar (reaccionin) i s'oposin generant un conflicte obert d'alta, mitjana o baixa intensitat o bé (R1) perquè creuen que no se'ls ha considerat en el procés de presa de decisió on s'ha decidit política i tècnicament la inversió i l'emplaçament del bé, o bé (R2) perquè tenen creences generalitzades que els confirmen que el bé en qüestió tindrà un *coste* marginal que mina els seus interessos particulars; o pot ser que cooperin (no reaccionin oposant-se o simplement ho facin callant), o bé (R3) perquè com comunitat no tenen la organicidad suficient com per a reaccionar (els interessos individuals tenen un pes tal que impedeix quallar qualsevol moviment de defensa encara que aquests no tinguin caire polític), o bé (R4) perquè consideren que el bé és innocu per als seus interessos particulars, o bé (R5) perquè confien cegament en les seves autoritats (experiències i legitimitat), o simplement (R6) perquè la majoria o els lideratges locals de la comunitat són del partit polític governant, per exemple.¹⁹ Així, sent D la decisió governamental i les R els tipus de reacció ciutadana enfront de tal decisió, tindríem una ordenació del següent tipus:

¹⁹ Recordem que les nostres dues hipòtesis principals per al cas concret d'estudi són: (1) l'actitud d'oposició ciutadana observada representa un model recurrent d'acció social col·lectiva no cooperativa enfront de decisions governamentals d'inversió en BP, on l'actitud egoista demostrada per la ciutadania, es produïx donat l'evident resultat d'afectació (pagament de *costes*) obtingut en el càlcul implícit de *costes* i beneficis realitzat per l'agent veïnal en el seu actuar públic enfront de situacions crítiques com aquesta; i (2) la gestió política és necessària ja que el conflicte es genera donada la paradoxal situació en la qual desde institucions governamentals s'exigeix cooperació de part de la ciutadania afectada en una situació donada on cooperar és irracional.

No cooperació:
 Si D, Llavors R1
 Llavors R2.

Cooperació:
 Si D, Llavors R3
 Llavors R4
 Llavors R5
 Llavors R6.

Amb tot, sota el supòsit de l'absència de lleis que expliquin el comportament dels agents²⁰, ens brinden un model d'explicació útil i consistent a l'hora de plantejar hipòtesis causals que escapin a la simple caracterització descriptiva d'alguns programes d'investigació habituals en ciències socials. En aquests termes, Elster (Elster en Hedstrom, 1998: 50 - 62) des de la psicologia política analítica assenyala alguns dels tipus d'efectes micro que poden ser considerats mecanismes intra i inter psíquics, entre els quals podem assenyalar:

- l'efecte tipus A de les preferències adaptatives *versus* les il·lusions (dissonància cognitiva, rondalla de la guineu i els raïms amargs, per exemple);
- els efectes tipus A:
 - de vessament (si un individu segueix determinat patró de conducta P en una esfera específica de la seva vida X, llavors també actuarà segons P en una esfera I. Normes d'equitat: *si uns altres donen més jo també hauria de donar més*),
 - de compensació (si un individu no es condueix segons P en X, llavors ho farà en I. Normes d'equitat: *si uns altres aporten més, la meva contribució importa menys així que puc disminuir la meva aportació*), i
 - d'exclusió (si un individu es comporta segons P en X, no ho farà així en I)²¹;
- l'efecte contrast (el record d'una bona experiència és un bon record; el record d'una mala és un mal record, un bon passat tendeix a millorar el present i un dolent a empitjorar-lo) *versus* l'efecte de dotació (una bona experiència del passat tendeix a devaluar les del present menys bones i un mal esdeveniment del passat farà que en el present s'experimenti una sensació positiva de descans); i
- la tensió desitjos – oportunitats (les accions són causades per desitjos, per preferències, encara que enquadrades en un conjunt determinat d'oportunitats).

²⁰ Fins i tot en economia, segons molts, la ciència social més desenvolupada en termes de la seva capacitat explicativa i predictiva, moltes vegades s'han d'establir relacions entre diverses teories o mecanismes per a arribar a explicacions més o menys plausibles i informatives.

²¹ Elster assenyala que si l'efecte de compensació i l'efecte d'exclusió apareixen simultàniament, produiran un efecte de suma zero.

2. EL CAS D'ESTUDI: EL MECANISME DE LA NO COOPERACIÓ CIUTADANA A LA IMPLEMENTACIÓ DE CAD EN CATALUNYA

2.1 ASPECTES DE DISSENY DE L'ESTUDI

A continuació es descriuen els aspectes de mètode de l'estudi, això és, el caràcter i els aspectes de disseny de l'estudi empíric (l'estudi de casos), el sistema de variables i indicadors considerat, els criteris de definició muestral del mateix (mostreig motivat), els instruments de recollida d'informació (entrevista semi estructurada individual i grupal, anàlisi hemerogràfica i complements) i el procediment d'anàlisi utilitzat.

2.1.1 Caràcter de la investigació: l'estudi de casos.

En termes generals, i com ja s'ha assenyalat en el capítol segon, si teòricament s'ha optat per les TER i temes afins (individualisme metodològic, sistemes d'interdependència, efectes laterals perversos de l'acció dels agents, pensament estratègic), metodològicament s'ha decidit elaborar un model associat a la teoria econòmica de la decisió que serveix per a descriure els paràmetres i les variables del mecanisme de la no cooperació, al mateix temps que brinda garanties suficients de intel·ligibilitat a l'hora d'organitzar analíticament l'evidència empírica observada. Metodològicament l'estudi ha consistit a proposar el model teòric microcausal (model NIMBY) amb el qual descriure les dades obtingudes en el treball de camp. En termes empírics i de disseny, aquest model s'ha intentat provar operativament a través de l'anàlisi d'un cas d'estudi concret, a saber, l'actitud de no cooperació observada en part de la ciutadania catalana davant la decisió governamental d'implementar CAD en determinades zones de la comunitat autonòmica. Per a això, s'han utilitzat tres conjuntures concretes (denominats d'aquí des d'ara "sub casos"), situacions en les quals – creiem - es compleixen en majoria de les característiques teòric - analítiques descrites pel model NIMBY. A continuació es descriu de manera resumida la metodologia

d'estudi de casos pròpiament dits²², per a després assenyalar els aspectes de mètode i tècnica propis del nostre estudi.

2.1.1.1 Les definicions de l'estudi de casos.

La metodologia d'estudi de casos consisteix en un tipus d'investigació de tipus exploratori (descriptiu) o analític (explicatiu), amb pretensions de representativitat parcial (això és, no busca representativitat estadística sinó teòrica), que utilitza dades quantitatives, qualitatives o mixts, recollits a partir de fonts diferents (de naturalesa primària o secundària), i que procedeixen d'entrevistes obertes i informals abastant igualment anàlisis de contingut de documents varis, enquestes d'opinió estructurades o observació participant.

Un cas és un objecte d'estudi amb fronteres més o menys definides que s'analitza en el seu context i que es considera rellevant per a comprovar, il·lustrar, o construir una teoria determinada o part d'ella. Com objecte d'anàlisi pot tractar-se de qualsevol entitat observable per a les ciències socials, ja sigui, una persona, una ciutat, una regió, una religió, una organització, una decisió política i el seu impacte, entre unes altres. L'estudi de casos com mètode és apropiat quan es vol estudiar un fenomen (la revolució industrial, per exemple), un objecte (un barri o un programa), una relació causal (la relació entre immigració i violència), o iniciar una línia d'investigació utilitzant preguntes tals com: com? o per què? (Coller, 2000). En general, doncs, quan tenim suficient informació com per a plantejar-nos preguntes de caràcter analític - explicatiu. En cas contrari, si no es conta amb aquesta informació, o estem a una distància investigativa inicial suficientment gran respecte de l'objecte com per a poder formular les preguntes (moment inicial o exploratori d'una línia d'investigació), la investigació pot adquirir més aviat un caràcter descriptiu i extens (propis de models investigatius menys estructurats com el de l'antropologia, p.i.), encara que no se surt encara de l'òrbita dels tipus d'investigació catalogats com estudis de casos. En aquest sentit, els estudis de casos representen una manera flexible i àmplia de concebre els dissenys, els recursos i les fonts investigatives. A manera d'exemple, i en termes d'ús de dissenys, els estudis de casos poden considerar o integrar dissenys de tipus quantitatiu i

²² "...una vegada especificat el comportament que s'espera trobar per deducció a partir d'uns supòsits, s'acudeix a l'observació de la realitat. Aquesta observació serveix per a contrastar la hipòtesi i comprovar si els fets protegeixen la teoria deductivament formulada" (Anduiza, 2000: 23).

qualitatiu, poden considerarse de manera independent com a tals -encara que amb nivells diferents de complexitat-, poden considerar-los com plataformes de prova complementàries (en vistes a la triangulació), o definir-los com fases diferents d'una mateixa investigació o línia d'investigació, el que va a dependre - de tota manera - de la naturalesa de l'estudi o del problema a abordar (Coller, 2000: 43).

2.1.1.2 Aspectes generals de disseny dels estudis de casos.

Un element important a l'hora d'avaluar les possibilitats d'èxit o de fracàs d'un estudi de casos depèn del seu propi procés de construcció (la justificació del seu procés de selecció), el que obliga a posar l'èmfasi tant en la seva rellevància com en la seva naturalesa. Tot cas s'estudia per la rellevància que aquest té per a la disciplina des de la qual s'estudia, on la rellevància pot guardar relació directa amb la pertinència del cas escollit, amb les pretensions de comprovació d'una teoria prèvia, amb la seva excepcionalitat, o amb la seva recurrència, és a dir, amb raons intel·ligibles i mitjanament consistents les quals brindin arguments plausibles en matèria de justificació metodològica. En aquest sentit, tant la validesa com l'impacta de les conclusions a les quals arribarà el cas seleccionat, dependran de la rellevància de la qüestió i de la seva justificació. Complementàriament, altres antecedents que han de considerar-se per a procurar la validesa de l'estudi, són la naturalesa del cas, que es relaciona directament amb la necessitat de delimitar el fenomen d'estudi de la manera més eficaç possible a fronteres manejables en termes de mesurament (construcció de bateries d'indicadors quantitius o qualitius susceptibles de mesurament), i la descripció de la seva funcionalitat, és a dir, la seva utilitat (saber per a què s'utilitzarà): *“aquest és un cas de...”* i *“s'utilitzarà per a...”*. Formular i respondre fonamentadament a les següents preguntes *“per què”*, *“de quin”* i *“per quin aquest”* serà de gran utilitat a l'hora de plantejar un disseny coherent en termes de consistència interna.

Finalment, altre element important a l'hora de plantejar el disseny de l'estudi és la claredat de l'investigador respecte del mapa teòric dintre del com subscriure l'estudi (la seva pertinència teòrica): *“la solució és que el mapa de teories orienti la investigació aplicada (...), el mapa de teories compleix el paper de balisa durant la investigació, ja que permet orientar-la i dirigir-la a bon port”* (Coller, 2000: 31).

2.1.1.3 Els tipus d'estudis de casos.

Existeixen diversos tipus de casos o diverses formes d'orientar el cas d'estudi: segons el que estudia, segons l'abast, segons la naturalesa, segons l'esdeveniment, segons l'ús i segons el nombre. Segons el quadre 2, aquests són els següents:

Quadre 2: Tipus de casos per criteri.

Criteris	Tipus de casos
1. Segons el que estudia.	<ul style="list-style-type: none">▪ Objecte.▪ Procés.
2. Segons l'abast.	<ul style="list-style-type: none">▪ Específic.▪ Genèric (instrumental, p.i.).
3. Segons la naturalesa.	<ul style="list-style-type: none">▪ Exemplar.▪ Polar (extrem).▪ Típic.▪ Únic (contextual, irrepètible, pioner, excepcional).<ul style="list-style-type: none">▪ Desviat (negatiu).▪ Teòricament decisiu.
4. Segons l'esdeveniment.	<ul style="list-style-type: none">▪ Històric (diacrònic).▪ Contemporani (sincrònic).▪ Híbrid.
5. Segons l'ús.	<ul style="list-style-type: none">▪ Exploratori (descriptiu).▪ Analític (amb o sense hipòtesi).
6. Segons el nombre.	<ul style="list-style-type: none">▪ Únic.▪ Múltiple (paral·lels, dissimilèsis).

Font: Coller, 2000: 32.

2.1.1.4 Les crítiques als estudis de casos.

Normalment l'estudi de casos és considerat per la comunitat científica com un tipus d'investigació aplicada de baixa qualitat, rigurosidad i abast quant a la seva validesa, a la seva confiabilitat i sobretot a la seva representativitat. No obstant això, existeixen una sèrie de dispositius tant teòrics com metodològics que proveeixen diverses "proteccions" que permeten generar blindatges per a plantar cara a tals defectes de disseny, concepció i definició. Respecte de la validesa (capacitat de producció de resultats no erronis ni esbiaixats, on la validesa interna representa la consistència, la inexistència o la minimització d'errors, i la validesa externa representa la generalització de resultats) aquesta es pot assolir o bé amb mapes de teories apropiats, amb la repetició de l'estudi en altre moment o lloc, amb bones contextualitzacions i recerques d'alternatives en el treball de camp, amb codificacions, mitjançant contra

argumentacions i revisions de situacions en l'anàlisi de dades, mitjançant revisió d'informants clau en la narració, etc. Respecte de la confiabilitat (capacitat d'un estudi per a obtenir els mateixos resultats aplicant repetides vegades els mateixos instruments de recollida i anàlisi d'informació), això es pot assolir mitjançant la triangulació, la repetició, la discussió pública, etc.²³

Com resum i respecte de les estratègies de reforç de la qualitat de la investigació de casos en termes de la recerca de validesa, tant interna com externa, i de la confiabilitat, reproduïm aquí part del quadre resum que Coller (2000) aporta amb la finalitat de defensar tal metodologia com disseny legítim d'obtenció, processament i producció de dades científiques fiables.

Quadre 3: Estratègies de recerca de qualitat de l'estudi de casos.

Criteri	Disseny	Treball camp	Anàlisi dades	Narració
Validesa interna	-	Contextualització. Recerca d'alternatives.	Contra argumentació. Revisió situacions. Recerca alternatives.	Revisió d'informants clau. Versemlança.
Validesa externa	Mapa de teories. Repetició de prova.	Mostreig motivat.	Codificació.	Connexió de conclusions amb debats teòrics. Contribucions teòriques del cas.
Confiabilitat	Processo investigació. Discussió pública. Formació investigador.	Triangulació. Repetició.	Triangulació. Recerca alternatives.	Apèndix. Quadern de camp. Discussió pública.

Font: Elaboració pròpia a partir de Coller, 2000: 55.

Per la seva banda, respecte de la representativitat, si bé, evidentment, un sol cas d'estudi no brinda evidència analítica concloent amb pretensions de generalització universalista, s'ha de fer la distinció entre representativitat analítica i representativitat estadística on l'estudi del cas s'emmarca. En aquest sentit, la representativitat de tipus analítica no té relació amb l'univers a representar sinó la potència del mecanisme al que el cas apunta.

Finalment, existeixen altre tipus de crítiques, com per exemple les quals es troben dirigides (1) a la falta de rigor en la recopilació de dades o en l'anàlisi o en l'elaboració de conclusions, o (2) a la simple presència de sesgos en l'anàlisi de l'investigador o dels informants, tot això pot ser rebutat amb bons dissenys metodològics, amb la deguda triangulació de fonts d'informació (comprovació

²³ Una forma de posar a prova al disseny és l'exercici de les 6 w: what, who, how, when, where i why (que, qui, com, quan, on i per quina).

alternativa), o ja referent al nostre estudi, amb una correcta i coherent explicitació del mecanisme analític en operació (la nostra opció metodològica) dintre del fenomen estudiat (la psicologia política de la no cooperació), el qual busca fer intel·ligible perspectiva teòrica i evidència empírica.

2.1.2 Aspectes de disseny del nostre estudi.

El nostre cas d'estudi, la caracterització de l'actitud ciutadana de no cooperació enfront de la provisió de BP és analitzada a propòsit de l'estudi de l'oposició a la implantació de CAD a Catalunya²⁴, s'ha realitzat sota un disseny explicatiu de caràcter qualitatiu (utilitzant la lògica de prova d'una investigació qualitativa) i utilitzant recursos investigatius de caràcter primari (entrevistes semi estructurades individual i grupal), i secundari (ponències, respostes a instrument evaluatiu de curs i anàlisi de premsa de tres sub casos a Catalunya).

Des de la tipologia proposada per Coller (2000), les característiques de disseny del nostre cas és el següent:

1. Segons el que estudia, és un objecte i no un procés ja que està centrat en l'actitud actual (significativament actual, sincrònica) de no cooperació per part de la ciutadania cap a la provisió del públic i no en el seu procés de constitució històrica (diacrònica).
2. Segons l'abast, és genèric, doncs té característiques que creuen un ampli rang de fenòmens similars, el que ho fa singularment interessant. Aquests tipus de casos també reben el nom de "casos exemplars" perquè il·lustren sobre una característica que es troba en altres casos i que és interessant d'estudiar o caracteritzar; o "casos instrumentals" perquè a través d'ell s'il·lustra una petita teoria o un conjunt de proposicions lògiques condicionalment vàlides sobre el funcionament intern d'un fenomen.
3. Segons la seva naturalesa, és típic, doncs reuneix atributs propis que determinen que independentment que pugui ser estudiat de manera autònoma respecte d'altres fenòmens d'oposició i acció col·lectiva coneguts, aquest té característiques que ho fan ser considerat com fenomen recurrent.

²⁴ Dintre d'ells, els afamados EVAs o "narcosalas" a Barcelona, com solen ser denominats per la premsa.

4. Segons l'esdeveniment , és contemporani (sincrònic) ja que és completa i significativament actual.
5. Segons l'ús , és analític ja que proveeix d'una relació directa entre el mecanisme formulat i el material empíric observat²⁵.
6. Segons el nombre, és múltiple (casos o sub paral·lels) ja que presenten evidències que fan pensar que l'actitud de no cooperació representa un fenomen recurrent.

2.1.2.1 Dimensions i categories de l'estudi.

En termes de definició, les categories o variables són codis que deriven de les preguntes d'investigació, de les hipòtesis i dels conceptes clau de l'estudi en qüestió. Són una forma de fer operativa una definició i un instrument d'organització i reelaboració classificatòria del text de la declaració de l'informant. En estudis de naturalesa deductiva com el nostre, aquestes categories constitueixen els eixos significatius que organitzen la relació entre el model teòric i la informació empírica de prova. Estan relacionats amb la pregunta d'investigació, amb les hipòtesis i amb els conceptes associats al model de mecanisme, el marc teòric de l'estudi. Permeten a l'analista identificar, extreure i agrupar els segments i les unitats de sentit del text de manera ràpida i eficient.

En el referit al nostre estudi, les categories que ordenen l'anàlisi efectuada i que componen l'estructura del model de mecanisme que s'ha intentat provar en terreny, són categories pròpies d'estudis que s'acullen a una lògica qualitativa, és a dir, no es tracta de codis exhaustius susceptibles d'una mètrica quantitativa, sinó categories interpretatives amb les quals s'ha intentat contrastar de manera qualitativa el model de mecanisme proposat (li brinden contingut empíric a la teoria).

Les categories o variables són a la vagada desagregades en indicadors. Aquests últims poden ser definits com el mesurament operatiu de les variables o com les seves sub codis. Es construeixen per a donar comta dels atributs d'aquesta categoria. En els dissenys quantitius tradicionals solen ser utilitzats per a fer possible la operacionalització (fer operatiu, manipulable, mesurable, etc.) de la variable. No obstant

²⁵ “Els casos analítics persegueixen estudiar el funcionament d'un fenomen o d'una relació entre fenòmens. Sol disposar d'un aparell teòric que enquadra el cas i li dota de significat i rellevància. En ocasions s'elaboren hipòtesis que es comproven després en el cas que es vulgui estudiar. El cas analític no tracta només de detectar i descriure un fenomen, sinó que va més enllà buscant les seves causes, els seus correlats, i els seus efectes” (Coller, 2000:42).

això, en aquest estudi no seran utilitzats índexs numèrics. En aquest sentit, el procediment es va centrar en aquelles dimensions i categories que es derivaven del model de mecanisme, on l'estructura de preferències dels agents involucrats en el model es suficient per a donar-li consistència comparativa. Les dimensions, categories i indicadors considerats van ser els següents:

Quadre 4: Dimensions, categories i indicadors d'estudi.

Dimensions	Categories	Indicadors
Característiques del mecanisme.	a. Estructura de preferències dels agents.	a.1 Sistema d'interdependència i formació de preferències. a.2 Distinció entre CL i CA. a.3 Operació de càlcul <i>coste</i> – benefici realitzat per la CL. a.4 Informació disponible en la CL. a.5 Percepció d'exclusió territorial. a.6 El problema de la droga. a.7 El polític i el tècnic.
	b. Implicacions de l'estructura de preferències dels agents.	b.1 Resistència a pagament de <i>costes</i> i impacte en la governabilitat local. b.2 Trenqui d'equilibri de govern i confiança públic – privada. b.3 Interessos, discursos i posicions de les parts.
Factors detonants de la cooperació.	a. Existència d'incentius selectius econòmics.	a.1 Rebaixa d'impostos territorials. a.2 Compensacions en béns. a.3 Indemnitzacions monetàries directes.
	b. Existència d'incentius selectius polítics.	b.1 Processos de participació ciutadana en la presa de decisions. b.2 Instàncies de diàleg multi-actorales permanents.

Font: elaboració pròpia.

2.1.2.2 Tipus de mostra i sub casos concrets analitzats.

El disseny mestral utilitzat per a l'estudi de casos es pot definir com “mostreig motivat”. Aquest consisteix en un “procés de recopilació de dades per a generar teories en el qual l'analista recol·lecta, codifica, i analitza les seves dades i decideix quines dades recollir i on trobar-les a fi de desenvolupar la seva teoria. Aquest procés de recopilació de dades està governat per la teoria (en aquest cas el mecanisme proposat), ja sigui substantiva o formal” (Glaser i Strauss (1967:45), en Coller (2000:77)). De l'anglès *purposive sampling*, (el mostreig motivat) “...es diferencia del mostreig aleatori. En el mostreig motivat, la persona que realitza la investigació té raons de pes per a escollir un cas determinat i no altre. Aquestes raons solen tenir una base teòrica que les justifiqui” (Glaser i Strauss (1967:45), en Coller (2000:76 - 77)). “Es tracta d'un grup de casos que s'ha escollit per a ser investigats seguint una lògica, per algun motiu

(...), no es seleccionen aleatòriament assumint que representaran a un univers, sinó que s'escullen per raons legítimes que fan de la investigació una mica rellevant” (Coller, 2000:77). Dintre d'aquesta lògica mestral, tal com s'assenyalés més amunt respecte de la naturalesa de la representativitat dels estudis de casos, aquesta és analítica, el que, en termes concrets significa, que els resultats de la validació del model teòric, el mecanisme de l'oposició ciutadana a la provisió de BP, podran ser utilitzats només amb fins de generalització teòrica (tendències relatives a una població més general), pero no estadística (no extrapolables a un univers). En aquest sentit, la nostra selecció de casos, en estricte rigor sub casos, té relació amb la pertinència teòrica demostrada en tals esdeveniments, el que, precisament, els va dur a ser seleccionats per al suport empíric.

Doncs bé, tal com ha estat assenyalat, si en el capítol sobre el mecanisme en operació (capítol 3) es van utilitzar diversos exemples d'actitud de no cooperació observables actualment a Catalunya, el cas d'estudi ho constitueix l'oposició ciutadana a la instal·lació de CAD, el qual utilitza, com recursos de prova, tres sub casos distints registrats dintre de l'àmbit autonòmic de Catalunya, es a dir, un central, la implantació d'un EVA en la ciutat de Barcelona durant l'any passat (Vall D'Hebron, juliol 2005) i dos complementaris (Lleida en l'any 1995 i Cerdanyola en l'any 2003). Els sub casos analitzats van ser seleccionats per raons de pertinència teòric – analítica (conten amb evidència empírica contrastable directament amb el model teòric), per raons de visibilitat soci – política (rellevància pública i mediàtica de cada conjuntura analitzada) i per raons d'economia investigativa (es contava amb els resums de premsa dels dos casos complementaris). Dites sub casos van ser els següents:

Quadre 5: Nombre de sub casos analitzats per tipus d'instrument.

Tipus anàlisi i font	Sub casos Catalunya		
	Central	Complementaris	
Anàlisi informació primària.	Vall D'Hebron, Barcelona, any 2005 (elaboració pròpia)	-	-
Anàlisi hemerogràfica de premsa	Vall D'Hebron, Barcelona, any 2005 (elaboració pròpia)	Lleida, Catalunya, any 1995 (Grup Igia, 2003)	Cerdanyola, Catalunya, any 2003 (Grup Igia, 2003)

Font: elaboració pròpia.

2.1.2.3 Instruments utilitzats per a l'obtenció d'informació.

Sense bé el recurs de prova empírica del model de mecanisme proposat és l'estudi de casos, l'estratègia d'investigació és la de la triangulació d'instruments qualitius d'obtenció d'informació definida més endavant al final del capítol. A continuació es descriuen les tècniques centrals empleades, tant de nivell primari (entrevista semi estructurada individual i grupal), com a nivell secundari (anàlisi hemerogràfica de premsa local).

De manera complementària, es descriuen a més dos tipus de recursos investigatius utilitzats auxiliar-me'n en l'anàlisi efectuada, a saber, 3 ponències fetes en el transcurs d'un seminari professional sobre conflictes d'implantació en drogues a nivell europeu i llatinoamericà en el qual va participar l'autor, i les respostes donades per 16 assistents a un instrument avaluatiu aplicat al final de l'execució d'un programa de formació dedicat a la prevenció i la gestió de conflictes d'implantació de CAD, en aquest cas dirigit a 40 tècnics de 2 comunitats autònomes que presenten problemes similars i que va ser realitzat també per l'autor al llarg del 2005.

Quadre 6: Rellevància, nivell, tipus d'instrument i subjectes entrevistats.

Rellevància	Nivell	Tipus	Subjecte
Central	Primari	Entrevista semi estructurada individual.	Informants clau (representants de govern, tècnics i veïns).
		Entrevista semi estructurada grupal.	
		Ponències.	Experts en drogues.
		Instrument evaluatiu.	Tècnics en drogues.
Auxiliar	Secundari	Anàlisi hemerogràfica de premsa de 3 sub casos.	-

Font: elaboració pròpia.

a. Fonts primàries:

Les fonts primàries estan definides com recursos instrumentals d'obtenció d'informació inèdita quant a la seva originalitat i que han generat informació explícitament produïda per a aquesta investigació. En l'estudi de casos desenvolupats, s'han utilitzat, dos tipus distints de fonts primàries, l'entrevista semi estructurada individual i l'entrevista semi estructurada grupal.

a.1 Entrevistes semi estructurades individual a informants clau.

L'entrevista semi estructurada de caràcter individual, també coneguda com entrevista en profunditat, està definida com un conjunt flexible de preguntes semi tancades que s'apliquen presencialment a algun informant clau de caràcter rellevant per als objectius de la investigació. Taylor i Bogdan (1986) la defineixen com reiterades trobades cara a cara entre l'entrevistador i els informants, trobades dirigides cap a la comprensió de les preferències o perspectives que tenen els informants respecte de les seves vides, experiències o situacions, tal com els expressen amb les seves pròpies paraules". Donat que busquen informació específica, comparada amb l'entrevista estructurada és menys sensible a recaptar àrees d'informació properes. El seu principal avantatge és que poden proporcionar dades comparables entre subjectes i pràctiques. Usualment es realitzen utilitzant una "guia o pauta d'entrevista", la qual consisteix en una llista de preguntes que es solen formular tal com estan escrites. És important que la selecció i formulació de les preguntes de la guia de l'entrevista es basin en informació obtinguda en entrevistes exploratòries obertes amb informants clau, o en entrevistes informals aplicades en moments inicials del treball de camp. La quantitat d'informants clau que van ser entrevistats per a aquest estudi mitjançant aquest instrument es detalla en el següent quadre:

Quadre 7: Quantitat d'entrevistes mitjançant entrevista semi estructurada individual i tipus de subjecte informant.

Tipus instrumento	Tipus informant		
	Representant governamental	Tècnic expert en drogues	Representant veïnal
Entrevista semi estructurada individual.	Angels	Enrique (Espanya), Jaume (Espanya), Embulla (França)	Carles, Eduard, Joan
SUB TOTAL	1	3	3.
TOTAL	7.		

Font: elaboració pròpia.

a.2 Entrevista semi estructurada grupal.

L'entrevista semi estructurada grupal aquesta definida com un dispositiu d'obtenció d'informació destinat a obtenir dades rellevants provinents del discurs (públic) d'actors socials de diversos tipus, tals com agents socials, polítics, econòmics, etc. en format grupal. En l'estudi va estar pensada com un dels dispositius centrals

d'obtenció d'informació, i va ser utilitzat per a obtenir declaracions de la totalitat dels tipus de subjectes investigats (veïns, tècnics i investigadors).

Aquest instrument pot ser definit com una convocatòria de parles citades grupalment a un temps i espai donats, però interpel·lades individualment mitjançant el seguiment d'una pauta temàtica. Aquí el rol de l'entrevistador consisteix en aplicar als subjectes participants del grup una pauta de preguntes semi estructurades, pauta que pot prendre la forma de preguntes o tasques a resoldre. Els subjectes participants poden ser un grup real, és a dir, poden tenir existència prèvia a la realització de l'estudi, o poden ser un grup fictici, produït per l'investigador. A diferència del grup de discussió (*focus group*), el sentit d'aquesta tècnica no és produir una discussió entre els participants, és a dir, no s'espera que el producte central de la investigació sigui el procés de conformació grupal en la discussió, per contra, només importen les respostes que les persones lliuren a la pauta construïda. D'aquesta manera, pot ser considerada com un conjunt d'entrevistes individuals realitzades en un context col·lectiu.

És important que les persones que conformen el grup sobre el qual s'administra una entrevista grupal siguin prou homogènies com perquè les respostes no es vegin cohibides per les dels altres. No obstant això, com el sentit d'aquesta tècnica no és produir una situació artificial de constitució de grup, no es requereix que els participants siguin desconeguts entre si. El nombre de participants a una entrevista grupal és flexible podent anar des de grups petits (3 a 5 persones, casos de grups ficticis que la convocatòria és més difícil, o que es necessiti de discursos més propers a les pròpies experiències individuals que als discursos produïts per provocacions col·lectives), fins a grups extensos (20 a 30 persones, grups naturals com cursos, membres d'un equip, etc., o on es necessiti de discussió grupal oberta i contrastant d'opinions). La representativitat dels resultats està donada tant pel tipus de conformació dels diferents grups a entrevistar (representativitat "actoral" en aquest cas, és a dir, la major presència possible de representants dels grups rellevants involucrats en la definició del problema), com pel nombre de participants en cada grup (Ruiz i Ispizua, 1989). Per als fins de l'estudi, l'entrevista grupal aplicada va ser realitzada en els estudis de COM Ràdio, Barcelona, al juliol del 2005, i l'autor va ser convidat a ella com observador participant. La quantitat d'informants clau que van ser entrevistats mitjançant aquest instrument, es detalla a continuació en el següent quadre.

Quadre 8: Quantitat d'informants consultats mitjançant entrevista semi estructurada grupal i tipus de subjecte informant.

Tipus instrumento	Tipus subjecte		
	Representant administració	Tècnic expert en drogues	Representant veïnal
Entrevista semi estructurada grupal.	Josep	Maurici	Carles
TOTAL	3.		

Font: elaboració pròpia.

a.3 Ponències seminari sobre conflictes d'implantació en drogues.

El següent recurs consisteix en ponències efectuades en taules relacionades amb els conflictes d'implantació de la Tercera Conferència Llatina sobre Reducció de Danys en Drogues (CLAT 3) organitzada en la ciutat de Barcelona en l'any 2005 per Grup Igia. La quantitat de ponents, considerats per els nostres fins com informants clau, i que van lliurar les seves declaracions respecte al tema que ocupa, es detalla a continuació en el següent quadre:

Quadre 9: Quantitat de ponències considerades i tipus de subjecte informant.

Tipus instrumento	Tipus subjecte		
	Representant governamental	Tècnic expert en drogues	Representant veïnal
Ponències Conferència CLAT 3, Barcelona, 2005	-	Gilles (França), Jean-François (França), Jaume (Espanya)	-
SUB TOTAL	-	3	-
TOTAL	3.		

Font: elaboració pròpia.

a.4 Respostes a l'instrument evaluatiu de programa de formació sobre prevenció de conflictes d'implantació dirigit a tècnics en drogues.

El següent recurs tracta concretament de les respostes donades a un instrument aplicat *on line* als assistents a un curs de prevenció i gestió de conflictes d'implantació de CAD realitzat per l'autor en l'any 2005 per a el Grup Igia, Barcelona. La quantitat d'informants clau que van respondre al qüestionari es detalla en el següent quadre:

Quadre 10: Quantitat de respostes d'informants curs i tipus de subjecte informant.

Tipus instrumento	Tipus informant: tècnics experts en drogues
Material evaluatiu de curs prevenció de conflictes d'implantació Grup Igia en l'any 2005	. Josep, Antonio, Jaime, Rocío, Cristina, Enrique, Francisco, Abigail, Eulalia, Petri, Jesús, Julio, Laura, Mari, Charo i Rosa.
TOTAL	16.

Font: elaboració pròpia.

Quadre resum general fonts primàries.

Panoràmicament, el quadre general que resumeix la quantitat d'informants clau entrevistats mitjançant fonts primàries, és el següent:

Quadre 11: Quadre resum general fonts primàries per tipus de subjecte informant.

Tipus instrumento	Tipus subjecte			
	Representant governamental BCN	Tècnic expert en drogues (BCN o Europa)	Representant veïnal BCN	SUB TOTAL
1. Entrevistes semi estructurades individuals.	1	3	3	7
2. Entrevista semi estructurada grupal.	1	1	1	3
3. Ponències seminari CLAT 3	-	3	-	3
4. Material evaluatiu curs prevenció de conflictes.	-	16	-	16
SUB TOTAL	2	23	4	
TOTAL		29.		

Font: elaboració pròpia.

b. Fonts secundàries: anàlisi hemerogràfica.

Les fonts secundàries poden ser definides com recursos instrumentals de generació d'informació ja elaborada i que es troba disponible per a la seva reutilització. El nostre estudi empíric ha utilitzat l'anàlisi hemerogràfica de premsa escrita recent de cobertura local i regional, com forma de triangular i complementar informació primària obtinguda explícitament per a les fins del present estudi. Els dispositius secundaris utilitzats, tant centrals com complementaris, van ser els següents:

Quadre 12: Nombre d'anàlisis hemerogràfiques utilitzats (premsa).

Instrument	Casos Catalunya		
	Central	Complementaris	
Anàlisi hemerogràfica de premsa local (Grup Igia, 2003)	Vall D'Hebron, Barcelona, any 2005.	Lleida, Catalunya, any 1995	Cerdanyola, Catalunya, any 2003.

Font: elaboració pròpia.

2.1.2.4 Procediment d'anàlisi de dades.

Tant per al processament de les dades primàries com de les dades secundàries produïts en el treball de camp es va decidir utilitzar la tècnica d'anàlisi de contingut qualitatiu. Amb tal instrument es va ordenar el discurs dels informants (recollit a través d'entrevistes, ponències i text de notes de premsa), amb el fi de poder fer una lectura ordenada, operativa i analítica del mateix, utilitzant un esquema estructurat, categoritzat en funció dels objectius de la investigació, i amb el qual intentar explicar les relacions a establir entre elements teòrics i dades empíriques (ancoratge teòric de les dades)²⁶. Per a això, s'ha utilitzant com mitjà de prova les opinions, les percepcions, les representacions i avaluacions que els informants (primaris i secundaris) tenen (o han tingut) sobre el problema d'estudi. Aquesta tècnica té com principal estratègia el produir un reordenament del text a analitzar generant l'homogeneïtat suficient com per a realitzar l'anàlisi. En altres paraules, el text, escrit originalment en forma d'una seqüència lineal, és fragmentat temàticament de manera deliberada amb l'objecte de ser posteriorment reordenat o classificat en funció de determinades categories o temes d'anàlisi (classificació o catalogació de categories o codis).

Aquest reordenament, a pesar de no agregar res al text original, li canvia el sentit doncs es transforma en una sèrie d'afirmacions fetes a determinats temes delimitats per les categories d'anàlisi predeterminades en el disseny de l'estudi. El sentit de realitzar aquesta operació és doble. D'una banda, el text reordenat es redueix, doncs s'elimina d'ell tot el material textual que no té interès des del punt de vista de la investigació. D'altra banda, el text es reordena en funció de les categories d'anàlisi o ordenació, amb el que és més fàcil captar el sentit del que s'ha dit en ell enfront de cadascun dels temes que les categories denominen. D'aquesta manera és perfectament factible comprendre el

²⁶ En ciències socials, i sobretot en els estudis de casos, l'explicació és causal de tipus probabilístic (no determinística) i multi causal; que una causa pot tenir efectes diferents depenent del context; i que les causes no solen actuar de manera aïllada.

sentit del que s'ha dit en el text enfront d'un tema: les contradiccions en que cau l'autor del text, els arguments no donats, els arguments reiterats, entre uns altres. A més, de l'anterior, aquest procediment permet l'anàlisi comparat de múltiples textos ordenant-los en una sola matriu la qual cosa permet no perdre informació i assolir una comparança més vàlida. La informació primària analitzada consisteix en declaracions dels agents socials involucrats i en informacions de premsa de conflictes esdevinguts en la ciutat en els últims anys recopilats a través de tècniques d'investigació primàries i secundàries, individuals i grupals, durant la fase de camp de l'estudi, i segons la mostra qualitativa indicada (mostreig motivat). Els relats van ser gravats i transcrits (alguns completament, altres de manera parcial) per a ser sotmesos a l'anàlisi pertinent.

Finalment, de les tècniques disponibles per a establir relacions causals entre fenòmens, conceptes, codis, variables o situacions (els tipus ideals, l'anàlisi d'influència o contextual, la recerca de contra argumentacions, la recerca d'explicacions alternatives, la triangulació, l'analogia o els recursos contrafactuals), s'ha utilitzat la triangulació, tècnica metodològica que ajuda a construir explicacions confiables. Aquesta està definida com el procediment mitjançant el qual es busca "assentar les conclusions de l'estudi en el major nombre de proves possible (...), si tres és el nombre de referència, amb dues hi ha prou" (Coller, 2000:93). Les nostres fonts de prova van ser les declaracions i les notes de premsa obtingudes a través dels diferents tipus d'instruments utilitzats per als 3 sub casos estudiats.

2.2 EL MECANISME DE NO COOPERACIÓ NIMBY: ESTRUCTURA I IMPLICACIONS

A continuació, i com a exercici teòric, es descriu el mecanisme que d'acord a les TER genera la disposició a la no cooperació i que fonamenta les oposicions ciutadanes a la provisió de BP, disposició reactiva que genera els conflictes entre administració i ciutadania local observats recentment a Catalunya, i que solen rebre el nom de conflictes d'implantació.

Les categories d'anàlisi són: 1) l'estructura de preferències dels agents, on es treballaran el sistema d'interacció i la formació de preferències, la distinció entre CL i CA, l'operació de càlcul *coste* – benefici realitzat per la CL, la informació disponible en la CL, la percepció d'exclusió territorial, el problema de la droga i alguns comentaris complementaris sobre el polític i el tècnic; i 2) les implicacions derivades de tal estructura de preferències, on es treballarà la resistència al pagament de *costes* i impacte en governabilitat local, el trenqui de l'equilibri de govern i confiança públic – privada i els discursos, interessos i posicions de les parts. Les estratègies i resultats d'actuació d'aquestes, s'exemplifiquen a través de dues fitxes d'anàlisi de premsa lliurats en un acàpite final inclòs en l'annex del document. Es lliura a més un petit acàpite amb la descripció resumida del model NIABY, un model de comportament no cooperatiu complementari al NIMBY que s'erigeix com versió radical de no cooperació ciutadana enfront de decisions governamentals de provisió de BP i que respon a un model no cooperatiu incondicional (no cooperació o rebuig sota cap condició).

Els factors detonants de la cooperació operacionalitzades en estratègies governamentals de gestió treballades a partir del model Agent – Principal, seran treballades en la segona part del document, part dedicada a la necessitat de la gestió de la no cooperació i als estils de gerència utilitzats en la gestió “ex post” del comportament no cooperatiu que ens ocupa. Com complement es lliura una anàlisi complementària que lliura elements de prova auxiliars per a corroborar la pertinència del mecanisme descrit i proposat per al cas CAD a Catalunya. Aquesta anàlisi consisteix en la descripció dels intents d'implantació d'altres tres tipus de BP a Catalunya, els quals es vinculen a béns de transport urbà, a béns energètics i a béns destinats a la seguretat pública.

No obstant això, per a començar es descriurà, de manera concisa, l'instrument d'intervenció sanitària al com s'ha fet esment en la resta de l'estudi i que actualment

està en el centre del debat públic a Catalunya, generant les mobilitzacions assenyalades, això és, les estructures sanitàries o dispositius programàtics anomenats, per nosaltres i de manera genèrica, CAD, és a dir, Centres d'Atenció a Drogodependents.

2.2.1 Els centres d'atenció a drogodependents de drogues (CAD) a Catalunya.

Què són els CAD? Els CAD són dispositius soci sanitaris que tenen com objectiu (resultats esperats) reduir els riscos del consum no sanitari ni higiènic de drogues per part del col·lectiu diana (drogodependents). Generen, com es pot observar en el quadre següent, externalitats positives, tals com, seguretat ciutadana, processos auxiliars de salut familiar de caràcter local, organització del consum de drogues per part del col·lectiu diana, etc.; però també, externalitats negatives o efectes col·laterals no desitjats, tals com, les citades oposicions ciutadanes i els moviments veïnals de rebot a aquests implants: “el conflicte és desencadena per una oposició d’origen local a una intervenció d’ordre supralocal, que com es diria en llenguatge econòmic, és susceptible de generar externalitats negatives. Ara bé, hi ha evidència que en la pràctica totalitat dels casos el projecte provoca tant externalitats negatives com positives” (Nel·ho, 2003: 27)

“(Es tracta que a les persones que) han fracassat en els tractaments, se’ls pugui treure del carrer i donar-los la possibilitat que puguin sortir de la seva marginalitat i passar a fer una vida normalitzada” (JMA, Representant administració de salut)

“Un centre que atén a malalts psiquiàtrics no solament s'ocupa d'ells, sinó que descarrega, alleuja a les famílies, passa el mateix amb toxicomania, de fet, tot el que contenen els centres de toxicomanies redueix la disseminació d'efectes de salut pública, de conflicte social en els voltants de les poblacions d'una ciutat, clar és que sembla que totes les intervencions van ultra enfocades, o sigui que es beneficien solament a uns i els altres no reben gens, directa o indirectament d'això” (I.I.)

“...dependència sanitària d'ús públic on els toxicòmans es poden injectar droga en les condicions higièniques adequades” (Metre, 25/07/05)

Quadre 13: Resultats esperats i externalitats positives i negatives dels CAD.

BP	Resultats esperats	Externalitats positives
CAD en BCN	Atenció a col·lectiu diana determinat, en aquest cas, drogodependents.	Promoció de seguretat ciutadana, salut familiar, organització de consum de col·lectiu diana, etc.
		Externalitats negatives (resultats no esperats)
		Oposició ciutadana a la implantació.

Font: Elaboració pròpia.

Administrativament, són serveis d'atenció sanitària incorporats a la xarxa de sanitat pública, els quals estan destinats a proveir i gestionar dispositius de salut a usuaris de drogues en les àrees de prevenció, tractament i rehabilitació. Són dispositius sanitaris de caràcter primari i territorialment de cobertura local. Actualment a Catalunya existeixen 60 centres d'aquest tipus, dels quals 15 es troben a Barcelona.

Quadre 14: Els CAD a Barcelona.

No.	Centre
1	Unitat de Drogodependències de Barcelona. Institut Català de la Salut.
2	Unitat de Drogodependències de Barcelona. Casa Bloc. Institut Català de la Salut.
3	Unitat de Tabaquisme de la Generalitat. CAP Els Corts, Corporació Sanitària Clínic.
4	Unitat d'Alcoholologia de la Generalitat Hospital Clínic.
5	Centre d'Atenció i Seguiment de la Barceloneta.
6	Centre d'Atenció i Seguiment Garbí-Vent.
7	Centre d'Atenció i Seguiment de Sarrià-Sant Gervasi.
8	Centre d'Atenció i Seguiment de Sants.
9	Centre d'Atenció i Seguiment de Nou Barris.
10	Centre Català de Solidaritat.
11	Centre d'Atenció i Seguiment de la Creu Vermella. Secció de Toxicomanies.
12	Unitat de Toxicomanies. Programa Sant Pau. CITRAN.
13	Àmbit Esport.
14	SPOTT Centre Comunitari d'Atenció als Drogodependències.
15	Centre d'Atenció i Seguiment Horta-Guinardó.

Font: Departament de Salut, Generalitat de Catalunya²⁷.

Efectivament, com es pot apreciar en el quadre 14, Barcelona com a capital autonòmica, posseeix la majoria de la quantitat de centres d'aquest tipus ja que concentra amb escreix la majoria de la població catalana, el que involucraria, a més i almenys en termes teòrics, la possessió en termes territorials, de gran part de la població beneficiària directa (drogodependents). Aquests centres d'atenció són serveis que administrativament es troben externalitzats, és a dir, funcionen amb recursos públics licitats i sota mandat exprés del Ministeri de Sanitat i Assumptes Socials, però són executats per empreses privades o no governamentals (ONG), els quals es troben coordinats centralment per l'Institut Català de Salut, dependent de la Generalitat de Catalunya. El cicle d'execució administrativa dels seus programes va de 2 a 3 anys, cicle de temps que normalment dura cada concessió després de l'aprovació de l'execució de serveis per part de l'autoritat corresponent després de cada licitació. Internament poden ser classificats pel tipus de servei que ofereixen o pels dispositius que atorguen a la població beneficiària. Aquestes categories de servei normalment estan associades a

²⁷ Pàgina consultada juny 2006 <http://www.gencat.net/salut/depsan/units/sanitat/html/ca/dir470/rcd.htm>

tipus de consum, com per exemple, alcohol, tabac, cocaïna, *cànnabis*, heroïna, etc. No obstant això, alguns d'ells disposen en el seu interior de sub dispositius d'atenció encara més especialitzats, els quals es troben dirigits a poblacions diana específiques. Per exemple, en alguns casos, els Serveis d'Atenció Psicosocial (SAPS), els quals estan destinats a prevenir, tractar o rehabilitar addiccions de baix llindar o de baixa "conflictivitat social" com l'alcohol o el tabac, han anat incorporant al llarg del temps (i sota negociació amb els veïns o simplement sota implantació), recursos professionals i processos tècnics per a realitzar tasques annexes dirigides a prevenir, tractar o rehabilitar toxicomanies de major complexitat social i sanitària. És a dir, si bé els serveis d'atenció normalment estan dirigits a població diana amb problemes d'addiccions de baixa complexitat soci sanitària o psico sanitària (i per tant baixa conflictivitat social), alguns d'ells (com el recien obert CAD de Vall D'Hebron) també tenen dispositius d'atenció en addiccions de major complexitat social (i per tant alta conflictivitat social) com cocaïna o heroïna (la anomenada "narcosala"). En aquest sentit, no tots atenen de tot, la qual cosa depèn tant dels diagnòstics tècnics realitzats a nivell regional o local, com dels recursos disponibles a nivell de gestió sanitària a escala local i decidits d'acord a criteris tècnic - sanitaris.

Quan vam parlar de dispositius de major complexitat, ens estem referint, per exemple, als Programes de Provisió de Metadona (PPM), als Programes d'Intercanvi de Xeringues (PIJ), i als Espais de Venopunció Assistida EVA (últimament denominades "narcosalas" per la premsa)²⁸, programes que estan orientats sota la perspectiva soci sanitària de la <reducció de danys>. Aquesta perspectiva representa esforços alternatius a la prevenció sanitària estàndard de caràcter salubrista, la qual procura, després del suposat fracàs de la prevenció, de proveir de mitjans institucionals per a higienitzar l'entorn dels addictes reduint riscos i danys provocats per la transmissió de malalties associades al consum de substàncies (VIH, Hepatitis B, etc.). Són doncs precisament aquest tipus de dispositius de reducció de danys, els quals solen despertar major reacció ciutadana i major conflictivitat social quan intenten ser implantats per les administracions sanitàries, no així els serveis que incorporen dispositius destinats al tractament de toxicomanies de menor conflictivitat social tals com els centres d'atenció de tabac o alcohol.

²⁸ Un Espai de Venopunció Assistida (EVA) és un "espai on poden punxar-se els toxicòmans, però a més treballa en programes lliures de drogues, com desintoxicacions i processos terapèutics" (Metre, 27/07/05).

2.2.2 La caracterització del mecanisme: la disposició a la no cooperació.

Una vegada descrits de manera resumida els CAD, descriurem l'estructura del mecanisme de psicologia política proposat, és a dir, l'estructura de preferències que desencadena la no cooperació observada i les implicacions d'aquesta per a la governabilitat de l'entorn local, les mobilitzacions ciutadanes i els conflictes locals generats.

2.2.2.1 L'estructura de preferències dels agents.

a. El sistema d'interdependència i la formació de preferències.

Un dels supòsits centrals de la TER és el qual es relaciona amb la intencionalitat de l'acció dels agents i de l'atribució que ells fan sobre les preferències dels altres. Sobre la base d'això prenen les seves decisions i en relació a la qual cosa es constitueixen els sistemes de decisions interdependents. Efectivament, com s'assenyala més amunt, la TER proposa eines explicatives sobre la forma que els individus prenen decisions per a arribar a les metes traçades. Dèiem que perquè la conducta sigui racional, havien d'estar fonamentades en un tipus de decisió assolida sobre la base de la millor opció disponible per a l'assoliment dels seus desitjos donada les seves creences²⁹. En aquest sentit, l'individu actua tant en funció de les seves pròpies creences, desitjos i motivacions (preferències), com en funció de les preferències que creu que tenen els individus del seu entorn (dimensió estratègica de l'acció i potencialitat de l'entorn). És a dir, l'individu actua, en funció de la informació disponible en el seu entorn, a través de les seves pròpies motivacions, i sobre la base de les estimacions i càlculs fets sobre les oportunitats o possibilitats que veu disponibles per a aconseguir els seus objectius. Ara, el mateix escau amb els altres individus respecte als seus propi entorn, generant-se d'aquesta forma les interaccions estratègiques (Marí-Klose, 2000) que fan ressò dels sistemes d'interdependència assenyalats en el capítol anterior (Boudon, 1981).

²⁹ Creences que són considerades racionals només si estan basades en la informació disponible i si duen al subjecte a decidir una elecció raonable en termes de càlcul *cost* – benefici. Sobre la base de la definició de preferències consistents i estables és possible representar formalment la funció d'utilitat esperada d'un individu a partir del càlcul dels costos i beneficis (Marí-Klose, 2000).

Doncs bé, com també assenyalam, el nostre cas empíric d'estudi, el cas de les oposicions ciutadanes a la provisió de CAD a Barcelona, és analitzat a través del model teòric "olsoniano" anomenat problema del BP, és a dir, el problema de la no cooperació dels agents en la provisió de béns de caràcter o ús col·lectiu. Donat el caràcter racional de l'acció dels agents, aquest dilema està conformat per una sèrie de disposicions egocentrades i d'actuacions individuals i recurrents que determinen en gran mesura la posició de la resta dels agents o actors que es veuen involucrats en ell. Aquest conjunt de disposicions agregades i confrontades, que des de les TER i la sociologia analítica de Boudon reben el nom de sistemes d'interdependència, són els sistemes de relacions en els quals es formen i ordenen les preferències dels individus. Les preferències són un concepte teòric clau de la TER i la microeconomia. Un dels supòsits bàsics de la TER és que els subjectes, a partir de les seves creences i desitjos (preferències), ordenen els resultats de les seves possibles accions i, sobre la base d'això, defineixen un ordre de preferències, és a dir, un ordre d'inclinacions o desitjos³⁰. Doncs bé, segons la teoria, tals estructures de preferències es generen en un tipus de context relacional determinat, en el nostre cas d'estudi, un context públic – privat d'escala local en el qual es coordinen diferents tipus d'agents, en el nostre cas, l'administració sanitària, professionals i tècnics sanitaris, la comunitat local organitzada (beneficiaris indirectes, encara que no ho reconeixin, tema que s'abordarà més endavant) i els beneficiaris directes de la política pública sanitària (població diana, col·lectius de drogodependents). Tals agents o actors, en la seva relació de coordinació, generen o van generant un sistema d'interdependència específic que cridarem situació NIMBY. Tal situació NIMBY determina tant les disposicions, com els discursos i les posicions (preferències) que assumeixen els actors en tal sistema d'interacció, és a dir, estructura les disposicions i les posicions dels actors conforme a un ordre determinat de preferències: prefereixen per exemple tenir el BP sense *coste*, prefereixen no BP a pagar el *coste*, prefereixen el BP pagant *el coste*, o finalment, prefereixen no BP pagant *el coste*. Aquests conflictes es succeeixen i van evolucionant en funció de les decisions adoptades per uns i altres agents involucrats, és a dir, pel seu entorn, ajustant l'estructura de referències de cada part. Així, per exemple, a causa de les decisions i actuacions de la part governamental, els veïns actuen d'una determinada manera; a

³⁰ La TER ha estudiat diferents patrons d'estructures de preferències, per exemple, els mecanismes, estructures que han de complir amb els criteris de completitud, transitivitat, reflexivitat i continuïtat (Marí-Klose, 2000).

causa de les actuacions o a la posada en operació de les preferències d'administració i de la CL, els professionals de la salut actuen de determinada manera, etc., el que va configurant un patró de preferències recognoscible, tipificable, i que constitueix en definitiva, la lògica de la interrelació comportamental que està darrere del model que desenvolupa l'estudi.

En general, enfront del problema teòric de referència, la provisió de BP és problemàtica, doncs detona una estructura de preferències en la població orientada a la no cooperació. Efectivament, el problema del BP involucra una estructura de preferències complexa i problemàtica, doncs en ell l'individualment racional és no cooperar, el que porta amb si pèssims resultats per al col·lectiu. El NIMBY es mostra així com un patró de comportament individual i agregat de caràcter estable que presenta sempre una mateixa estructura de preferències i on la cooperació es dona només sota certes condicions, normalment, el canvi de la localització del bé o altres de caràcter auxiliar, com l'increment participatiu en la presa de decisions, per exemple (existència d'incentius selectius polítics).

“És un moviment de replegui, un moviment d'individualisme, un moviment d'incomprensió” (L.C.)

“Les reaccions han estat molt visceral però després han buscat argumentacions, llavors de coses que havíem escrit nosaltres sobre la participació ciutadana, han llençat d'ells arguments molt parcialment (...) la reacció de la gent és purament visceral, brots d'irracionalitat, de pors descontrolats (...) són perspectives molt parcials que parcialitzen la informació que reben” (I.I.)

Malgrat això, tal situació admet altres estructures de preferències, tals com la no cooperació sota cap condició que recull el model NIABY (com veurem més endavant), o directament, la disposició a la cooperació, és a dir, la predisposició incondicional a pagar *el coste* de provisió exigida donada la situació plantejada, situació hipotètica que hauria de donar-se només sota la presència d'individus orientats a la cooperació universal, és a dir, cooperadors universals amb preferències de segon ordre que moderin les demandes d'interès utilitari individual.

“L'equipament també va rebre la visita d'algun veí partidari de la instal·lació que es va oferir per a actuar de mediador en el conflicte. Uns altres van entrar només per a parlar amb els treballadors i mostrar la seva discrepància” (El Periódico, 07/29/05)

“Un grup de veïns del barri de Canaletes ha creat un col·lectiu favorable a la instal·lació del CAS al CAP. Canaletes Solidària és una resposta a la plataforma en contra de la ubicació del CAS a la zona” (C.I., 02/20/03 i 02/26/03)

Doncs bé, una vegada introduïts aquests elements, ens centrarem a desenvolupar l'anàlisi del mecanisme concret d'estudi. El mecanisme de psicologia política aquí proposat per a explicar les oposicions socials o ciutadanes a la provisió de BP és el mecanisme NIMBY que obeeix a cert patró de comportament ciutadà desenvolupat enfront de determinades decisions d'inversió pública que impliquen necessàriament que els veïns no acceptin pagar *el coste* associat a la localització del projecte en el seu entorn o barri. Concretament, es tracta d'un patró de comportament racional individual no cooperatiu enfront de l'exigència governamental d'afrontar el *coste* social (no necessàriament econòmic) per a la provisió d'un determinat bé. Pagar *el coste* per a la comunitat local és sinònim d'acceptar les seves externalitats negatives, és a dir, els sub impactes negatius no esperats o *costes* indirectes produïts per aquest bé o servei comunitari.

Des de la part governamental l'impacta o resultat no buscat de la decisió d'inversió és l'oposició ciutadana, mentre que per a l'altra part, la ciutadania local, l'impacte o resultat no buscat de la decisió d'inversió són els efectes de la localització del bé en els seus entorns propers. Això, sense cap dubte, deixa entreveure, d'una banda, la tensió teòrica evident entre interessos privats (individuals) i interessos generals (comuns), i per un altre, la forma de resolució normal a aquest tipus de situacions: la mobilització ciutadana o bé en contra de la implementació del bé (NIABY), o bé en contra de la seva localització (NIMBY). Enfront d'un bé accessible a tots, no sembla racional pagar *el costes* de la seva provisió en condicions de minoria afectada, doncs els beneficis són per definició universals, mentre que els *costes* (indirectes), han de ser absorbits localment. En aquesta adreça, els fenòmens NIMBY constitueixen un tipus mecanisme de psicologia política complex, una resposta sistemàtica i recurrent d'oposició d'agents socials determinats a iniciatives governamentals determinades en el marc de la gestió de béns d'interès col·lectiu, els quals obeeixen a les paradoxals circumstàncies del anomenat problema del BP i de l'acció col·lectiva no cooperativa (Olson, 1992).

Però, per quina NIMBY és un mecanisme? Perquè es tracta d'un patró de decisió individual que té un efecte agregat i un tipus de comportament social recurrent, indistintament dels individus que ho sostinguin. El seu efecte amplificat, en aquest cas l'oposició al BP, es presenta amb característiques similars en els més variats casos, mostrant regularitat empírica i produint a nivell agregat un patró similar en els més diferents conflictes i successos. És un mecanisme perquè descriu un patró de

comportament recurrent, com teoria petita de causes pròximes i efectes determinats (la reacció i l'afectació immediata). No obstant això, no és una llei, ja que hipotèticament podrien existir una sèrie de condicions concomitants que farien que aquesta reacció no es produís (com s'esmenta en el acápite 1.3)³¹.

Com sabem, des de la perspectiva de la TER, explicar pautes o trets socials significa explicar-los com a resultat agregat de la interacció d'individus maximizadors d'utilitat subjectes a restriccions de recursos. En aquest sentit, el IM satisfà les condicions formals exigides als models d'explicació en ciències socials, és a dir, la causalitat i la intel·ligibilitat. Respecte de la causalitat el IM sosté que explicar és trobar les cadenes causals que relacionen les accions intencionals dels agents, és a dir, buscar la relació entre *explanans* (antecedent) i *explanandum* (conseqüent). Respecte de la intel·ligibilitat, utilitza mecanismes causals, explicacions intencionals fonamentades en el IM, que basades en hipòtesis causals plausibles, expliquen els fenòmens socials en termes d'interaccions entre individus. Proporcionen, a nivell teòric, models de intel·ligibilitat en les explicacions sobre la formació de creences i preferències i els estats agregats produïts a partir d'accions individuals. Aporten micro fonaments a les orientacions macro de fenòmens socials (com la relació entre mobilització ciutadana i processos de provisió de BP), el que en altres paraules significa, interpretar mitjançant el mecanisme, el vincle causal entre els macro estats identificats empíricament.

Ara bé, si certament l'efecte o mecanisme d'oposició ciutadana s'insereix dintre del problema del BP i l'acció col·lectiva en general, el problema teòric que ens ocupa apareix com una variant específica del mateix, associant-se teòricament al que es coneix com la paradoxa del *free rider* (gorrer o viatger gratuït). En efecte, en aquests termes pot descriure'ls, per exemple, el cas d'agents que percebent la salut (de cert tipus de població diana) com un BP, no estan d'acord a pagar el seu *coste* social de provisió. Es parteix del supòsit que si un bé és públic, és a dir, al que tots tenen accés i dret de gaudi (principis de no rivalitat i no exclusió explícitats anteriorment), el *coste* marginal de la implantació de certs serveis sanitaris en el seu entorn no té perquè ser assumit només d'una banda del població (CL), sinó en últim terme, per la població en general (CA), independentment de si han col·laborat o no en la seva consecució³². L'oposició, doncs,

³¹ Recordem que els mecanismes són tipus d'explicacions sobre la formació de creences, preferències i els seus estats agregats, i aporten micro fonaments a les explicacions causals i intencionals dels fenòmens socials. No obstant això, no són lleis ni tampoc descripcions, és a dir, admeten comportaments anòmals dintre del model.

³² Raó esgrimida per veïns opositors el cas dels CAD a Barcelona.

no és a la provisió del servei, sinó al *coste* associat a l'impacte en el seu entorn immediat per l'emplaçament del bé, és a dir, el *coste* social o les externalitats negatives associades a la implantació d'aquest. D'aquesta manera, s'explica per quina part de la CL, basada fonamentalment en la creença de la desvalorització del barri, dels seus habitatges i propietats, decideixen mobilitzar-se i no assumir els *costes* socials indirectes del projecte, és a dir, no cooperar.

"Que sapiguen que els habitatges baixaran de valor" (Anna Peña, veïna, El Periódico, 07/28/05)

"el comerç s'està ressentint perquè els clients se'ns queixen i no vénen a gastar-se els diners en botigues on es poden trobar amb drogoaddictes que entren a demanar, es posen pesats i insulten als veïns" (I. S., associació veïns i comerciants Nou de la Rambla, 20 minuts 20/09/05)

Així, en l'estudi, l'arribada de pacients al seu entorn immediat és vista com nociva i degradant per a la qualitat de vida del barri, i la proximitat del centre d'assistència a les drogo dependències es veu com una porta per al comerç i tràfic d'aquests productes de mans de familiars, visitants o "camells" oportunistes. Ningú contraria la idea de fons, és a dir, ningú s'oposa que la sanitat (fins i tot la dels addictes) sigui un BP, i ningú dubte que aquest servei sigui bo i fins i tot socialment necessari. El problema, no obstant això, radica en qui i com s'assumeixen els *costes* indirectes de la seva provisió. Generalment els veïns no estan d'acord amb pagar aquest *coste* i desaproven la decisió governamental sobre el <lloc d'emplaçament>, que consideren com *un coste* excessiu que és imposat als veïns per a dur a terme el funcionament d'aquests serveis. És llavors quan la ciutadania, fent un càlcul implícit de *coste* – benefici, genera moviments espontanis d'oposició. Es genera el fenomen NIMBY: sí al servei, però no en el meu barri. Això és, desitjant el bé i sota l'objectiu de la protecció de la pròpia comunitat, la població ressent el *coste* comparatiu d'acollir-lo en el seu entorn immediat per les raons ja exposades, oposant-se directament a la provisió del BP (o "mal públic").

Doncs bé, si a) en la provisió de BP es donen els següents supòsits o premisses teòriques extractades de les TER i dels seus camps afins: 1) el comportament racional dels agents³³, 2) la formació de preferències dintre de sistemes o estructures

³³ Es mouen a través de preferències posades en funció d'un tipus d'anàlisi cost – benefici; una acció és racional quan el resultat d'emprendre-la reporta beneficis que superen els *costos* invertits i és irracional quan, per contra, els *costos* invertits superen als beneficis reportats. "Una acció és racional si satisfà tres requisits de optimalidad: l'acció ha de ser el millor mètode per a satisfer els desitjos de l'agent, donades les seves creences (...) les creences de l'agent haurien de ser òptimes o estar bé fonamentades, donada la informació que ell o ella posseeixi. Aquelles creences formades a partir d'idees il·lusòries, per exemple, violen aquest requisit (...) l'agent hauria de gastar una quantitat òptima de recursos en l'adquisició de nova

d'interdependència³⁴, 3) els efectes i impactes no esperats de l'acció deliberada dels agents³⁵ i 4) el problema dels BP³⁶; si b) vam observar que l'actitud de no cooperació veïnal té relació amb: 1) l'estil tant de presa de decisió adoptat per l'administració com amb la implementació de tals decisions (normalment gerència no participativa, és a dir, reactiva i no proactiva); i amb 2) les creences i representacions que té la CL sobre els avantatges i desavantatges de la implantació del bé (que es relacionen amb la informació que disposen, situació que en cas drogues és crític donat el tipus de bé en qüestió), l'estructura central del mecanisme en operació és la següent: l'estructura de preferències dels agents veïnals locals, és a dir, la racionalitat de la no cooperació, individual encara que agregada, bloqueja temporal o definitivament els intents de provisió de BP quan aquests són implantats sense l'ofertament per part de l'autoritat pública dels incentius selectius o compatibles adequats. En aquest sentit, i seguint a Alberdi (2002), sorgirà un moviment NIMBY quan el càlcul *coste* - benefici fet pels veïns (sobre la base de supòsits i representacions internes de la CL dintre del sistema d'interdependència local) llanci un saldo negatiu per a la comunitat local on es planeja emplaçar el bé (CL, barri; prevalen els *costes* operacionalitzats en externalitats negatives a assumir) i positiu per a la comunitat àmplia (CA, regió, país; prevalen els beneficis). Però analitzem les seves característiques per parts.

informació" (Elster, 2000: 252). Els problemes del ciutadà cooperatiu serien: quant contribuir, en quin amidada contribuir, o en quin sentit contribuir per a la producció i la gestió de BP.

³⁴ Les eleccions i les accions dels agents es formen en sistemes integrats i coordinats d'interdependència recíproca, això és, les decisions d'uns afecten involuntàriament les decisions dels altres, el que es vincula directament amb el pensament racional estratègic ("...les decisions que prenen els diferents actors tenen un caràcter estratègic, degut al fet que els equilibris que arriben a depenen també de les decisions que pren la resta dels actors que participen en el joc" (Marí-Klose, P., 2000:20)) i la superació del paramètric: "el benestar de cadascun depèn de les decisions dels altres (...) cadascun de nosaltres no és amo de la seva destinació"; "el benestar de cadascun depèn del benestar de tots"; "la decisió de cadascun de nosaltres depèn de les decisions de tots, o per a ser més precisos, de les decisions anticipades de tots" (Elster, 2000: 254).

³⁵ Els sistemes d'acció interdependents generen resultats no esperats (externalitats) tant favorables com no favorables, és a dir, els anomenats efectes de mà invisible o els anomenats efectes perversos de l'acció, respectivament.

³⁶ Béns que responen a les condicions de no rivalitat i no exclusió, els quals generen el problema del BP, això és, molts poden gaudir simultàniament del bé i a ningú se li pot excloure dels seus beneficis si no coopera en la seva provisió, situació que genera la figura del *free rider*, conducta o comportament típicament no cooperatiu dels agents racionals enfront de la provisió d'un BP. Aquest tipus d'agent decideix no cooperar enfront de la provisió d'un BP, doncs considera que si no coopera rebrà de tota manera els beneficis d'aquest bé, el que fa irracional la seva cooperació incondicional i a priori (sense els anomenats <incentius selectius> de Olson: "...els individus racionals només incorren en *els costos* que comporta actuar en benefici de tots/es quan se senten estimulats per <incentius selectius>; és a dir, incentius dels quals només es poden beneficiar qui contribueixen a l'acció col·lectiva (siguin aquests incentius de naturalesa material, o simplement el reconeixement dels altres, o els vincles d'amistat que el participant pugui entaular) (Marí-Klose, P., 2000:15). És a dir, si coopera, pagarà *el cost* de la provisió o gestió i rebrà el benefici associat, però si no ho fa, rebrà de totes maneres el benefici associat, no havent pagat *cost* algun per la provisió d'aquest bé; dit d'una manera més simple, rebrà el mateix benefici si coopera o no.

b. Distinció entre CL i CA.

Normalment una de les operacions de psicologia social o política bàsiques que realitzen els opositors enfront d'aquest tipus de processos d'inversió pública és la distinció entre la pròpia comunitat, és a dir, la comunitat local, i la resta de la població, és a dir, la ciutat, la comunitat autònoma, el país. A aquest tipus de distinció l'anomenem distinció entre comunitat local (CL) i comunitat àmplia (CA). Aquesta distinció és de summa importància doncs en ella radica essencialment l'operació de *coste* – benefici que es realitza per a oposar-se a la provisió del bé. És a dir, molts dels arguments que motiven i fonamenten les mobilitzacions tenen relació amb sentiments d'exclusió i de marginació del seu barri en relació a una suposada CA, en el nostre cas, la ciutat. En efecte, les argumentacions tenen a veure amb que la decisió de localització del bé els afectaria només a ells i beneficiaria a la resta de la ciutat, raó per la qual decideixen no cooperar, oposant-se a haver d'assumir el *coste* social de la instal·lació.

“Els beneficis són generals i en la participació doncs ha de ser un accés lliure a la informació (...) el benefici és per a tots” (I.I.)

Aquest tipus d'oposicions, si bé des del punt del model teòric que presentem i des del qual estem analitzant el problema, és individualment racional, també ens dóna elements per a caracteritzar-les com moviments funcionals de caràcter no polític que no desborden la matriu dels interessos individuals i de la identitat instrumental. És a dir, si bé des de la teoria estarien en una situació de defensa del propi, es marginen al sentir-se marginats i reaccionen com si fossin afectats per decisions que tenen motivacions de naturalesa autoritària i discriminatòria. Ara, no és que la CL completa reaccioni d'aquesta manera. La part reactiva, la qual cobra visibilitat mediàtica és només petita part d'ella però és la que concentra el detonant i l'explosivitat de l'oposició. Òbviament dintre d'ella, poden existir una gran quantitat d'individus que s'oposin als opositors, és a dir, que es neguin a participar en manifestacions o que estiguin d'acord en la sol·licitud de solidaritat territorial demandada per l'ajuntament.

Figura 1: Composició social de la CL.

Sigla

CA	Comunitat àmplia.
CL	Comunitat local.
CLBD	Comunitat local beneficiària directa.
CLBINR	Comunitat local beneficiària indirecta no reactiva.
CLBIR	Comunitat local beneficiària indirecta reactiva (indirecta segons ells).

Font: Elaboració pròpia.

En el següent quadre podem observar clarament les orientacions de moviments socials de caràcter polític tradicional i les reaccions ciutadanes de caràcter local que volem retratar.

Quadre 15: Comparança entre model NIMBY i moviments socials tradicionals.

	Els madurs moviments socials (CA com orientació)	El moment NIMBY (CL com orientació)
Discurs	Progressista. Defensa d'interessos materials. Defensa de valors col·lectius: solidaritat, altruisme, responsabilitat social.	Localista. Defensa d'interessos materials.
Interessos representats	Interessos i grups indeterminats.	Interessos individuals agregats. Interessos de grups determinats.
Posició enfront de les decisions polítiques	Reactiva i també proactiva (competeix).	Reactiva (s'oposa).
Identitat	Més densa (i més extensa). Transformadora.	Limitada instrumental.
Estratègia d'acció / repertori	Manifestacions protagonitzades per sectors amplis de la societat. Comunicats d'adhesió / manifestos de principis.	Manifestacions protagonitzades per grups de "afectats". Comunicats explicatius.
Cultura / espai	Localisme expansiu.	Localisme excloent.

Font: Alberdi (et al.) (2002: 75)

En ell clarament es pot observar la diferència entre ambdós tipus de moviments en relació per exemple amb el seu discurs, els interessos representats, la posició enfront de les decisions governamentals, les estratègies desenvolupades i la seva orientació respecte de l'espai d'actuació: “poden ser vists, al mateix temps, com un senyal del reneixement de la democràcia de base (...) o com l'amenaçadora manifestació de «antipolítica» (en el sentit que refusen d'assumir qualsevol responsabilitat pel «bé comú»)” (Nel·ho, 2003: 34)

“...aquest tipus de col·lectiu posarà l'accent en les diferències i especificitats de la comunitat local per a construir un discurs reeixit en termes de mobilització. Insistir a la llunyania de les institucions i les èlites polítiques, construint un nosaltres més restrictiu... sembla donar-se un retorn al local en el món de l'acció col·lectiva: són cada vegada més els greuges locals els quals tenen capacitat d'enganxar a l'individu a la mobilització col·lectiva, una mica que probablement no és aliè a l'hegemonia dels valors individuals i a l'absència de projectes ideològics alternatius” (Alberdi, 2002: 77).

"Anem amb peus de plom perquè no volem que se'ns identifiqui amb ningú de la política; som independents" va indicar i va llançar un missatge a l'alcalde de Barcelona amb vista als comicis de 2007: "És possible que aquest govern municipal es dugui més d'una sorpresa" (El País, 25/03/06)

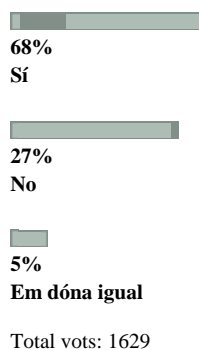
"Això és una dictadura!", "fora els vermells de l'ajuntament!" (El Periódico, 07/18/05)

“Considerar que tenir un centre sanitari d'atenció general, especialitzada com l'hospital i un centre de primària, considerar que és una concessió a la ciutat, quan són els beneficiaris més propers, és retorçar molt les coses...” (I.I.)

“...causes financeres individuals més importants que les grans banderes que presenten els moviments. Perquè la primera bandera del moviment és que la implantació d'estructures estigmatitza el barri... per tant cal implantar en tots els barris per a no estigmatitzar un barri” (L.C.)

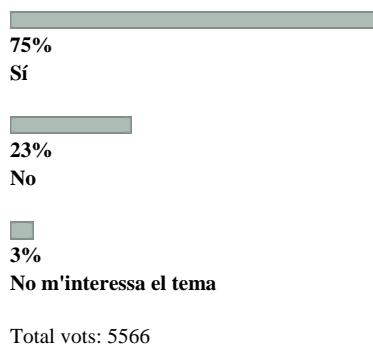
En relació a això, els resultats de petites enquestes d'opinió organitzades i publicades per El Periódico al juny del 2005, demostra que la majoria de la persones que es van oferir a respondre cridant o votant directament en la pàgina web d'aquesta empresa, es mostren clarament favorables a la instal·lació d'EVA en les grans ciutats en els quals els drogodependents puguin fer ús d'instal·lacions de caràcter soci sanitari. Ara, el punt és, és clar, que aquestes instal·lacions siguin implantades en els barris dels declarants. En aquest sentit seria interessant haver preguntat complementàriament si estarien d'acord a la provisió del CAD en el seu propi barri.

1. Considera convenient que s'instal·lin narcosalas en les grans ciutats?

Font: El Periódico, 12/07/05.

2. Li sembla bé que es creguin en la ciutat centres on els drogoaddictes puguin punxar-se sota control?

Font: El Periódico, 23/06/05

No obstant això, cal aclarir que no és que la CL reaccioni en bloc enfront de la decisió d'implantació. És només una part d'ella la qual s'aixeca i es mobilitza intentant deixar en clar que ells representen a la CL en la seva totalitat. No hi ha més que veure la premsa o escoltar les declaracions dels veïns per a adonar-se que existeix, d'una banda, població de la CL que es mobilitza i, per una altra, efectivament la major proporció, que decideix no involucrar-se, o bé perquè estan d'acord amb la implantació, o bé perquè no se senten directament interessats en temes de mobilització col·lectiva alguna, o bé perquè senten una desafecció total o parcial per la vida pública, o bé perquè deleguen en les autoritats triades o autoelegidas (funcionals) el funcionament i l'actuació de la plataforma veïnal en operació. És a dir, la CL no cooperadora, la mobilitzada, no és d'univers de la població local, amb sort la representa i és només una petita part d'ella, el que ens duu a reprendre l'argument metodològic central d'estudi, les característiques teòriques definitòries de l'explicació per mecanismes. És a dir, la capacitat analítica d'explicar part important del fenomen (descripció de l'estructura de preferències i les

seves implicacions), més no el comportament de la totalitat de l'univers analitzat (no hi ha legaliformitat)³⁷.

Per a finalitzar aquest petit acápite volguéssim assenyalar que aquesta operació de distinció entre CL i CA realitzada per part de la CL, és de vital importància per a entendre tant l'estructura com el funcionament del mecanisme no cooperatiu en operació, i que és un dels insumos psicològics bàsics per a comprendre l'operació de *coste* - benefici que realitza la CL en la seva operació de bloqueig, el qual presenta rendiments de caràcter social, la reacció d'oposició (mobilització), i de caràcter polític, el trencament en l'equilibri local de govern (legitimitat).

c. Operació de càlcul *coste* – benefici realitzat per la CL.

Una vegada descrit l'operació de distinció i d'exclusió que la CL fa respecte de la CA, descriurem l'operació de *coste* – benefici realitzada per la CL, operació de psicologia política bàsica que fa referència a un càlcul elemental de racionalitat *coste* – benefici i a l'estructura de preferències no cooperativa dels agents (actitud racional enfront de la provisió de BP). Aquesta operació explica la relació amb que els agents veïnals, de manera individual però agregada³⁸, reaccionen de manera no cooperativa quan es veuen afectats després d'una decisió governamental que els obliga a acatar una decisió generada sense disposar d'incentius selectius apropiats, en la qual, des de la seva perspectiva, el *coste* invertit excedeix amb escreix el benefici reportat³⁹. És a dir, no donen suport una decisió governamental aliena als interessos de la CL i a través de la qual es veuen obligats, en nom del bé comú i d'interès general (representat per la CA), a pagar *el coste* social indirecte de les externalitats negatives que emanen de la implementació d'aquest bé⁴⁰.

³⁷ Per exemple en el cas de l'oposició veïnal al pas de l'AVE pel centre de la ciutat de Barcelona, existeix una plataforma els objectius de la qual són modificar el pas del ferrocarril pel centre de la ciutat i per tant sota els seus habitatges, no obstant això existeix un moviment a favor d'aquesta mesura doncs consideren que aquesta iniciativa portarà beneficis econòmics al sector.

³⁸ Es parteix del supòsit que l'agent reactiu, la CL, està composta per individus que reaccionen més o menys de manera similar, i que de certa forma, l'organització mobilitzada públicament resumeix l'oposició generalitzada d'aquesta entitat. "(...) d'existir un component comú de racionalitat, per insignificant que aquest sembli, la variabilitat de les accions de l'agregat pot explicar-se millor amb les mires posades en aquesta propietat compartida que si es tractés d'explicar en funció dels elements idiosincràtics presents en el comportament de cadascun dels individus" (...) (Marí-Klose, 2000:24)

³⁹ "...els individus només participen en una acció col·lectiva si ja ho fa una proporció específica dels membres del grup o de la població..." (Marí-Klose, 2000:47)

⁴⁰ En tal sentit, "l'arrel del problema radicaria en una iniciativa institucional que respon a interessos estranys a la comunitat i que va a portar marginalitat i delinqüència a un barri on no existia, amb la

“Aquí es juga amb la cosa de l'egoisme i la solidaritat, es considera en aquests casos que ja es passen de solidaris, es tendeix a considerar que la solidaritat és cap a l'exterior, no es visualitza aquest fill de la teva veïna que ho has conegut de petit i que pot ser un beneficiari d'això, llavors és una situació d'egoisme de tancar-te en una por molt difusa sense si més no visualitzar a quina classe de persones que no són externes sinó properes als quals es podria beneficiar” (I.I.)

En aquest sentit, si bé declaren que creuen que no es beneficiaran directament del bé i que no trauran profit d'ell (CL), sí creuen que d'ell es beneficiaran directa o indirectament altres o tots (CA), raó per la qual decideixen no cooperar (*per què només nosaltres i no altres? o per què només nosaltres i no tots?*), el que es relaciona amb la recerca d'estratègies d'equilibri entre els agents en pugna: “moltes de les ubicacions discutides són percebudes com a emanacions de la ciutat que es projecten cap al seu entorn immediat. Des d'aquest punt de vista, els llocs que els reben en pateixen els *costes* mentre que els beneficis van cap a «la ciutat»” (Nel·ho, 2003: 39)

“Altre argument veïnal és que en Vall D'Hebron no hi ha els suficients toxicòmans com per a instal·lar una narcosala, una mica que ahir va destacar el president de l'Associació de Veïns de San Genís, Carlos Delgado. "Que cada barri aguantí als seus drogoaddictes!" (El Periódico, 29/07/05)

“Sembla que ningú tingui veïns o parents que siguin toxicòmans i que tota l'atenció es presta a extraterrestres o a invasors” (I.I.)

“Per tant ja aquesta decisió política està viciada d'origen... jo desconec si hi ha casos d'instal·lació de sales de venopunció en un lloc on no hi ha un problema de drogues en el carrer. Ningú ens ha sabut dir si hi ha algun antecedent” (V.M.B.)

“En Barcelona em sembla que tots els regidors de l'Ajuntament, o gairebé tots, són del mateix barri, de Sarrià... i en Sarrià no van a posar una sala de consum. Els veïns tenen raó quan entenen que aquest polític que els va ha implantar un servei en el seu barri no ho voldria sota la seva casa i tenen tota la raó en la seva posició de veí, de pare” (I.I.)

Quadre 16: Costes i beneficis del projecte segons la CL.

Actor	Coste	Beneficio	Actuació
CL reactiva	Alt	Baix	S'oposa
CA (ciutat)	Sota	Alt	Accepta
Administració	Nul	Alt (sospita)	Proposa

Font: elaboració pròpia.

conseguint depauperització de la qualitat de vida dels seus habitants” (Grup Igia, 2003: 8) “...el problema radica en una iniciativa que respon a interessos estranys a la comunitat” (Alberdi, 2002: 70).

Quadre 17: Costes i beneficis del projecte segons l'administració.

Actor	Coste	Beneficio	Actuació
CL reactiva	Alt	Alt	Hagués d'acceptar
CA (ciutat)	Sota	Alt	Accepta
Administració	Nul	Nul	Proposa

Font: elaboració pròpia.

Aquesta situació que, vista des dels supòsits de la teoria, s'entén com una posició absolutament racional - atès que en aquest cas, no cooperar suposa no assumir els *costes*, no acceptant la decisió i oposant-se a la localització del bé -, resulta l'opció més lògica des del punt de vista dels propis interessos dels individus en la CL. En cas contrari, estarien actuant de manera irresponsable i descurada respecte dels seus interessos i els de les seves famílies, arriscant el que des de la seva pròpia perspectiva, representa la integritat de la seva comunitat⁴¹. Com mostra, proposem algunes declaracions de veïns i tècnics entrevistats, i algunes notes de premsa vinculades a les oposicions ciutadanes a la implantació de CAD en la ciutat i al pas de l'AVE pel centre de Barcelona, cites que ens donen una idea de la importància dels interessos posats en joc en aquest tipus de situacions de mobilització social.

“Aquest moviment és essencialment liderat per dues forces polítiques, el petit propietari urbà s'instal·la en barris populars com únic mitjà d'accedir a la propietat en les grans ciutats en les quals els preus són cada vegada més alts, i els petits comerciants... tenir una estructura prop farà baixar del metre quadrat immobiliari” (L.C.)

“Un altre dels típics que també és difícil d'entendre és que tot el món acaba plantejant que una implantació d'un servei d'un equipament conflictiu devaluarà l'habitatge en el barri, no és que s'estigui fent ningú el càlcul que vendrà la casa i es canviarà de barri” (I.I.)

“Hi ha una ambigüitat i una contradicció, el públic i els interessos privats, és gent que teòricament és d'aquests barris, que es consideren d'esquerra, independent dels efectes socials, de solidaritat i d'ètica social, tenen reaccions molt evasives... hi ha manipulacions d'interessos privats, des dels comerços de l'especulació” (J.S.)

“...no crec que es tracti tant de racionalitat, clar pertot arreu ha d'haver un càlcul de racionalitat, però sí es tracta raonabilitat en les dues adreces, han de fer un esforç de comprensió les persones del barri, però també les administracions han d'assumir que aquestes decisions no es justifiquen directament, no són un mandat del catecisme de la salut pública sinó que cal tenir en compte consideracions de drets humans” (I.I.)

“El càlcul racional ho fa tot el món, amb informació més objectiva o menys, més depurada o més defectuosa (...) no es pot acusar als veïns d'irracionals, sinó que no disposen de tanta informació i que cadascun té dret a les seves pors” (I.I.)

⁴¹ Un dels arguments que justifiquen les estratègies d'oposició és ocultar les seves preferències, és a dir, fer creure a les agències governamentals que la comunitat en general veritablement no necessita de l'esmentat bé.

“Aquesta informació de la instal·lació imminent d’una narcosala en els nostres barris ha anat acompanyada d’una sèrie de missatges molt alarmants... hi ha la por que això generi un increment del tràfic en la zona amb la consegüent deterioració de l’entorn” (C.M., Associació Veïns Montbau)

“La decisió no satisfà a la plataforma AVE pel Litoral, que no entén per què es reforça l’estructura del temple i no la de les seves cases: *és que les nostres famílies no són sagrades?*, es pregunta el seu portaveu”... “reclamen que totes els habitatges es protegeixin igual que es farà amb el temple” (Metre, 04/04/06)

Dintre de la CL, els beneficiaris directes, els drogodependents i les seves famílies, cooperen pagant (amb el seu silenci) el *coste* social de provisió i rebent els beneficis esperats del bé; la CA no paga *costes* i en teoria espera rebre beneficis potencials, tots els beneficis, no obstant això, i aquí està el problema, els beneficiaris indirectes estan obligats a pagar *el coste* del bé sense sentir-se part de la població beneficiària (declaren no ser-lo). Aquesta relació problemàtica i tibant entre agents socials i administració queda expressada en la figura 2 i 3 en la qual podem observar que, enfront de la iniciativa de provisió d’un BP (en aquest cas un CAD), es distribuïxen desigualment els *costes* socials de provisió entre els beneficiaris directes (els usuaris de drogues i les seves famílies) i els beneficiaris indirectes (la resta de la CL, qui declaren no necessitar el servei). Això, en una situació que els beneficis per a la CL seran obtinguts de qualsevol manera, es contribueix “pagant” els *costes* socials associats a la seva provisió o no, és a dir, cooperant o no. La ciutadania opositora llavors és aquella porció d’agents de la CL que, sense oposar-se a la dispensació del servei, es veuen obligats a cooperar en la seva implementació i se senten directament afectats pels efectes previsibles associats a tals instal·lacions en el seu entorn pròxim.

Figura 2: Relació entre agents en un conflicte d’implantació d’un CAD.

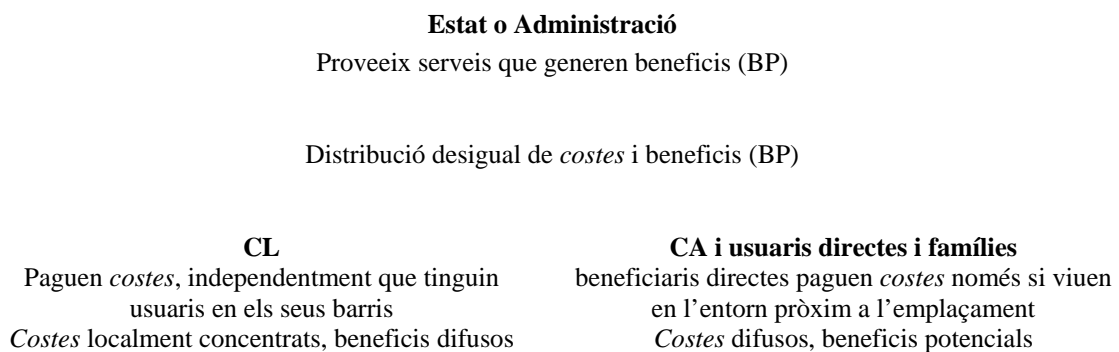
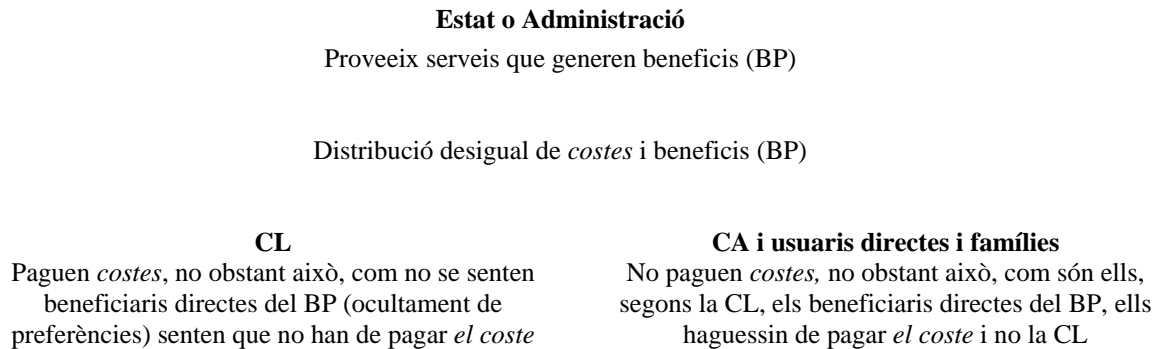

Figura 3: Relació entre agents en un conflicte d'implantació d'un CAD segons la CL.

Font: Elaboració pròpia.

d. Informació disponible en la CL.

La disponibilitat d'informació dels agents, la seva capacitat de processament (càlcul) i les motivacions que defineixen i activen el comportament, defineixen dues concepcions de racionalitat, l'anomenada concepció estricta de racionalitat i l'anomenada definició àmplia de racionalitat. La concepció estricta de racionalitat postula que els individus disposen d'informació completa i que posseïxen una capacitat perfecta o il·limitada de processament d'informació, és a dir, els individus contenen amb tota la informació rellevant per a prendre decisions i es troben en una situació de certesa. Per la seva banda, des de la concepció àmplia de racionalitat es parteix del supòsit que els individus no disposen d'informació completa, i de la capacitat limitada de processament d'informació (*bounded rationality*), el que vol dir, o bé que els individus s'orienten en funció de la recerca de la satisfacció i no en relació a la maximització, o bé que aquests disposen d'una àmplia gamma d'orientacions i motivacions amb les quals prenen decisions. Ara bé, sota aquesta última línia d'anàlisi (informació incompleta) els agents es troben o bé en situació de risc (resultats atribuïts a una probabilitat objectiva) o bé en situació d'incertesa (resultats relacionats a la probabilitat subjectiva atribuïda per l'agent) (Aguiar, 1991). En aquesta línia, la TER considera que els agents disposen d'informació incompleta i una capacitat limitada de processament d'informació.

En el nostre cas d'estudi, la producció i circulació d'informació en el sistema d'interdependència assenyalat, a saber, agents socials particulars (CL), administració sanitària, i en menor mesura, professionals sanitaris i mitjans de comunicació, és de

summa importància. En aquest sentit, un dels tòpics que clarament apareixen tant en les entrevistes realitzades, com en el material de premsa revisat dels tres subcasos analitzats, és la falta d'informació amb que conta la CL per a decidir respecte de la seva actuació dintre del marc del conflicte. En aquesta línia d'anàlisi, si bé les declaracions de part de l'administració com de part de veïns i professionals sanitaris, demostren que en els processos d'implantació es lliura informació, en gran part de les declaracions es critica la falta de claredat, d'oportunitat i de volum de la informació proporcionada. En efecte, pel costat de l'administració s'assenyala que es disposa d'informació i que aquesta és clara.

“Ens entrevistem amb la junta de personal i l'adreça de l'hospital, amb la gerència, amb els sindicats. Els expliquem amb tot detall com anava la cosa (...) perquè ells són sanitaris i poden entendre'l més i perquè molts són veïns de la zona i per tant podien tenir un grau d'influència o de coneixement sobre la situació... només una persona es va oposar” (J.A.)

No obstant això, des del punt de vista dels afectats i des de l'opinió dels tècnics, aquesta és difusa, poc clara, insuficient i poc oportuna. No contenen amb informació suficient per a prendre decisions de qualitat i bloquegen la provisió del bé amb actituds reactives i defensives enfront de suposades amenaces basades en suposicions i comentaris equívocs generats per la sospita i la por (sistema d'interdependència local), moltes vegades alimentats per interessos immobiliaris, mediàtics o electorals aliens a la CL (veure nota 49).

“El PSC no assumeix les acusacions de falta d'informació. Insisteix que el projecte del CAS havia estat explicat a tots els grups i a les AAVV, i que altra cosa és que alguns no acudissin a les reunions on s'explicava el projecte” (C.I., 31/01/03)

“Ho expliquem, la junta ho va entendre i vam estar parlant... després en l'associació i (davant) les entitats del barri ho expliquem amb tota tranquil·litat i vam poder discutir els pros i contres... (després) es van aixecar les tempestats per històries que interessadament es van dur al carrer i no per aquests mateixos representants” (J.A.)

Aquesta situació de contradicció posa en evidència una vegada més la diferència de percepció del procés, el que ens duu a pensar en el diferencial existent entre les estructures de preferències de cada part, i pensant que l'actuació de cadascuna d'elles, respon a la operacionalització dels propis interessos posats en joc i de les representacions i experiències que es tinguin dels processos associats.

“Que condicions no ens hauríem oposat... no ho sé, que no hagués hagut aquesta experiència negativa anys enrere... que l'Ajuntament ens hagués explicat millor” (V.M.B.)

“Reunions moltes, però totes amb aquestes característiques i sobretot que començaven dient és una decisió presa, començaven així” (V.M.B.)

Dintre d'això, altre dels elements importants a tenir en compte és la falta de coneixements que disposa la CL per a plantar cara a una situació que involucra argumentacions tècniques que són desconegudes per la població, el que ens duu a rellevar l'enorme distància entre saber social i saber tècnic en els problemes associats a la implementació de polítiques socials territorials de caràcter relacional o de proximitat.

“(En) la ignorància de la nebulosa d'expectatives que es fa un veïnat sempre es tendeix a posar-se en el supòsit més negatiu. A més altra cosa que crida l'atenció, és que encara que no sigui tampoc el principal temor real que funciona i que dispara les alarmes entre els arguments que es manegen sempre sol treure's el tema dels perills per als nens i per als ancians” (I.I.)

“No considerar que és en benefici d'ells, però, és veritat que cal explicar els beneficis, que el que és salut pública s'han d'explicar, s'ha de clarificar com benefici general” (I.I.)

Altre punt important assenyalat insistentment des dels equips professionals vinculats als processos d'implantació, és la necessitat de proveir d'informació de qualitat, en el moment oportú, és a dir, des del disseny del procés decisor i no quan ja s'hagin presentat els conflictes observats, i involucrant a tots els actors involucrats.

“Jo diria que el succés d'una implantació depèn de la claredat amb la qual es parla a la població...” (L.C.)

“Cal implicar a les administracions, als professionals i a tota la societat civil. Jo crec que això és molt important, explicar molt bé el que es va fer i com es va fer, com es va a treballar i els pros i contres” (J.S.)

“Desconèixer bé els beneficis potencials, mai es fa un bon màrqueting social de tot aquest tipus d'intervencions, ni es fa a temps” (I.I.)

Aquesta situació, va a ser analitzada en tot cas més endavant quan es treballin els incentius selectius o compatibles de caràcter polític com instruments disponibles en política social territorial per a prevenir aquest tipus de comportament no cooperatiu.

e. Percepció d'exclusió territorial de part de la CL.

Unes altres de les raons importants darrere de l'estructura de preferències dels agents opositors és una sort de percepció de “exclusió territorial” de la qual se senten víctimes, percepció que és generada, des de la seva perspectiva, per una política d'exclusió i d'estigmatització decidida i orquestrada des de les instàncies governamentals decisòries, en aquest cas, l'administració comunitària sanitària i l'Ajuntament.

“El que es diu en els barris és que cada barri assumeix els seus drogodependents. Està molt bé, però bo per a això no fan falta sales de consum, simplement tenir un CAS pròxim” (V.M.B.)

“Falta de diàleg, poca participació i la sensació d’estar ignorats, són alguns dels arguments de la desena de plataformes veïnals” (Metre, 29/03/06)

“A part que és com jo diria que és com la profecia que es compleix així mateixa, jo crec que la gent, si ho posen aquí, serà perquè en aquest barri hi ha i en aquest barri no som així, no volem això, un rol d’identificació, hi ha això perquè aquest barri està podrit, una mica el que jo crec, és que la gent se sent dolguda i una mica malament per això, la estigmatització (...) perquè en Nou Barris hi ha un centre, perquè en Nou Barris...” (V.M.B.)

“En aquestes circumstàncies, els opositors denunciïn, de manera força convincent, existència d’allò que s’ha anomenat l’efecte imant, a partir del qual un ús negativament connotat tendeix a atraure’n de similars. Així, la pregunta «per què aquí?» esdevé un encara molt més compromès i difícil de respondre «per què sempre aquí?»” (Nel·ho, 2003: 38)

En el cas de Vall D’Hebron, per exemple, part de la CL, la part que es declara com afectada, assenyala que ja compleixen amb la quota de solidaritat territorial esperada respecte de la ciutat, el que els cobreix de les argumentacions en contra i que els defineix i acusa com insolidaris amb la ciutat, part de la CA.

“Tenim hospital, universitat, velòdrom, la ronda, el futur centre de detenció de menors, cotxeres d’autobusos amb 200 i escaig de busos entrant diàriament, tota la zona esportiva, és a dir equipaments que estan en el barri al servei de la ciutat. Per tant la quota de solidaritat està pagada i molt pagada, no es pot dir que som insolidaris... en tot cas la solidaritat sempre és voluntària, no imposada” (V.M.B.)

“... és una mica el que ens han estat dient... ara el dirigent d’aquest barri ens acusa d’insolidaris... vosaltres us va oposar quan volien obrir un CAS, no una sala de venopunció!” (V.M.B.)

“Ara bé, en un territori creixentment integrat, el planejament local te moltes dificultats per donar resposta a la ubicació d’usos i l’encaix d’infraestructures (...) que per les seves característiques són sobretot de naturalesa supralocal” (Nel·ho, 2003: 44)

Respecte de l’equitat territorial, les posicions són clares. Tant els veïns de la CL reactiva com les agrupacions de representació veïnal concorden que la política de provisió de BP de caràcter soci sanitari dirigida a drogodependències és injusta quant a l’equitat territorial demandada pels diferents actors vinculats al problema. En efecte, segons els actors consultats tant els veïns com els representants d’agrupacions veïnals advoquen per polítiques de provisió de BP que cobreixin equitativament tota la ciutat instal·lant aquest tipus de béns que per la seva naturalesa generen externalitats negatives (“mals públics”) en tots els punts de la ciutat, repartint aquestes externalitats.

“Perquè els dispositius públics estan on estan els problemes, estan on estan en les zones problemàtiques, llavors no es poden implantar en tots els barris equitativament... els problemes no són equitativament distribuïts en una ciutat” (L.C.)

“Es desplaçaran drogodependents d'altres zones que tenen aquest problema de tràfic i delinqüència generada per ús de drogues, doncs tots aquests es traslladen cap a aquí. I ens diuen *per què us oposeu si hi ha 13 CAS en tota la ciutat, si estan funcionant i no generen cap problema?*, clar, si no parlem d'un CAS, vam parlar d'una sala de venopunció” (V.M.B.)

“Nou Barris... el regidor està en contra i sembla improbable crear allà una sala... hi ha la intenció de canalitzar el problema cap a Vall D'Hebron. Estem més que dolguts, indignats, s'estan menyspreant els sentiments de la gent” (V.M.B.)

“La Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona demanarà la instal·lació d'una narcosala en cada districte per a atendre als 7.500 heroïnòmans que hi ha a Barcelona” (Què!, 22/06/2005)

“La Sala Baluart en la Ciutat Vella, molt prop, el SAPS de la Creu Vermella... en Zona Franca una autocaravana mòbil... i la setmana pròxima, no com sala de consum sinó com CAS, un centre d'atenció i seguiment amb tres espais de venopunció en Vall D'Hebron... hi ha tretze més repartits per tota la ciutat” (J.A.)

“No és bo que un centre de salut pública trobi l'oposició de part dels ciutadans. Les primeres setmanes de funcionament de l'establiment de venopunció haurien de servir per a dissipar els mals auguris que tenen alguns dels veïns que resideixen en els voltants de Vall D'Hebron, i per a resoldre possibles imprevists. Barcelona, que ja té diverses sales semblants, hauria d'obrir altres fins a assolir instal·lacions així en tots els districtes” (El Periódico, 28/07/05)

f. El problema de la droga.

Tant en el moment inicial del procés de la mobilització, és a dir, el moment de la distinció CL – CA i del càlcul inicial *coste* - benefici fet per la part reactiva de la CL, com durant tot el procés d'implantació i conflicte, aquesta última se sent completament aliena al flagel de la droga i a més que el centre produirà l'increment de la taxa de consum de drogues en el barri atraient venedors de substàncies a la seva comunitat.

“Hi ha moltes famílies que tenen algú amb problemes que podrien veure's beneficiades d'aquest servei i s'estan callant perquè no vegin els seus veïns els seus problemes, per a no haver de passar una vegada per la vergonya de reconèixer que té un fill que és yonkie, que és tal i segueixen l'estratègia de invisibilitzar-se i de no reclamar gens perquè ells bastant tenen amb tenir la seva vergonya” (I.I.)

“...l'argument principal per a obrir un CAS (*Centre d'Atenció i Seguiment*) amb EVA en la Vall D'Hebron és, segons Mayol, que el districte té uns 250 toxicòmans que demanen atenció fora de la seva zona. Els veïns neguen aquesta xifra. Afirmen que en el seu districte tot just existeixen drogoaddictes marginals i que, en canvi, falten equipaments per a joves i ancians”... (Què!, 18/07/05)

No obstant això, no tan sols no accepten el fet que actualment existeix població que requereix d'atenció sanitària en aquest camp (ocultament de preferències), sinó que

tampoc exclouen el fet que existeix en el barri població potencialment beneficiària⁴². En aquest punt es dóna una situació particularment important des del punt de vista de la tipificació del comportament no cooperatiu. Ens referim al que en teoria microeconòmica s'anomena ocultament de preferències. En efecte, l'ocultament de preferències, des del punt de vista de la teoria i de la figura "olsoniana" del *free rider*, és l'actitud de no acceptació pública de la necessitat del bé per a no ser obligat a pagar *el coste* associat. En efecte, com hem vist més amunt, si declaro no necessitar el bé, encara que ho necessiti i ho desitgi, donada la situació de no exclusió i no rivalitat en el consum del bé, no se'm pot obligar a finançar part del *seu coste* de provisió. Almenys aquest és l'argument. En el nostre cas es dóna una situació particular i de naturalesa similar encara que no exactament igual. La CL declara públicament en reiterades ocasions el que és part del seu arsenal argumental fonamental, que no necessiten el bé en qüestió doncs entre la seva població tot just contenen amb beneficiaris directes que demandin la seva implantació, raó per la qual justifiquen l'oposició.

"L'ajuntament ha demostrat prepotència, cap voluntat de diàleg i ha fet cas omís del rebuig veïnal. Demanem que demori l'obertura un parell de mesos, que dialoguem amb calma i que el municipi presenti un pla de drogues a nivell de tota la ciutat. Però que no obri aquests centres on no siguin necessaris, com és el nostre cas" (A. M., plataforma ciutadana contra la narcosala, El Periódico 27/07/05)

La diferència argumental, com es pot observar en el quadre de més baix, radica en el següent. Si bé la figura del <gorrón> declara no necessitar el bé per a no pagar *el coste* associat, aquest ho vol, ho desitja. Per la seva banda, en el nostre cas, la part de la CL que es resisteix a pagar *el coste* social associat a la provisió, declara no necessitar-lo, no volent-lo, és a dir, s'oposa condicionalment a la seva implantació doncs no ho vol i no ho vol perquè creu no necessitar-lo. En definitiva, des d'aquesta perspectiva, existiria en la part reactiva de la CL, la percepció que els CAD no són BP (ni purs ni impurs), doncs ells no serien beneficiaris directes, això és, no tindrien població destinatària directa en els seus barris. No obstant això, des de l'autoritat sanitària, es pensa i es declara que sí haurien d'estar disposats a pagar *el coste* social de provisió, doncs en termes de definició programàtica, la CL també és considerada part de la població destinatària directa, ja que el servei d'atenció és per definició completament universal i ells són part de la cobertura definida, és a dir, la CL és part de la CA. No

⁴² "l'equipament està completament consolidat. L'utilitzen 116 persones, el 70% dels quals són veïns d'Horta - Guinardó" (Imma Mayol, Tercera Tinent de l'Alcalde, ADN, 01/06/06).

obstant això, la reacció i el detonant del comportament no cooperatiu obeïx a la mateixa lògica.

“Nou Barris...no hi ha un projecte de obertura d’una sala... allà és molt més urgent fer-ho... no entenem perquè no s’obre en un lloc on es necessari i sí es fa en un lloc on no es necessari” (C.M., Associació Veïns Montbau)

“Aquestes persones que poden ser ateses en aquest tipus de centre no són casos excepcionals, perquè el problema creua totes les barreres socials, està molt estès, en tots els barris, o sigui que segueixen vivint en una situació d’aïllament (...) perquè gairebé no es lliura ningú de tenir un problema d’aquests en el seu veïnat, en la seva família, amistats...” (I.I.)

Quadre 18: Posició, declaració i preferències del *free rider* teòric i de la CL.

	Decideix cooperar	Diu necessitar BP	Vol el BP
<i>Free rider pur</i>	No	No	Si en termes absoluts (segons teoria)
CL reactiva NIMBY	No	No	No localment (segons dades)

Font: Elaboració pròpia.

Només reparen en la idea que si es produeix la provisió del bé, la taxa d’addictes pujarà en el barri i que això crearà incentius a l’aparició d’usuaris de drogues i de *dealers*, el que atemptarà contra la qualitat de vida del barri, contra la salut i la seguretat de nens i ancians i contra la imatge general projectada d’aquest dintre de la ciutat. No obstant això, s’esmenta poc la caiguda del preu del valor del sòl, per exemple, raó per a nosaltres, molt més central i potent a l’hora d’explicar aquest tipus de mobilitzacions urbanes, el que quadra completament amb el nostre model teòric i els supòsits del comportament racional dels agents. En aquest sentit, si bé s’esmenta poc, sí que es fa, raó que ens fa pensar en una actitud de càlcul bàsica respecte dels temors de pèrdua de capital personal i familiar. Recordem que a Espanya i sobretot a Catalunya la propietat de l’habitatge, i el tema immobiliari en general, és un tema vital com indicador subjectiu de qualitat de vida i de projecció familiar.

"Que sapiguen que els habitatges baixaran de valor" (Anna Peña, veïna, El Periódico 28/07/05)

"...uns 300 residents d’Horta - Ginardó demanen cada any tractament contra la seva drogoaddicció", (Metre, 25/07/05)

"Se'ns acusa d’insolidaris, però sabem el que és la droga. Aquest barri va tenir problemes fa 15 anys. Es va viure una època molt dura i ara que està molt més net ens la tornen a portar. Molta gent de la meva generació es va quedar en el camí" (El Periódico, 28/07/05)

“Aquests malalts tenen dret a atenció sanitària. O és que els hem d'amagar, matar, tancar? No fa falta assenyalar-los amb el dit, posar-los l'etiqueta de delinqüents... Ja els costa bastant esforç a les famílies, com perquè ara, a més, s'hagin d'enfrontar a la falta de civisme. Cal donar-los el suport que necessiten. Avui és el familiar, l'amic o el veí d'algú al que no coneixen, però demà els podria tocar molt de prop” (El Periódico, 22/07/05)

No obstant això, en declaracions tant de l'administració com dels tècnics podem verificar la necessitat sanitària que cobreixen aquests centres d'atenció en la població.

“180 usuaris al dia a la sala Baluard: El nombre de drogodependents -19- que utilitzen la narcosala de Vall D'Hebron contrasta amb la gran quantitat d'usuaris de la sala Baluard, en el Raval. Entre 160 i 180 persones visiten diàriament el centre, el 40% dels quals utilitzen la sala de venopunció. El nou servei podria descongestionar aquests i altres serveis, com el de Nou Barris” (20 Minuts, 07/09/05)

“Cal buscar solucions i afrontar la realitat, perquè tenim toxicòmans i cal donar respostes, cal ser solidaris amb ells i cal tenir una certa ètica professional i social perquè aquests equipaments tinguin el seu lloc” (J.S.)

“És una situació que planta unes “anteojeras” amb les quals deixes de veure; en realitat, els que es van a beneficiar són gent molt propera. Llavors aquí també el que es veu i resulta molt trist és el silenci de les famílies que estan afectades” (I.I.)

g. El polític i el tècnic.

Per a finalitzar el punt dedicat a l'estructura de preferències dels agents, volguéssim assenyalar, a manera de complement, alguns comentaris relacionats amb la distinció entre la qüestió política i la qüestió tècnica, camps moltes vegades interconnectats (no discrets) i entre els quals es mouen els processos de presa de decisions d'inversió pública. En efecte, normalment s'assenyala que moltes de la decisions d'inversió territorial són o bé de caràcter tècnic o bé de caràcter polític, com si fossin compartiments estancs o llocs oposats dintre d'un continu determinat. En el nostre cas, s'assenyala, per exemple, que moltes d'elles tenen un caràcter estrictament polític i que, perquè ells acceptin la decisió de localització, necessiten fonamentacions de caràcter tècnic que avalin la decisió. Amb això intenten deslegitimar públicament o mediàticament la decisió, situació que desde la perspectiva de la minoria afectada (CL) es planteja com una de les raons bàsiques a l'hora de plantejar defenses i argumentacions de cara als mitjans de comunicació. Efectivament, plantegen o alimenten la sospita, situació que en els casos d'implantació de CAD i en el cas del pas de l'AVE pel centre de Barcelona es presenten clarament, i que diu en relació amb

l'associació que es fa a nivell d'imaginari polític entre esquerra i decisió política, i dreta i decisió tècnica.

“El PP no es manifestarà sobre la ubicació del CAS fins que no es disposi d'informes tècnics elaborats per especialistes. Considera que l'Ajuntament ha actuat amb precipitació i que no té informació, ni coneixements suficients per a prendre una decisió informada” (C.I., 13/02/03)

En el cas de l'AVE s'assenyala, per exemple, que els estudis tècnics desenvolupats per l'antiga administració (els de l'any 2000) eren de qualitat tècnica determinant i que l'actual decisió de localització és de caràcter merament polític. En el cas dels CAD, s'assenyala que les decisions de localització són purament electorals i que estan basades en càlculs estrictament electorals de caràcter local i en sessions i concessions electorals i de recursos polítics i empresarials entre grups d'interès (polític-econòmics) associats als territoris i als polígons del ràdio urbà de la ciutat.

“L'estudi del 2000 aprofita túnels existents i perjudica a menys comunitats de veïns, el traçat actual afecta a 905 comunitats (54.300 veïns), passa a menys de dos metres i mig de les façanes dels edificis que hi ha entri Meridiana i Sagrera; mentre que el pas pel litoral afecta a 39 finques (2.340 veïns) que estan a més de 30 metres de distància” (Pedro Vallejo, portaveu Plataforma AVE Litoral, Que! 09/09/05)

“Nou Barris suposava un plus d'impopularitat per al regidor del districte que té moltes aspiracions polítiques llavors va decidir que volia allunyar allò de la seva font principal de vots i per “tejemaneje”, “polítiqueo”, etc. es va intentar implantar un centre sanitari on va pensar que quedaria millor contingut i on hi ha també menys veïnat, menys dens, menys explosiu” (I.I.)

En tals casos, el polític és vist com una constel·lació difusa d'interessos ocults, emmascarats, moltes vegades de caràcter electoral i que es troben associats a grans capitals que operen a les ombres (interessos immobiliaris - electorals, per exemple, acusació que a Barcelona és recurrent).

“el cas del Raval, hi ha tot un procés de regeneració del barri, aquest procés de regeneració significa que es van edificant equipaments o habitatges nous, o es rehabiliten habitatges que acaben tenint un *coste* superior, amb la qual cosa es produeix un desplaçament de població, la sala del Raval està just al costat d'un antic mercat i aquí està previst edificar equipaments i habitatges... hi ha un interès d'eliminar la situació de droga en aquella zona, per tant sospiten volen treure'ls d'allí i volen portar-los a nosaltres, això és el que la gent dedueix” (V.M.B.)

A diferència d'això, el tècnic és vist com garantia de seguretat i confiança, però també de despolitització (és a dir, objectivització), tret que és molt ben rebut per aquest tipus de moviments de caràcter local funcional. Només cal veure les argumentacions que després de la crisi del Carmel fan els veïns en el tema AVE i la Sagrada Família: exigeixen que el consistori financi assegurances d'habitatge contra accidents, per

períodes de dos anys, i que es contracti amb fons públics a instàncies tècniques estrangeres de seguiment de les obres; el que planteja, d'una banda, una situació del tot interessant de posicionament públic i de demanda ciutadana legítima, però per un altre, una descomunal desconfiança enfront dels poders públics locals.

Molt per contra, creiem que la diferenciació establerta entre el polític i el tècnic no és tal i que ambdós camps són complementaris i fins i tot indiferenciables. En aquest sentit, vam plantejar que s'hauria d'utilitzar una perspectiva tecno - política de processament de problemes socials, és a dir, una perspectiva que vinculi tant processos de definició tècnica com processos de definició política dels problemes a abordar; on el tècnic pot ser definit com la dimensió objectiva del problema a resoldre (la relació entre les seves variables internes), i el polític, com la dimensió d'assoliment d'acords i de suports socials necessaris per a obtenir les metes traçades (aconseguir suports necessaris o desbloquejar oposicions, gestió política de conflictes): “si es segueix l'aproximació reguladora general, la localització s'estableix a través d'un procés en el qual, després d'analitzar els paràmetres de la qüestió i les ubicacions alternatives amb criteris tècnics i polítics, l'Administració actuant pren una decisió, que s'imposa a la localitat concernida per raó de l'interès general i de la legitimitat legal de la decisió” (Nel-lo, 2003: 43) o “... dues formes d'actuació administrativa. Alguns han estat motivats per la voluntat dels administracions d'executar projectes concebuts a través de plans d'abastament divers. D'altres, en canvi, procedeixen de decisions puntuals dels empreses o de la mateixa Administració” (Nel-lo, 2003: 43)

“(que el consistori) posi per escrit les raons tècniques que no permeten el pas de l'AVE pel litoral (...) perforar la ciutat és un risc innecessari, tenint en compte que l'AVE no donarà cap servei al ciutadà” (Pedro Vallejo, portaveu Plataforma AVE Litoral, Que! 09/09/05)

“És important de decidir d'implantar el servei, és fonamental, però s'ha de negociar, no es pot decretar, no estem en monarquies absolutes, llavors qui serà l'operador, és molt important els operadors i la seva legitimitat és fonamental, perquè el govern pot voler el que volgui, sense la nostra legitimitat no s'hauria posat en pràctica i nosaltres amb tota la nostra legitimitat sense la força de la decisió política també no marxaria, llavors cal tenir decisió política, la bona elecció de l'operador i obrir” (L.C.)

“El canvi de litoral al centre de la ciutat va ser una decisió política, un capritx sense cap argument tècnic” (Pedro Vallejo, portaveu de Plataforma AVE Litoral, Que! 09/09/05)

“Tenien tot un estudi fet, va anar un estudi que van fer els tècnics, el que no va tenir traducció a nivell dels líders comunitaris” (J.S.)

“Des del punt de vista tècnic tenien raó de ser, tenien un objectiu clar i una ubicació clara i no va participar ningú més que els tècnics, van fer molt bé el treball tant del municipi com del districte, però això cal transmetre-ho” (J.S.)

“Aquí la part tècnica i d’estudi previs, la situació de prevalença i incidència estava molt bé feta, el que passa és que aquí no va participar cap líder comunitari i ni tan sols els sectors de primària o serveis socials i llavors, cla, amb tota la moguda que va haver, quan s’ha pogut anar explicant, argumentant que s’ha integrat bé, que està generant beneficis” (J.S.)

En aquest sentit, l’administració, com veurem més endavant, no ha desenvolupat bones estratègies de foment de la cooperació i de processament de les oposicions a Barcelona, el que avalua negativament les seves actuacions tendents a mantenir els assoliments de governabilitat esperats a escala local.

Un altre tema associat d’importància per a l’anàlisi és el que fa referència a la utilització política de la revolada local generat. Efectivament, en els subcasos estudiats, Lleida, Cerdanyola i Vall D’Hebron, es pot observar clarament que es donen utilitzacions polítiques dels conflictes desenvolupats, situació que posa en dubte la bilateralitat dels conflictes d’implantació, i que posa de manifest la complexitat i la multilateralitat dels sistemes actorals que es generen i que actuen en aquest tipus de situacions. En aquest sentit, es produeixen enfrontaments amb o entre actors auxiliars que prenen partit i que acaben exercint poders insospitats en les primeres (i crucials) etapes de desenvolupament dels conflictes. Ens referim, per exemple, a partits polítics d’oposició, els quals s’aprofiten dels moviments locals generats, i als mitjans de comunicació locals o regionals, els quals moltes vegades (algunes de manera involuntària i algunes de manera intencional), generen informació equivocada o tendenciosa provocadora d’un o altre bàndol.

“El president del grup municipal popular en l’Ajuntament de Barcelona, va reclamar ahir que es replantegi la ubicació de les narcosalas previstes en la ciutat comtal davant l’oposició veïnal que generen” (Què!, 04/07/05)

“Clos veu A CIU i PP després de les protestes de l’AVE pel Litoral” (...) la d’en contra que el túnel de l’AVE passada per un determinat carrer, que són manifestacions de la dreta” (ADN, 06/03/06)

“...quins són les raons que estigui aquí?, per què no en altre barri? (...) però clar, cada districte té un regidor, i l’altre regidor tampoc vol, i l’altre regidor no assumeix les competències, i no posar un recurs si abans no s’ha posat un recurs aquí... és un desgast polític molt fort per als representant polítics, perquè saben que haurien d’implantar un recurs que gran part de la població no vol” (Yolanda Viñals, 20 minuts)

“Caldria reflexionar sobre la influència dels mitjans de comunicació a l’hora de presentar a la població en general determinades informacions sobre recursos relacionats amb temes conflictius. No actuen com mediadors com podria ser el seu treball” (Jesús)

Finalment, volguéssim lliurar algunes petites reflexions sobre la generació de nous escenaris soci polítics i de nous actors. En aquesta direcció, creiem que, dintre del

territori espanyol, en la ciutat de Barcelona es poden observar processos que podrien arribar a establir les bases per a l'establiment d'un nou tipus d'escenari sociopolític en el qual juguin rols de representació actors de nou tipus, no associables a categories vinculades a la política tradicional o al social estructural. Efectivament, creiem que l'estil de política de caràcter normatiu i associable a un tipus de raó de caràcter legalista (raó burocràtica), està cedint actualment a Catalunya, i està donant pas a un tipus de lideratge polític basat en categories socials de caràcter més aviat relacional, orientades a la configuració d'estils de coordinació més deliberatius i menys autoritaris (moment inicial de moviment social?): "Tanmateix, la presència d'aquesta retòrica – que expressa una desconfiança de fons en els partits i els institucions – i la mateixa existència dels plataformes és l'expressió de transformacions profundes en la relació entre els ciutadans i els formis de representació política" (Nel·ho, 2003: 33)

"Deu plataformes de veïns de Barcelona van plantejar un doble pols: a l'Ajuntament de la ciutat i a la Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona (FAVB)... denuncien la "falta de participació" en la presa de decisions i la "política de fets consumats" que exerceix el govern tripartit municipal" (El País, 25/03/06)

"Van Afirmar sentir-se "desateses" i "ignorades" per l'Ajuntament. "L'Administració (...) intenta aparèixer com dialogant, participativa i pròxima als ciutadans" (El País, 25/03/06)

"Les associacions diuen representar als veïns, i és mentida: a nosaltres ningú ens representa... són sovint algunes associacions de veïns o la pròpia FAVB les quals, fent seus els arguments de l'Administració, reprimeixen i critiquen qualsevol besllum de dissidència" (Pere Vallejo, Plataforma AVE pel litoral, El País, 25/03/06)

2.2.2.2 Implicacions de l'estructura de preferències dels agents.

Una vegada analitzada l'estructura de preferències dels agents reactius a les decisions d'inversió i que protagonitzen els conflictes denominats d'implantació, passarem a analitzar les implicacions o efectes no esperats de tal estructura de preferències, a saber, la protesta pública i el bloqueig mediàtic a tals decisions.

Vèiem que l'estructura de preferències, és a dir, el conjunt d'inclinacions i actituds de caràcter racional que caracteritzen als individus, fonamenta la disposició a la no cooperació en l'àmbit públic, específicament, en el referit a la provisió de BP. En efecte, assenyalàvem que aquesta estructura de preferències era relacional, és a dir, es formava en funció de l'entorn estratègic (no paramètric) pròxim, on les decisions o les percepcions de la resta dels actors influïa i definia les pròpies decisions. Assenyalàvem també que aquestes preferències eren de caràcter racional, és a dir, instrumental, i també

que a través d'operacions de psicologia política bàsica, és a dir, de *coste* – benefici individual, encara que d'efecte agregat, l'oposició cobrava cos i dinàmica. Doncs bé, aquest efecte agregat, que assumeix la forma de mobilització pública, constitueix el primer efecte no esperat de la decisió i constitueix la part empíricament observable de tal estructura comportamental.

En aquest sentit i vist des de la part governamental, les decisions que es prenen tenen un caràcter netament estratègic, doncs estan íntimament relacionades a nivell d'impacte immediat amb les decisions de cooperació o no cooperació de part dels agents privats involucrats. Això significa que els seus resultats a curt i mitjà termini responen, en certa mesura també, a les decisions i posicions dels altres agents involucrats en el llindar de definició del problema (“cada espectador resol el seu dilema racionalment en funció de les expectatives que s'hagi format sobre la reacció dels altres”) (Marí-Klose, 2000: 24). En tal direcció, podem dir que l'èxit o fracàs de les decisions d'implantació i de localització, depenen en el nostre cas, del grau de disposició a la cooperació o d'acceptabilitat de la població a assumir el pagament del *coste*, problema que també pot tenir altre tipus de sortides, com per exemple, l'acceptabilitat total i incondicional a el “pagament” requerit, com ja s'assenyalés a propòsit de les diferents sortides i de la parcialitat de l'explicació per mecanismes.

Però analitzem-lo detalladament. Partim del supòsit que existeix una situació inicial d'equilibri de govern i que dintre del sistema d'interdependència local les parts coexisteixen de manera cooperativa, és a dir, totes cooperen amb els objectius d'integració local a nivell de ciutat o fins i tot sub regional. Seguidament per mandat administratiu - normatiu o per interès polític, es prenen decisions de provisió i de localització de cert BP, en el nostre cas, un CAD.

“Quan els dispositius i els objectius de les administracions concorden amb els professionals i a més amb les necessitats de la població tot va molt bé, però quan això es desintegra, els conflictes són molt importants” (J.S.)

Segons l'observat en el terreny, immediatament es produeix l'efecte no esperat i s'activa la disposició a la no operació fonamentada en el mecanisme descrit el qual alberga l'estructura de preferències assenyalada. És a dir i com ja hem vist, els agents locals reaccionen individualment encara que de manera agregada i de manera completament lògica, és a dir, racional. Reaccionen motivats pels seus propis interessos - la defensa del propi -, a partir de la informació amb la qual disposen i a través de les representacions disponibles sobre les intencions imaginades amb les quals actua des de

l'ens que des d'aquest moment figurarà com oponent i antagonista, és a dir, l'administració de govern. Actuen oposant-se amb una actitud completament racional enfront de l'afront, la qual va acompanyada d'una sèrie de prejudicis, pors i càlculs sobre les motivacions del oponent que cal processar i gestionar des de les autoritats competents. És a dir, com l'actitud és per definició racional, cal gestionar-la des d'un ens extern i competent que serà part importantíssima en la gestió del conflicte, en el nostre cas l'administració sanitària.

“L'ajuntament sempre està dient que no preveu tanta activitat, que la sala de consum s'usarà molt poc, preveuen solament 100 utilitzacions al mes, comparades amb les 2400 o 2800 del Raval, però no ha previst que se satisfarien els ànims sobre la marxa, un error de càlcul” (V.M.B.)

Aquest ens, el govern local, garant de l'interès general i representant d'aquest, com necessita invertir en béns i serveis que estiguin orientats a complir amb els objectius socials i econòmics previstes en l'agenda i en les promeses de campanya, requereix que la ciutadania cooperi i accepti les seves decisions d'inversió (fonamentades tant tècnica com políticament) en BP (alguns més conflictius que uns altres). Per a això, “sol·licita” (encara que sovint sigui per imposició) la col·laboració ciutadana (és a dir, una “decisió de cooperació”, el que aquí s'ha definit com “acceptació de la localització” el que involucra acceptar les externalitats negatives de la provisió, o simplement, pagar *el coste* social associat), tasca que moltes vegades es transforma en llargs i intricats processos de gestió i negociació política de caràcter territorial (segon efecte no esperat de la decisió, el desgast propi del procés, situació que en alguns casos ha dut a perdre les següents eleccions per part del govern local de torn, com ha estat el cas de Cerdanyola en el 2003).

“PSC, a pesar de ser el partit més votat, perd 5 regidors i l'ajuntament a favor de ICV, que governen en pacte tripartit ICV, CIU i ERC. PSC reconeix que el conflicte del CAS els ha desgastat (C.I., 27/05/03, 17/06/03, 18/06/03)

“Hi ha equipaments que són necessaris però que ningú vol prop de la seva casa. Alguns exemples són les noves dependències per a toxicòmans que l'Ajuntament de Barcelona ha inaugurat recentment en el Raval i en Vall D'Hebron... Aquestes instal·lacions susciten el malestar dels seus veïns, que no les volen en el seu barri... Un sens fi de plataformes han nascut per a expressar la seva protesta i assolir que l'Administració les construeixi, però en altre lloc” (El País, 05/09/05)

“L'Administració té un problema: la societat ha generat en els últims temps una espècie generalitzada de rebot a les infraestructures i els equipaments molests. Tot el món està d'acord que cal construir depuradores, línies d'alta tensió, presons o autopistes, però ningú les vol prop de la seva casa” (El País, 05/09/05)

Ara bé, una vegada sorgit el conflicte, es veu en la necessitat de dissenyar alternatives operatives, racionals i eficients que permetin promoure l'acceptació ciutadana a la instal·lació de tals iniciatives, generant estratègies que conciten el consens i l'acostament de posicions entre les parts involucrades, tant a curt com a mitjà termini (estratègies de captació d'adherències: incentius selectius com les modalitats participatives de presa de decisió, comissions tècniques de monitoreu, etc.) La qualitat del processament del conflicte de part de l'administració, dependrà dels seus estils de gerència, de la seva capacitat d'actuació proactiva i del grau de governabilitat micro o meso polític del programa de govern local en curs⁴³. Doncs bé, la situació de conflicte entre agents a escala micro (local) o mesopolítica (regional), és la següent:

Figura 4: Reaccions individuals de caràcter agregat en resposta a decisió governamental.

Font: Elaboració pròpia.

Dau això, la CL o la part reactiva d'ela entra en conflicte d'interessos obert, directe i públic amb l'administració negant-se rotunda i reiteradament a cooperar, bloquejant el desenvolupament dels *outputs* (resultats) esperats del projecte en qüestió, i generant de manera recurrent, i a diferència dels denominats moviments socials tradicionals, processos de mobilització ciutadana a escala local de caràcter funcional (només existeixen respecte a fins puntuals), despolititzat (moltes vegades no responen a fins electorals, almenys vist des de la ciutadania) i conjuntural (curt termini), els quals moltes vegades impedeixen el desenvolupament de projectes importants des del punt de vista de l'agenda governamental i de l'interès públic⁴⁴ i que generen el rompiment dels sistemes de confiança i de governabilitat local.

⁴³ Grau de control sobre els interessos i posicions dels agents a nivell local o regional.

⁴⁴ "...el qual un grup de persones s'uneixin i actuen de formes no convencional, per a impedir una determinada decisió de les autoritats públiques, entrant en conflicte amb aquestes autoritats, és una forma d'acció col·lectiva en el sentit més convencional del terme" (...) "el sentiment de llunyania pel que fa a les institucions, la creença en una divergència d'interessos entre institucions i veïns" (Alberdi, 2002: 71).

Figura 5: Distància discursiva entre actors i visibilitat mediàtica d'actors en conflicte.

Font: elaboració pròpia.

a. Resistència a pagament de *costes* i impacte en governabilitat local.

Com fora assenyalat en capítols anteriors, el mecanisme NIMBY (“*Not In My Back Yard*”) és un tipus de mecanisme condicional, és a dir, on la cooperació està condicionada fonamentalment a l’existència d’incentius selectius de tipus polític o econòmic i on l’oposició és a la definició de la localització. Per això, se li ha relacionat fonamentalment amb una lògica de tipus espacial, on no es tracta de qüestionar el servei en si mateix, sinó l’elecció del seu emplaçament.

En efecte, quan es parla de conflictes d’implantació s’està fent bàsicament referència als conflictes tipus NIMBY, és a dir, als conflictes el tipus dels quals de cooperació és condicional depenent del tipus d’incentiu ofert (polític o econòmic) o l’estil de l’oferiment de tals incentius (“*ex davant*” o “*ex post*”), el que en termes generals genera un tipus de conflicte centrat en la localització i no en el projecte. Ara, dintre d’això, la cadena causal és clara. Donada l’estructura de preferències descrita, la implicació bàsica esperable és no cooperar resistint-se a pagar els *costes* de provisió el que genera els citats conflictes. Per definició la decisió dels agents és no voler pagar *el coste*. Però què significa això? És la resistència a pagar *el coste* social (no econòmic) associat a la provisió del bé. És a dir, estar disposat a assumir les externalitats negatives de la provisió de dita bé, en el nostre cas i segons les fonts treballades, per raons de seguretat barrial, imatge pública, risc sanitari per a menors i ancians, etc., en definitiva, qualitat de vida. En efecte, entre les declaracions dels veïns que estan darrere de les

accions d'oposició ciutadana podem contar el perill de contreure malalties contagioses, l'augment del crim i la pertorbació de la vida de la comunitat per la presència de toxicòmans, la depreciació del sòl, etc.

“S’han de reunir dos requisits, que es faci on existeixi un problema important de marginalitat, de concentració de tràfic i consum important en el carrer i que es faci amb un treball previ i un consentiment de l’entorn veïnal. Gens d’això es dona en el Vall D’Hebron” (V.M.B.)

b. Trenqui d’equilibri de govern i confiança públic – privada.

Els conflictes d’implantació suposen un trenqui de l’equilibri inicial de govern i de la confiança públic – privada assenyalada al començament. Aquests, són un tipus de conflicte a escala local entre agents governamentals i organitzacions ciutadanes de tipus funcional (organitzada en funció d’objectius i no d’ideologies) o territorial (organitzada en termes espacials, no els interessa mantenir s’en el temps). En general, es tracta d’una interacció conflictiva entre, d’una banda, agents amb poder d’intervenció (governamentals o no), i per una altra, agents del sector privat econòmic i/o social (amos de comerços, organitzacions civils o simplement veïns), que una vegada informats (formal o informalment) de la construcció d’un BP en el seu barri, en aquest cas, un CAD, decideixen organitzar-se i oposar-se frontalment a les agències governamentals encarregades de la implementació, provocant generalment conflictes visibles pública i mediàticament d’intensitat mitjana o directament alta: “en la gran majoria dels casos és declari expressament «apolítics» i mostren una gran desconfiança envers la capacitat dels partits polítics de resoldre i, fins i tot d’actuar com a mitjancers en la resolució dels conflictes. Aquesta desconfiança s’estigui també, en molts casos, cap als administracions públiques (...)” (Nel·ho, 2003: 32)

“...és important centrar-se amb els compromisos, cal establir una dinàmica entre tècnics i polítics, que d’alguna manera o líders comunitaris que siguin representatius i que es pactin una sèrie d’objectius mínims” (J.S.)

“Molta desconfiança, i molt dolenta informació... hem estat cinc-centes hores en reunions amb els veïns, hem fet onze reunions, reunions desastroses” (V.M.B.)

És un tipus de conflicte que involucra a un tipus de mobilització ciutadana tan particular, que està generant, a part de les reflexions que vèiem més enrere sobre la modificació dels escenaris sociopolítics a escala local, una situació de desconfiança generalitzada doncs aquest tipus d’actitud no cooperativa s’estén a través de tot el territori català i a través de les més variades temàtiques d’inversió.

“Alguns polítics es queixen dels moviments populars que s'estan aixecant en contra de les seves decisions. Els titllen d'insolidaris i egoistes per no voler una narcosala, una presó, un abocador o qualsevol altre equipament no desitjable. La qual cosa demostra que viuen en una campana de cristall que els aïlla del món. Els ciutadans protestem quan vam desconfiar profundament de les decisions que ells prenen. Aquesta situació que s'agreuja quan semblen ser decisions induïdes per lobbies econòmics amb interessos especulatius. A més, hi ha barris, pobles i comarques que els polítics només recorden per a posar en elles el que ningú vol. No seria més fàcil fer un mapa d'equipaments a nivell de país, i veure quins toquen a cada regió? Demanar solidaritat és estar disposats a compartir càrregues i beneficis, no a rebre equipaments indesitjables en els barris populars i veure com les instal·lacions desitjables es van a barris més centrals o més rics” (Comentari periodístic El Periódico, 18/07/05)

c. Interessos, discursos i posicions de les parts.

Com assenyalen en el capítol sobre el sistema d'interdependència, les parts actives i involucrades en aquest tipus de conflictes són diverses. D'una banda, es tracta de l'administració, en aquest cas, l'administració sanitària, qui en funció del seu mandat públic, decideixen proveir serveis d'ús col·lectiu, els denominats BP impurs, *clubs* o de caràcter local, en aquest cas, CAD. Per un altre, vam trobar als agents veïnals que se senten afectats per la imposició a cooperar entre els quals podem trobar agents privats (comerços, escoles o centres recreatius pròxims a aquestes instal·lacions) o col·lectius no governamentals (esglésies, ONG, associacions veïnals) que no dubten a mobilitzar tots els seus recursos (polítics, socials, mediàtics, etc.) per a aixecar moviments d'oposició a les decisions de l'autoritat sanitària, passant fins i tot a generar moviments d'alta intensitat, en tant consideren que se'ls imposa un *coste* social per un bé que no necessiten o que té beneficis potencials restringits.

No és que s'oposin a l'atenció sanitària, sinó que no volen pagar el “peatge extra”, doncs assenyalen que, a més de devaluar els seus habitatges o propietats, la implantació d'aquests serveis portaran amb si conseqüències negatives per al barri, les quals tindran un impacte nefast sobre la qualitat de vida del veïnat. En aquest sentit, assenyalen, per exemple, que dites dispositives contribuiran a incentivar l'arribada de venedors de droga i fins i tot drogoaddictes al barri els quals probablement puguin arribar fins a consumir drogues en la via pública, que aquest consum portarà amb si l'abandó de xeringues en el carrer (programes d'intercanvi de xeringues PIJ, per exemple), que tal situació implicarà l'exposició dels més joves a probables situacions de

venda o de micro venda de substàncies, que el petit delictes o el furt per drogues portarà amb si la inseguretat ciutadana, etc.⁴⁵

Des de la perspectiva que guia i que subscriu aquest treball, en els conflictes d'implantació generats per les oposicions veïnals a la provisió de BP es dona un diàleg de sords. D'una banda, els veïns operen amb una estructura de preferències bastant clara i de no intervenir l'oferta d'incentius selectius, la seva posició d'oposició es mantindrà, la qual cosa generaria situacions de desequilibri i mobilització permanent a nivell local portant amb si situacions incòmodes per a tots els actors involucrats. Malgrat l'estructura de preferències dels agents locals reactius, aquests utilitzen un tipus de discurs de caràcter més aviat cultural que tècnic (representacions socials sobre la comunitat, sobre la memòria local, la família, el risc forà de les drogues), el que fa que actuïn de manera bastant poc oberta i desconfiada enfront de proposicions racionals de part de les agències governamentals, orientades més cap a la recerca de solucions concretes que al manteniment de discussions de caràcter mediàtic.

“L'experiència prèvia del saber, l'haver viscut una situació amb una activitat de tràfic dintre del barri i amb clients que venien de la ciutat al barri per a proveir-se, i que afecto a moltes famílies, en el 80. Aquest tema de les sales de consum és molt sensible, que t'afecten i ve sent un fantasma, per tant la resposta és molt senzilla, és el temor a veure que una activitat d'aquest tipus en el barri reproduceixi una situació que es va donar” (V.M.B.)

Per la seva banda, en la premsa i en les declaracions dels involucrats, els decisores polítics o els gestors públics utilitzen un discurs de tipus objectiu, tècnic i racional, orientat (suposadament) cap a l'interès general⁴⁶, des del qual la posició i les argumentacions dels veïns tendeixen a veure's política i mediàticament com irracionals, completament egoistes (CL), properes a l'oposició i no cooperatives amb l'interès general (CA)⁴⁷.

⁴⁵ “...els col·lectius que utilitzen aquest tipus d'arguments solen estar compostos per pares i mares atemorits pel que els pot succeir als seus fills, individus que no desitgen aquest tipus d'instal·lacions en el seu entorn perquè devalua el valor de les seves propietats, comerciants que defensen cost el que costi els seus interessos i líders socials i polítics que tracten de prestigiarse en la comunitat o simplement aconseguir millors rèdits electorals” (Grup Igia, 2003:8).

⁴⁶ “Les raons tècniques corresponen al repertori argumentatiu amb els quals generalment ens trobem quan estudiem o estem enfront d'aquestes situacions de conflicte” (Grup Igia, 2003:8).

⁴⁷ Els mecanismes de participació política en l'àmbit local són una palanca important per a les síndromes NIMBY (institucions de democràcia directa, enquestes públiques). De manera general, la importància de l'impacte d'un moviment NIMBY sembla dependre de la seva capacitat de mobilització i, en particular, de la seva capacitat de fer lobby polític. En aquest sentit, certs autors han observat que els activistes dels NIMBY s'acosten als polítics locals que estan sovint disposats a emprar el discurs NIMBY amb objectius electoralistes (Grup Igia, 2003).

“(Després del tancament de Ca Tunis) l'Agència de Salut Pública considera convenient evitar la concentració de drogoaddictes en una mateixa zona i veu necessari l'obertura de centres d'atenció de drogoaddictes en entorns sanitaris”, d'aquí la ubicació en Vall D'Hebron” (Metre, 27/07/05)

Però analitzem els discursos per parts. En les taules següents presentem una sèrie de quadres resum que contenen una mostra de declaracions en les quals podem observar tant les posicions com els discursos dels actors involucrats segons les fonts disponibles consultades (primàries i secundàries). Les cites són declaracions dels propis actors o opinions relatives a la posició de tal o com actor lliurades per altres actors. Els agents considerats van anar: els agents locals reactius (part de la CL), l'administració sanitària, els gremis professionals associats (la Federació de Veïns de Barcelona i la Federació Catalana d'Associacions d'Ajuda a Drogodependents), beneficiaris directes i mitjans de comunicació.

a . Posició i discurs de veïns segons fonts consultades: estereotips, crítica a la política i desconfiança generalitzada.

Agents veïnals reactius (part de la CL)	
Categoria	Declaració
Equitat territorial i informació transparent.	“...la incapacitat del consistori per a entaular un diàleg de debò i la confusió i desinformació amb que han estat tractats. Demanen la supressió de l'EVA o que, en tot cas, cada barri tingui un per a atendre als seus toxicòmans, de la mateixa manera que existeixen ambulatoris per a assistir a la població en cada zona...” (Què!, 18/07/05)
Demanda de diàleg obert de caràcter tècnic.	“El que diem és que no s'obri aquesta instal·lació, en tot cas que entrem en una discussió de per quina s'obre, que es caben totes aquestes informacions confuses i contradictòries i altra cosa ja veurem, però necessitem informació, nosaltres no coneixem el problema com per a proposar una solució” (V.M.B.)
Imposició autoritària.	“Respecte de rambla de 700 metres que cobrirà les vies de Sants: Estem farts que es disfressin amb processos participatius les imposicions urbanístiques” (Què!, 20/07/05)
Demanda de participació real.	“El que no pot entendre l'alcalde és que hagi veïns que prenguin decisions” (president de l'AVE pel Litoral, ADN, 06/03/06)
Radicalitat de posicions i falta de disposició a resoldre conflicte.	“Quan ja hi ha hagut una posició reactiva... quan s'estableix una oposició reactiva, qualsevol explicació a posteriori (no cobra efecte)... és com les creences... la teva els dones un argument científic... amb qualsevol raonament lògic... hi ha una reacció en contra, i després els tècnics i els polítics van a explicar... hi ha una posició tancada, necessites un temps de demostració que no hi ha problemes i per a donar-los la volta, però d'entrada l'oposició és la qual tenen, no rellisca en arguments, cal aixecar els arguments, però no a posteriori” (J.S.)

b. Posició i discurs de l'Administració segons fonts consultades: necessitat de provisió del centre i mandat públic sanitari.

Administració sanitària	
Categoria	Declaració
Lliura informació oportuna i de qualitat.	"Mantenim obert el diàleg amb els veïns, amb els quals hem tingut 10 reunions en els dos últims mesos, però no interrompem l'engegada del centre" (El Periódico, 07/15/05)
Consciència del problema.	"Es tallen Rondis de vegades per un equipament per a gent major, li recordo, fins i tot per a habitatges per a joves. Hi ha una cultura absoluta del NO en aquests moments" (J.A.)
Utilització repetitiva d'arguments recurrents.	"El que es va produir després de la primera exposició repetint-los mateixos tòpics i sense contestar a les nostres objeccions, és que intervenien altra vegada associacions acusant als catalans d'aquí d'insolidaris, en lloc d'obrir un diàleg i entrar a fons en els temes... provocar enfrontament entre veïns és una tàctica de vergonyosa" (V.M.B.)
Posició inamovible.	"En dues o tres mesos la situació tendirà a la normalitat i els residents perdran aquesta por inicial", Director Serveis de Vigilància de Salut Pública" (Metre, 27/07/05)
Mancada previsió.	"Nosaltres hem menysvalorat, potser amb ingenuïtat a l'inici, que pogués despertar tanta animadversió" (J.A.)
Evasió voluntària.	"Hom troba de manera reiterada períodes d'informació pública oberts en temps de vacances, durant els quals versemblantment l'organització de la participació ciutadana és difícil, o processos de concertació que acabin veient-es desnaturalitzats per una decisió unilateral de l'Administració" (Nel-ho, 2003: 52)
Actitud autoritària.	"No necessàriament s'han de fer les coses amb consentiment dels veïns. Això cal tenir-lo clar. Una cosa és utilitzar la paraula consens, però consentiment no. La comprensió d'un problema que molta gent es nega tossudament a tenir en compte, que té a veure amb el abordatge del conjunt de la societat i especialment amb aquella gent que està més marginada o de la qual vam parlar de vegades com si no fos nostra. Conec molt bé aquesta zona i precisament és una zona privilegiada... Ens toca repartir. Jo també sóc d'aquest districte" (J.A.)
	"El pitjor que a d'adonar-se que havia una oposició tan important, no ha canviat ni un mil·límetre les seves argumentacions, confonent igualment... ens deien que vosaltres també teniu drogoaddictes i necessiten atenció... sí, un CAS, però no en una sala de consum, s'han encasellat en una posició de poder, de despotisme il·lustrat" (V.M.B.)
	"Com institució tenen la legitimitat de prendre decisions... no es pot usar una via democràtica per a imposar una mesura d'aquest tipus que comporta aquest risc i aquesta proximitat amb la delinqüència" (V.M.B.)
Caràcter polític de la decisió.	"En una conversa que vam tenir amb el cap de psiquiatria de l'hospital, quan vam insistir que ens expliqués perquè era necessària la sala, va acabar dient, <i>és una decisió política</i> i no va saber dir-nos gens més" (V.M.B.)
Actitud equívoca quant a actuació.	"El que vol (l'administració) és el Cort Anglès, vol treure dels seus voltants aquest ambient de drogues i ho vol manar a altre lloc... venien enviant a persones per a descentralitzar, llavors el fantasma era que es tancava al Raval, no s'obria el del Nou Barris, en canvi es podria concentrar tot aquí, llavors és molt fàcil passar del poc a molt, si està aquí és sala vol dir que s'atraurà tràfic, als traficants, ells diuen que no, que aquesta comprovat que el tràfic no segueix als drogoaddictes, sinó que al revés, però, indubtablement la gent no l'hi creu, per tant és autèntico por" (V.M.B.)
Involucramiento en sospites sobre interessos ocults.	"Sempre hi ha la sospita d'interessos immobiliaris, o per l'interès o pel propòsit de l'ajuntament de millorar la façana més turística, que és precisament la Ciutat Vexa, o per l'interès del Cort Anglès de sanear els seus voltants, o sigui l'ajuntament no ha previst tot això, no ha sabut preveure'l" (V.M.B.)
	"Fa l'efecte que hi ha interès tècnics i polítics rars i diferents i que evidentment que la ubicació d'una estructura hospitalària" (J.S.)
	"Molts interessos privats en aquest cas dels propis amos de local que ho volien recuperar per a altres fins, les botigues, etc. que no volien que es malmetessin els seus comerços i aquí podíem buscar moltes altres consideracions i evidentment si tot això està malament planificat, malament integrat" (J.S.)

	<p>"Que es duguin la narcosala als afores. O millor, a Pedralbes. Que no tinguin la poca vergonya de posar-la a 200 metres d'un col·legi. Això es va a convertir en altre Can Tunis" (Maria Casas, ama de comerç, El Periódico, 07/28/05)</p> <p>"Van confluïr 6 o 7 interessos diferents, de vegades la pròpia por i el desconeixement del que és un centre..." (J.S.)</p> <p>"Hi ha interessos econòmics directes i indirectes... la por era sobretot a la imatge, a l'estètica i al risc... com si això fora una epidèmia, es puguin contaminar amb els toxicòmans quan passen pel carrer" (J.S.)</p>
Deficient qualitat de gestió "ex davant" i "ex post" efectuada.	<p>"...el mal plantejament que es va fer en la instal·lació del CAS i com després s'han anat convertint a totes, com es va integrar en forma ràpida l'equipament i com la crítica, ajustant-lo ara a la sala del Vall D'Hebron, que de vegades la no informació o la no, el no consens dels líders comunitaris de forma adequada davant recursos d'aquest tipus i amb posicions un poc prepotent de polítiques no són les més adequades. I això cal cuidar-lo, a la gent cal cuidar-la, perquè cal invertir temps, cal argumentar, la gent han d'implicar-se i sentir-se que els equipament seus, o sinó hi ha un rebuig i sobretot aquests recursos que generen doncs mala estètica, conflictes o el fet que hagin toxicòmans fent-se una acte punició vagin a contagiar a tot el veïnat" (J.S.)</p>
Claredat en objectius sanitaris.	<p>"Les persones van lligant la seva situació a l'espai de confort en el qual es troben i finalment es pot començar a treballar altres aspectes. Aquests espais són profundament sanitaris... les persones que entren en aquests espais el primer que agreixen és que algú els respecta. No solament podran punxar-se en condicions higièniques sinó que podran passar de forma molt més ràpidament que en altres casos a un estat de rehabilitació superior, perquè és un servei integrat" (J.M.A., administració salut)</p> <p>"...les 11 reunions que ha mantingut el consistori amb els veïns de Vall D'Hebron, dues d'ela amb Imma Mayol, presidenta de l'Agència de Salut Pública, han començat de la mateixa manera: l'EVA és inamovible. Aquesta és la política de l'Ajuntament, que va anunciar dijous passat la intenció d'obrir nous EVA en altres CAS. No és una decisió d'urgència. L'informe "La salut a Barcelona 2003" ja ho aconsellava" (Què!, 18/07/05)</p> <p>"(La idea és que) les persones que en el carrer poden contaminar a altra persona, ho facin en les condicions elementals d'higiene i de supervisió... primera conseqüència, tranquil·litat i disminució de l'estrès, segona conseqüència, es lleva l'alarma social que aquestes persones generen" (J.M.A., administració salut)</p>

c. Posició i discurs d'usuaris segons fonts consultades: necessitat permanent del servei.

Drogo dependents	
Categoria	Declaració
Necessitat del servei.	<p>"No volem que vengen drogoaddictes d'altres barris!", però si jo viu aquí", Manolo González... "La narcosala és positiva perquè et donen xeringues netes perquè no agafis la SIDA", que va continuar: "Aquesta protesta és el més absurd que he vist en la meua vida. Són uns ignorants i estan en el meu barri impedint una cosa que em pot anar molt bé". Ambdós veïns, que no participen en cap programa de desintoxicació, van demanar als manifestants que deixessin treballar als tècnics" (El Periódico, 07/29/05)</p>

d. Posició i discurs de gremis associats segons fonts consultades: crítica a l'individualisme, necessitat sanitària, drets humans dels usuaris.

Gremis associats	
Categoria	Declaració
Suport a decisió de localització i foment de CAD.	“La Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona (FAVB) no dóna suport aquestes manifestacions. És més, advoca per la creació de més centres per a toxicòmans en la ciutat. Un en cada districte” (El Periódico, 07/28/05)
Crítica a l'individualisme ciutadà actual.	“Estem vivint un moment d'individualisme que genera un rebuig cap als col·lectius que pateixen dificultats socials i sanitàries, i especialment cap a les persones drogodependents en situació d'extrema marginalitat” (Federació Catalana Associacions Ajuda Drogodependents, 1er semestre 05)
	“... es critica el tipus de recurs, el lloc on se situa, les formes que es porta a terme, etc. tot amb la finalitat d'assolir allunyar-lo de l'entorn pròxim. Aquest objectiu respon a la doble moral de: <sí, em solidaritzo; sí, vull que s'atengui a les persones, però no en el meu entorn, no en el meu barri>” (Federació Catalana Associacions Ajuda Drogodependents, 1er semestre 05)
	“Els centres d'atenció, les sales de consum higiènic, els albergs, els tallers, etc. són per a fills, famílies i que estan en la nostra ciutat i en els nostres barris; persones amb malalties i manques, sense veu per a exigir l'atenció que necessiten (...) advoquem per la necessitat d'ampliar i millorar tots els recursos i serveis per a drogodependents a Catalunya (...) exigim respecte per a les persones drogodependents, les seves famílies i per als professionals que els atenen (...) vam assegurar que amb tot això, millorarà la vida comunitària” (Federació Catalana d'Associacions d'Ajuda a Drogodependents, 1er semestre 05) (La negrilla és de l'original)

i. Posició i discurs de mitjans de comunicació segons fonts: sensacionalisme.

MMCC	
Categoria	Declaració
Desconeixement de la situació real.	“La imatge més definida socialment dels heroïnòmans és de l'epidèmia dels 70 (...) el perfil del consumidor de drogues ha canviat molt, no obstant això preval la imatge de l'heroïnòman, picat, delinqüent, desesperat i infeccions (...) això també es reforça a través de premsa” (I.I.)
Alarma pública.	“Conflictes que exploten, sobretot quan la premsa moltes vegades juga un paper vegades molt negatiu... en aquest cas qui la va llançar la inclusió d'aquest centre va ser la premsa de forma un poc impulsiva i va generar una resposta social molt bèstia” (J.S.)

2.2.3 La no cooperació incondicional: el fenomen NIABY.

Paral·lelament i com variant específica del NIMBY es dóna un tipus de micromecanisme on es revela un tipus de comportament no cooperatiu de caràcter incondicional, és a dir, es presenta encara en el cas que es disposi d'incentius selectius proporcionats, en aquest cas, per l'administració sanitària. Efectivament, si en el NIMBY, com vèiem més amunt, s'observa un tipus de crítica a la localització del bé i un tipus de comportament no cooperatiu de caràcter condicional, és a dir, els no cooperadors es plantegen la contribució mitjançant l'existència d'incentius, darrere del NIABY hi ha una crítica a la naturalesa del bé o de l'agenda, és a dir, l'estil de fer les coses de part de l'administració, i no s'accepten condicions a la cooperació.

Quadre 19: Diferències entre NIMBY i NIABY quant a tipus de cooperació i tipus de posició.

	Tipus d'oposició	Tipus de cooperació
NIMBY	A la localització	Condicionat a l'existència incentius
NIABY	AL projecte i a l'agenda	Incondicional a l'existència incentius

Font: elaboració pròpia.

En efecte, si en el NIMBY el comportament no cooperatiu és condicional (presència d'incentius compatibles o selectius) i l'oposició és a la localització del bé (en resposta a les externalitats negatives previstes per la CL), en el NIABY, el comportament no cooperatiu és incondicional i l'oposició és a la naturalesa del bé i de l'agenda pública on té el seu fonament. És a dir, si en el primer cas, l'oposició és a la localització, la prevenció de l'oposició es gestiona mitjançant la generació i l'oferta pública d'incentius compatibles o selectius abans o durant la implantació; en el segon, atès que la crítica és al projecte o a l'agenda, no hi ha possibilitat de gestionar l'oposició mitjançant l'oferta pública d'incentius. Doncs bé, com l'actitud no cooperativa és incondicional, es revela un tipus d'oposició veïnal encara més radical que d'anterior, apuntant directament a la naturalesa del bé i deixant entreveure una crítica social militant a l'agenda governamental, als objectius i l'orientació de la política pública. En tal sentit, aquesta variant del problema de la no cooperació, representa un fre ciutadà d'alt impacte mediàtic a l'agenda pública ja que significa o bé la paralització d'una o diverses parts del projecte o directament un cessament o paralització completa i definitiva de les obres.

Ara, sota els supòsits del model teòric – metodològic descrit, si bé creiem que en ambdós tipus de mecanisme es compleix la totalitat dels supòsits de l'elecció racional assenyalats, si el problema per a ambdós casos es defineix dintre de l'horitzó del BP, i si també per a ambdós casos s'està indefectiblement dintre de les qüestions associades a l'acció col·lectiva, els resultats, en canvi, poden ser distints entre l'un i l'altre. Efectivament, si en situació NIABY hi ha paralització del projecte, no haurà benefici per a cap de les parts en joc, és a dir, ni per a la CL, ni per a la CA, ni per a l'administració de govern. És a dir, tal oposició frontal a la iniciativa d'inversió paralitza el benefici esperat i els resultats planificats en l'agenda, el que posa sobre l'escenari un tipus de situació més aguda i problemàtica. De fet, des de la part governamental, això implica, o bé la paralització de la funció de govern, i en definitiva el desgovern, o bé el replantejament de la gestió, o bé el recàlculo sobre el control de

recursos polítics amb que es conta a nivell local o regional per a revertir la situació de bloqueig de projectes d'inversió pública (adherències electorals, lideratges locals, presència partidària en institucions, xarxes locals del propi partit). Finalment, cal assenyalar que moltes vegades aquests moviments tenen signe positiu doncs amb ells s'han pogut frenar situacions d'especulació immobiliària o processos de corrupció o de clientelisme de part de determinades iniciatives governamentals. Amb tot, en ambdós casos es posa de manifest el caràcter recurrent del patró, un macroefecto que hem pretès explicar mitjançant un micro mecanisme NIMBY (o NIABY) de no cooperació en la provisió de BP.

2.2.4 ALTRES FENÒMENS NIMBY EN OPERACION ACTUALMENT A CATALUNYA

En els següents punts, i per a finalitzar aquesta primera part, es caracteritzen breument, i a manera de complement per a argumentar la pertinència del model descrit, alguns casos actuals de conflictes entre agents comunitaris i governamentals a Catalunya en el camp de la provisió de BP, i en els quals es pot observar amb claredat l'efecte NIMBY com model d'acció racional no cooperatiu en la provisió de BP. Per a això, es descriuen tres casos temàticament diferents al cas CAD a Catalunya, que vénen a confirmar la pertinència del model teòric presentat i utilitzat. Aquesta descripció es realitza utilitzant, encara que ja de manera laxa, algunes de les categories utilitzades en el cas central d'estudi abans descrit.

2.2.4.1 Oposició ciutadana a la construcció d'un traçat de electrificació: el cas de Bescanó (Gironès).

Un clar exemple d'oposició ciutadana a BP és el qual es pot observar actualment després dels intents governamentals de construcció d'un traçat de electrificació en el nord d'Espanya. El projecte contempla la interconnexió amb fonts energètiques franceses i s'estén al llarg de la regió gironina del Alt Empordà, el corredor de passada de França a la península. El conflicte s'ha generat per la negativa dels veïns de Bescanó (Gironès) i Baixàs (Rosselló) a acceptar la decisió governamental, doncs no estan disposats a acceptar *a priori* que el projecte es porti a terme amb aquest traçat i amb aquest impacte regional. Actualment el conflicte s'ha estès i topa amb la "oposició dels

ajuntaments de Vic, Ripoll i de la majoria de les comarques afectades: Osona, Garrotxa i Ripollès, on aquesta alternativa a la interconnexió de França, davant l'oposició del Empordà, ha assegut molt mal" (Metre, 14/06/05: 6).

La posició de l'autoritat governamental és que necessiten proveir de servei d'electricitat per a la totalitat de la comunitat (municipi, comarca, província, comunitat autònoma, país), com és el seu deure constitucional, per a això s'han d'implementar plans i programes d'acord a les millors opcions quant als seus aspectes tècnics i polítics i en relació al benestar general (CA). Per contra, els arguments de la CL diuen relació amb la creença que no es necessita d'un nou traçat elèctric i que se senten deixats de costat en decisions de molta importància i impacte per al futur dels seus respectius municipis i comarques. En aquest sentit, no cooperaran tret que hagi incentius selectius (compatibles) que compensin el *coste* pagat per la comunitat⁴⁸. En aquest cas, la decisió racional de no cooperar es fonamenta sota el supòsit que se'ls exigeix, per part de l'ens governamental, assumir els *costes* de provisió del BP en qüestió, situació que no estan disposats a assumir, o almenys en les condicions plantejades de no compensació, no participació o no coerció oficiosa. Amb la seva mobilització pretenen demostrar que no han de ni tenen per què pagar *el coste* de provisió d'un bé públic d'alt impacte per a la CA, en aquest cas l'electricitat. A partir d'això, defensen els seus propis interessos enfront de l'interès general, i trenquen l'equilibri estable de govern a nivell local (micro política), trencant la dinàmica de cooperació (a escala local) públic-privada i els escenaris de confiança pública en els quals es basa la governabilitat i la legitimitat del sistema democràtic. En definitiva, el conflicte està viu, i representa – indubtablement – un problema que ha de gestionar-se des de les instàncies públiques:

“5.000 persones s'han manifestat a La Jonquera contra la construcció de la línia d'alta tensió d'uns 4.000 kilovoltios que unirà els dos costats del Pirineus, entri Bescanó (Gironès) i Baixàs (Rosselló). L'organització del moviment ha qualificat el projecte de <indecent, inconseqüent, arbitrari, inconstitucional i perillós per al futur de l'Alt Empordà>”. S'assenyala a més que la inversió es troba congelada fa mesos a l'espera de la decisió dels governs francès i espanyol, en moments que, segons algunes enquestes, assenyalen que “el 45% dels gironins veuen innecessari construir aquesta línia elèctrica” (Metre, “Girona diu no a la línia de Bescanó”, 23/05/05: 7)

“La interconnexió elèctrica amb França prevista en el nou mapa energètic català que està dissenyant el Ministeri d'Indústria no només ha despertat els recels dels socs dels socialistes en la Generalitat, ERC i ICV. Es remenen dos traçats alternatius per a la línia de molt alta tensió: de Sentmenat a Baixàs, passant per Bescanó (Gironès), i de Vic a Baixàs creuant Osona. En ambdós casos, els ciutadans mobilitzats asseguren que aquesta infraestructura no és necessària i que

⁴⁸ Encara que no disposem actualment de tal informació, creiem que l'argument, segons el model teòric presentat, hagués d'existir o existirà en algun moment de les negociacions, si aquestes es donessin, per descomptat.

respon a interessos purament econòmics. També denuncien la "desinformació del Govern central i de Xarxa Elèctrica" (El País, 05/09/05)

2.2.4.2 Oposició veïnal al traçat del ferrocarril d'alta velocitat (AVE): la plataforma "AVE pel litoral".

Aquest tipus de conflicte es ve donant a través de l'oposició de la ciutadania a la construcció sota els seus habitatges del sistema de transport interurbà d'alta velocitat. En efecte, les mobilitzacions, desenvolupades a través de massives manifestacions i moviments ciutadans, s'han desenvolupat en les zones urbanes i rurals per les quals passarà la línia fèrria d'alta velocitat de l'AVE a Espanya. Particularment rellevant ha estat la reacció a Barcelona, on organitzacions veïnals urbanes es vénen mobilitzant, massivament i des de fa algun temps, per a oposar-se a la construcció d'aquest projecte prop de les seves propietats, o bé en sectors altament urbanitzats (Eixample), o bé en polígons pròxims a monuments d'alt valor cultural (Sagrada Família)⁴⁹.

“Avui es manifesten els comerciants contra l'àrea verda i els veïns que s'oposen a l'AVE: Veïns contraris a la construcció del túnel de l'AVE pel centre de Barcelona i a la implantació de l'àrea verda d'aparcament es manifesten avui per a expressar de nou el seu rebuig a ambdues iniciatives. La plataforma <AVE pel litoral> ho farà a les 21:00 hores davant La Pedrera. Per la seva banda, els comerciants del barri de Sant Antoni, que es consideren <greument afectats> per l'engegada de l'àrea verda protestaran a les vuit de la tarda en l'avinguda Mistral” (Què!, 19/05/05)

Els motius se succeeixen:

“Veïns sortiran al carrer contra l'AVE: La Coordinadora de l'AVE pel litoral, integrada per les plataformes de veïns del Clot, Camp de l'Arpa, del Eixample i de Sagrada Família ha convocat concentracions el pròxim dia 7 per a protestar pel traçat de l'AVE a Barcelona” (Què!, 05/04/05)

O també:

“Els veïns del Clot i de l'Eixample no volen l'AVE, demanen un recorregut alternatiu. El temor que es repeteixi altre cas com el del Carmel ha atemorit als veïns dels barris pels quals ha de passar l'AVE. De manera que les diferents associacions de veïns de la ciutat es van reunir ahir a la seu FAVB per a fer un front comú i demanar que es modifiqui el traçat del tren d'alta velocitat, a fi d'evitar el seu pas per Barcelona. Els veïns del Clot han canviat les seves reclamacions. Ara doncs, ja no demanen 'Més profunditat, menys vibracions' sinó que volen que l'AVE tingui un traçat distint. Els ciutadans de l'Eixample Dret també s'han unit a aquestes reivindicacions” (Què!, 25/02/05)

⁴⁹ En el periòdic 20 Minuts de Barcelona del dia 7 de juny del 2005 s'assenyala que “els pisos dels carrers sota les quals passarà l'AVE es devaluïn en un 10%”.

Finalment, en el Què del 7 de Julio, parla el Conseller:

“Traçat de l'AVE: Els arquitectes encarregats de la rehabilitació de la Sagrada Família van dir ahir que el pas de l'AVE pel carrer Mallorca "és una temeritat". Per la seva banda, el Conseller va dir que el traçat està "pràcticament decidit" però que és "susceptible" de "retocs puntuals" i la Plataforma que demana l'AVE pel litoral va recordar a Joan Clos que la possible nova proposta que el tren transcorri sota el carrer Mallorca en comptes de la de Provença només estalvia 12 finques i continuen afectades altres 893” (Què!, 07/07/05)

Vist en termes generals, l'exemple mostra amb tota claredat com la racionalitat individual (en aquest cas, CL) entra en contradicció amb la racionalitat col·lectiva (en aquest cas, CA). L'interès privat i la seva lògica ressent la gestió del bé. L'actitud de la ciutadania que se sent afectada és conseqüent amb la seva idea de no assumir el *coste* de la provisió del bé públic en qüestió. L'assegurament de la comunicabilitat terrestre de la població en general (CA) mitjançant xarxes de transport públic de caràcter interurbà entra en conflicte amb interessos privats que assoleixen coligarse enfront d'un afront comú (CL). La situació genera obertament un conflicte d'interessos entre les posicions arribades per la comunitat i les decisions governamentals, que duu a la protesta pública contra l'autoritat competent. No obstant això, en aquest cas particular, disposem d'un menú de posicions a l'interior del seno del conflicte que no deixa de ser interessant des del punt de vista de les diferències internes i dels diferents agrupaments d'interessos que es poden presentar en un conflicte d'aquest tipus. En efecte, en el cas del traçat subterrani de l'AVE per la ciutat, s'han manifestat dos tipus de posicions veïnals clarament distingibles. D'una banda, tenim als veïns que se senten afectats pel traçat doncs assenyalen que aquest portarà com a conseqüència la deterioració dels seus entorns i la caiguda del preu de les seves propietats (externalitat negativa). Però, per un altre, està l'actitud i la posició dels amos dels comerços de la zona de Gràcia que estan completament a favor del traçat, doncs això, segons les seves pròpies declaracions, portarà aparellat un increment en les vendes pel major dinamisme comercial que se li donarà a la zona (externalitat positiva)⁵⁰. Naturalment, els fronts a favor i en contra de la provisió del bé confronta no només a autoritats i a veïns opositors, sinó també als propis veïns entre si.

Finalment, és interessant assenyalar, encara que només sigui a manera de nota d'estudi, que en aquest cas l'administració s'està veient enfrontada en un problema bastant agut a l'haver de bregar amb interessos d'agents amb recursos polítics o

⁵⁰ Una mica que es veu també amb igual claredat en la zona de la Verneda (Meridiana), on l'emplaçament d'una de les estacions centrals donarà un impuls urbanístic definitiu a una zona fins a ara bastant deprimida i amb instal·lacions deficientes.

econòmics elevats. Per una o altra raó que aquí no treballarem, la majoria d'aquests té a veure amb instal·lacions de caràcter conflictiu implantades en veïnats habitats per poblacions de recursos mitjos o baixos, qui majoritàriament no poden mobilitzar recursos polítics, i no en territoris urbans on visquin poblacions de *status* socioeconòmic alt, qui sí poden mobilitzar majors volums d'aquest tipus de recursos. Per aquest motiu es parli del concepte de “justícia territorial”, categoria que es troba vinculada a la cooperació entre segments socioeconòmics de la població (solidaritat territorial), desenvolupat en els estudis NIMBY en el camp mediambiental, per exemple (Bosc Sendra, 2001 - 2002). Una qüestió, doncs, amb interès addicional per a l'observador:

“El traçat de l'AVE causa discrepàncies entre veïns i comerciants: <Amics del Passeig de Gracia> defensa el pas del tren pel centre. <Amics del Passeig de Gracia> està a favor de l'actual traçat de l'AVE per les callis Provença i Mallorca fins a la Meridiana i d'allí a Sagrera perquè afavorirà l'afluència de persones i impulsarà així l'activitat comercial de la zona” (El País, 20/05/05).

Sens dubte ambdues posicions, encara que trobades internament, són clarament racionals d'acord als supòsits bàsics de la teoria, doncs ambdós advoquen pels seus propis interessos individuals (funcions d'utilitat neta de cada part). El fet que una part cooperi i l'altra decideixi no fer-lo, només afegeix curiositat respecte de com la part governamental enfrontarà la situació i acabarà traient endavant la proposta (com segurament ho farà).

2.2.4.3 Mobilitzacions en contra de la construcció de recintes carceraris: el cas d'Estaràs i Tàrrega (Lleida).

Doncs bé, si en l'exemple anterior la novetat radicava en les diferents posicions que podíem trobar respecte dels actors involucrats, en l'últim exemple que s'ha de citar com complement, la novetat es troba en la politització de les posicions, el que duu a deixar plantejats alguns elements de judici relacionats amb la gestió governamental d'aquest tipus de conflictes. En efecte, en aquest últim exemple es descriu el que està ocorrent amb l'oposició ciutadana a la construcció de recintes carceraris en les proximitats de centres urbans d'alta densitat poblacional. Tal és el cas dels actuals intents de localització de la presó de Lleida, Catalunya, que ha hagut d'afrontar una sèrie de reaccions veïnals en diferents termes municipals que s'han posat en “peu de lluita” davant els plans de construcció d'aquest recinte carcerari. En el que toca al terme

municipal d'Estaràs (Sagarra), un dels primers emplaçaments considerats per a l'avantprojecte, els veïns s'han oposat frontalment adoptant diferents tipus d'accions (recollida de signatures, obstrucció i organització de manifestacions) amb el que pretenen frenar la seva implementació. Una mica similar ha succeït recentment amb els veïns del proper municipi de Tàrrega (Urgell), on sembla ara recaure la localització de l'obra:

“...el polític va ser increpat per més d'un centenar de membres de la plataforma cívica *No a la Presó*, que ja ha recollit més de 8.000 signatures, i va haver d'abandonar la ciutat protegit per agents anti disturbis de la policia autonòmica...” (El País, 19/05/05).

O encara amb més relleu informatiu, El País del 7 de juliol, assenyala el següent:

“Unes 400 persones es van concentrar davant l'Ajuntament de Tàrrega (Urgell) per a protestar per l'acord arribat entre l'equip de govern municipal i el Departament de Justícia per a construir la presó que va rebutjar fa setmanes la localitat d'Estaràs (Sagarra)” (El País, 29/06/05).

Com assenyaléssim més amunt, la particularitat d'aquest exemple és que es pot veure en ell clarament una politització del conflicte veïnal i la incorporació d'una sèrie d'actors directament aliens al problema. Efectivament, l'administració duu diversos mesos intentant persuadir de la conveniència (incentius regionals) i negociant amb les organitzacions locals de veïns la ubicació del recinte, apel·lant tant a criteris tècnics com a criteris polítics de conveniència:

“Justícia considera idònia aquesta ubicació per la seva proximitat al Eix Transversal i a l'autovia A-2. A més, disposa d'un referent urbà com Cervera, amb dependències judicials i suficients infraestructures per als seus treballadors” (El País, 19/05/05).

Davant la persistent negativa i la posició fins a ara irreconciliable dels veïns, l'administració, en defensa dels seus interessos particulars i segons declaracions a la premsa, ha realitzat tot tipus de gestions de conciliació enfront d'una situació que no pot perllongar-se indefinidament en el temps:

“...hi ha una fase de negociació, però aquesta té un final...” Conseller de Justícia J. M. Vallès (El País, 19/05/05).

Com en els anteriors exemples de conflictes veïnals abordats, també en aquest cas una característica fonamental de la mobilització ciutadana obeïx a l'absència de desig de cooperació per part de la població, en la qual s'observen els intents de frenar la implementació d'un servei o bé públic. En aquest sentit, un dels discursos que s'ha anat

implementant, s'obstina a assenyalar les altes quotes de cooperació i solidaritat de la CL en qüestió respecte de la CA, advertint que cal redistribuir els *costes* necessaris per a la provisió de BP des d'una perspectiva d'equitat territorial, una mica que no deixa de ser interessant des del punt de vista de la democràcia local:

“...la diputada nacionalista va destacar que a Lleida ja existeix una presó (...) aquesta àrea del territori català cobreix de sobres la seva <quota de solidaritat> ja que només té un 5,5% de la població i, en canvi, alberga al 15% del total dels reclusos de la comunitat (...) de construir-la, pujaria al 20%... (El País, 20/05/05).

Per la seva banda, des de l'administració de justícia s'assenyalen aspectes molt distints que convindria almenys deixar plantejats per a anàlisis posteriors, tals com:

(1) les seves pròpies agendes: els objectius, metes i terminis que han d'afrontar els governs en la provisió de BP en relació a les seves pròpies agendes i en relació a les agendes inconcluses o incompletes deixades o heretades per governs anteriors:

“...cal aplicar mesures d'emergència perquè no hi ha receptes màgiques...” Conseller de Justícia J. M. Vallès (El País, 19/05/05).

(2) els seus estils governamentals: els models participatius o no participatius que defineixen en gran mesura els tipus de govern i de gerència desenvolupats:

“...la presó prevista només es construirà a través d'un procés de <diàleg i participació> amb totes les parts afectades, també amb els quals s'oposen a la construcció de la presó...” (El País, 20/05/05).

(3) els seus diagnòstics polítics i tècnics: la necessitat de la implantació de tals béns com part essencial dels diagnòstics generats en els programes de govern:

“Aquests centres són els previstos en el pla general 2004 – 2010, entre els objectius del qual figura augmentar a 10.000 les places de reclusos i alleugerir una situació crítica en les presons catalanes que el conseller ja va advertir ahir que encara durarà uns anys més” (El País, 19/05/05).

(4) o el multiactoral: la quantitat d'actors públics o privats que es veuen involucrats en aquest tipus de processos de decisió pública.

“L'associació progressista Jutges per a la Democràcia va mostrar ahir el seu suport al pla de presons de la Generalitat i, sense citar-los, va reclamar a CIU i el PP que no facin de l'assumpte una qüestió partidista. No resultaria comprensible per a la societat que les polèmiques sobre la ubicació dels centres impedissin l'execució del projecte, i menys que aquestes polèmiques fossin alimentades per interessos partidistes...” (El País, 29/06/05).

Com pot veure's, el racional de la gestió suposadament és distingir a la racionalitat dels interessos privats, grupals o partidaris:

“...no es pot hipotecar l'interès general d'un país per l'interès local o d'un partit...” Conseller de Justícia J. M. Vallès (El País, 19/05/05).

SEGONA PART: LA GESTIÓ DE LA NO COOPERACION EN BP

Una vegada analitzat el tipus de comportament no cooperatiu de tipus condicional que caracteritza el mecanisme NIMBY i les seves implicacions pràctiques, la protesta i l'oposició ciutadana a la provisió de BP en entorns locals, vam passar a caracteritzar resumidament, i en una segona part del document, tant la gestió governamental de tal comportament no cooperatiu, com els seus efectes polítics. En efecte, havíem assenyalat que com a tal tipus de comportament és completament racional, requereix gestionar-se a nivell local mitjançant recursos de caràcter polític. En el que segueix, assenyalem algunes eines de política territorial que poden ser utilitzades o bé per a prevenir ("ex davant") o bé per a processar o corregir ("ex post") tal tipus de comportament no cooperatiu. Aquesta anàlisi serà efectuat mitjançant elements derivats del model Agent – Principal, marc que defineix tant les actuacions de les parts, com el sentit del conflicte que aquí s'ha plantejat. En un primer capítol es lliuren alguns elements conceptuals del model assenyalat, en un segon capítol es desenvolupa una anàlisi aplicada en el qual es "problematiza" teòricament el mecanisme no cooperatiu descrit des de la perspectiva assenyalada, per a finalitzar amb una relació de recursos de gestió utilitzables sota l'objectiu de promoure la cooperació i processar els conflictes de caràcter territorial observats.

1. LA TEORIA DE L'AGENT - PRINCIPAL

Els eixos que ordenen el capítol són els següents: 1) les característiques generals del model Agent – Principal (les característiques pròpies de cada part, i els supòsits generals de la relació on s'analitzen la racionalitat dels agents, la interdependència i els compromisos); 2) les condicions que descriuen la interacció entre agent i principal (l'asimetria informativa, els problemes d'agència, els *costes* d'agència i els resultats sub òptims); i 3) l'existència d'estratègies de segona millor opció (contractes, monitoratge, incentius selectius i compatibles i senyalització) (Ergueta, 2003; García, 2004).

1.1 Les característiques generals del model Agent – Principal.

Les relacions d'agència són relacions de compromís mutu en les quals els beneficis per una banda depenen necessàriament de l'acció d'una altra, és a dir, que una

part depèn de l'acció d'altra per a assolir els seus fins. És una relació contractual formal o informal en el qual una part delega en una altra la seva capacitat de decisió i confia que aquesta realitzarà les accions pertinents i necessàries per a l'obtenció dels beneficis esperats per la part demandant. Bàsicament, analitza la relació contractual formal o informal establerta entre una part denominada "*principal*" i altra denominada "*agent*", a la qual la primera encarrega la defensa dels seus interessos delegant en altre cert poder de discrecionalitat en la presa de decisions que donarà peu a la realització d'una tasca o missió. Aquesta relació de cessió d'autoritat, implica necessàriament un problema bàsic de confiança i control, en el sentit que sempre (oportunitat estructural per la definició de la relació) existeix la probabilitat que l'agent defraudi inclinant-se pels seus interessos particulars en detriment dels interessos del representat, interessos que li són propis des del moment que accepta complir amb aquesta funció (Ergueta, 2003; García, 2004; Rodríguez de Rivera, 1999).

En aquest sentit, els funcionaris o administradors públics, per exemple, poden obtenir gratificacions extres pel seu treball (comissions) si decideixen utilitzar part de la seva informació privilegiada. Es tracta de situacions desafortunades, però documentades amb freqüència, on ocorre la utilització de béns de propietat fiscal per a ús personal, per a la promoció de parents o amistats a càrrecs públics d'alt ingrés, per a la concessió de recursos públics (licitacions) a empreses pròpies, de parents, coneguts o amics, per a accedir - a nom de les seves organitzacions - a inversions electoralment gratificants a curt termini, però financerament desastroses a llarg termini, o simplement per a l'ampliació dels seus rangs de poder personal i atribucions d'autoritat esquivant els sistemes de control ciutadà.

Aquestes situacions de frau públic, contrasten amb els alts graus de probitat que s'exigeix als professionals que compleixen amb funcions de representació política, i amb la transparència informativa que en qüestions d'impacte públic han de caracteritzar els processos de presa de decisions en les seves dimensions tècnica i política. En termes generals, el model de l'Agent - Principal es fonamenta en la confiança i en un tipus de relació d'intercanvi orientada a la recerca d'una gestió racional i eficient de recursos (menor *coste* i major benefici) per a ambdues parts (en el nostre cas entre gestors i CL reactiva) que garanteixi una relació d'equilibri en el benefici esperat per ambdues. Però analitzem les característiques del model de manera detallada.

1.1.1 Les característiques pròpies de cada part.

Els components del model són, com ja hem avançat, el principal, i l'agent. El principal, també denominat fideïcomitent o *truster*, està interessat en l'execució d'una tasca i degut al fet que no té els coneixements necessaris, o que li resulta molt costós, no la pot portar a terme per si mateix, per la qual cosa encarrega a altre(s) la seva realització. El principal és qui defineix i formalitza les condicions dels acords contractuals als quals es sotmet l'agent. Per la seva banda, el agent, també denominat fideïcomissari o *trustee*, és a qui el principal encomana la realització de tasques i és qui accepta o rebutja les condicions d'intercanvi proposades pel principal per a la realització d'activitats dirigides a maximitzar utilitats i obtenció de beneficis per a ambdós.

1.1.2 Els supòsits generals de la relació.

Aquest model està en el deixant de la perspectiva analítica del IM, connecta directament en la TER i respon puntualment a la teoria de l'agència (capacitat d'acció dels agents enfront dels constrenyiments estructurals dels sistemes socials). Presenta formalment la interacció entre dos o més actors implicats en una estructura de situació en la qual, donats els interessos de cadascú i la diferent informació disponible entre ells, l'acte de la delegació produeix resultats subòptims de caràcter agregat per a ambdós. La seva utilització es deu al seu ampli abast explicatiu i que permet preveure resultats entre agència individual i estructura social.

Els supòsits teòrics que estan involucrats en tal situació d'intercanvi són els següents:

a. La racionalitat dels agents.

D'acord a la teoria, els agents segueixen els criteris de racionalitat econòmica i d'optimització o maximització d'utilitats. Si la relació entre ambdues parts està motivada per l'interès comú, és a dir, existeix un interès compartit per l'assoliment de metes maximizadoras, cada qui posseeix mitjana claredat respecte de com aquesta relació incidirà en la consecució de les seves pròpies metes individuals. En efecte, atès que oficialment presenten interessos comuns, és a dir, atès que són independents, el paradoxal és que cadascú obtindrà funcions d'utilitat distintes respecte de l'ora part. En

aquest sentit, la funció d'utilitat del principal està regida i depèn directament dels beneficis obtinguts per l'agent, mentre que la funció d'utilitat de l'agent depèn directament dels beneficis obtinguts per la seva pròpia acció, menys l'esforç invertit en executar-lo (Aguiar, 1991; Elster, 1990; Ergueta, 2003).

b. La interdependència.

En definitiva, ambdues parts actuen per a maximitzar la seva utilitat esperada dependent dels resultats obtinguts o esperats per l'altra part. És a dir, per a assolir els seus objectius, tant el principal com l'agent requereixen d'un recurs que és controlat per l'altra part de la relació. En aquest sentit, l'interès per disposar dels recursos d'altre(s) fa que la relació estigui caracteritzada sempre per la interdependència. Així, al ser interdependents, agents i principals cooperen o es defrauden entre si per a l'assoliment dels seus propis interessos (Boudon, 1981; Elster, 1990).

c. Els compromisos.

La relació de compromís entre agent i principal és una relació d'intercanvi formal o informal que es troba intervinguda contractualment; una relació d'autoritat i de poder, de control de recursos crítics propietat de l'altra part. El principal s'interessa per les capacitats de l'agent i es compromet a compensar pels serveis prestats (diners, reputació, vots, etc.) atès que coincideixin amb els objectius del encomendador, serveis que estan orientats a beneficiar els seus interessos. Per la seva banda, l'agent s'interessa pel control dels recursos del principal, raó per la qual l'agent cedeix el dret de control sobre les seves accions, subordinant-se davant el principal, compromentent-se a lliurar els seus serveis i a obtenir resultats.

1.2 Les condicions que descriuen la interacció entre agent i principal.

Com hem assenyalat, el model descrit descriu un tipus de relació d'intercanvi mútuament beneficiosa entre dues parts que inclou a dues o més individus, una relació intervinguda per acords formals o informals que genera beneficis a ambdues parts. No obstant això, aquesta relació està intervinguda per una sèrie de condicions que la particularitzen en funció dels rendiments a obtenir per a cadascuna d'elles. En els

següents punts, vam descriure resumidament les problemàtiques condicions en les quals es dona la relació entre agent i principal.

1.2.1 L'asimetria informativa.

Quan els actors es relacionen en un situacions d'intercanvi ideals del tipus economia perfecta, on la informació és asimètrica i no existeixen *costes* de transacció, els beneficis obtinguts condueixen a una situació d'òptim social, en canvi, dintre d'ambients on la informació no és equitativa per a ambdues parts, és a dir, asimètrica, els resultats a obtenir són per definició, sub òptims. En efecte, generalment els problemes d'agència sorgeixen de l'asimetria en la possessió d'informació, i que aquesta s'explicaria, en certa mesura, des de la creixent especialització tècnica del saber modern. Doncs bé, la diferenciació entre el tipus, la quantitat i la qualitat del saber i de les expertícies de cada part, fan necessària la seva complementarietat per a l'assoliment de resultats compartits. No obstant això, ambdues parts poden no tenir informació suficient sobre els interessos que persegueix l'altre, el que genera situacions de confiança / desconfiança que tenen implicacions que impacten en l'obtenció dels resultats o de les utilitats de cada part. En definitiva, tant el principal com l'agent tenen coneixements i expertícies diferents; l'agent, a qui se li encomana la realització d'una determinada tasca, suposadament sap com realitzar l'acció encomanada, el que involucra propietat de coneixements que normalment són ignorats pel principal; i el principal, que necessita del saber expert de l'agent, confia en el seleccionat no sense abans formalitzar una sèrie de condicions o de resguards que assegurin la fidelitat de l'agent (Pratt i Zeckhauser en García Soto, 2003; Rodríguez de Ribera, 1999; Ergueta, 2003; García, 2004).

1.2.2 Els problemes d'agència.

Si una relació d'agència és un tipus de relació d'intercanvi en la qual depenc de l'acció d'altre per a obtenir els meus fins i maximitzar la meva funció d'utilitat esperada, els problemes d'agència són els problemes derivats del presumpte intercanvi desigual i de la falta de control d' A o B sobre recursos crítics útils per a l'obtenció de resultats comuns (falta d'informació, *costes* de l'observació, sospita de frau per part de l'agent, etc.). En aquest sentit, els problemes d'agència són problemes de confiança generats dintre de relacions d'interdependència. La teoria diu que en situació estàndard de

iniquitat informativa o asimetria informativa, la relació entre l'agent i el principal es dona en una particular situació que el principal no pot observar les accions de l'agent incorporant una situació de risc en la relació establerta. En aquest sentit, l'asimetria informativa brinda incentius a l'agent per a defraudar al principal, és a dir, per a augmentar el seu benefici o utilitat personal burlant el mandat de representació delegat per aquest.

En aquest sentit, els problemes d'agència s'originen quan es configura una situació dintre de la qual: 1) existeix asimetria d'informació entre principal i agent (si A necessita de B per a aconseguir tals resultats, és perquè A disposa de menys informació que B sobre el necessari per a realitzar tal o com acció que brindi aquests resultats, el que necessàriament implica determinat risc per a A doncs B pot defraudar sense majors problemes); 2) existeix asimetria temporal en les actuacions entre principal i agent (els intercanvis entre A i B no es donen a un mateix temps, el que genera distorsions temporals en la relació entre ambdós, en el referit, per exemple, a les actuacions d' A i B i a l'observació i compensació de tals actuacions per part de); 3) els *costes* d'observació per part del principal sobre l'agent són alts; 4) ambdós són actors maximitadors i egoistes el que genera la possibilitat real que l'agent, donada l'autonomia que genera la quantitat d'informació disponible, defraudi al principal i actuï en benefici propi i en perjudici del demandant (possibilitat de conflicte d'interessos entre A i B, el que s'explica per la no necessària i compatible estructura de preferències d'ambdues parts. De fet, sota el supòsit que per a maximitzar el seu propi benefici, els *costes* d'oportunitat de l'agent són baixos, aquest té incentius per a defraudar i no complir la tasca). En tal context d'incertesa i d'estimació subjectiva de les conseqüències de les actuacions desenvolupades per les parts, es generen dos tipus de problemes per a l'intercanvi òptim de béns: la selecció adversa (“ex davant”) i el risc moral (“ex post”) (Rodríguez de Ribera, 1999; Ergueta, 2003; García, 2004).

a. Selecció adversa.

La selecció adversa és el problema que es presenta quan l'agent posseeix informació privilegiada sobre la qualitat del bé o servei abans de la formalització contractual (“ex davant”). En aquest sentit, el risc involucrat és l'amplia possibilitat que el principal equivoqui l'elecció de l'agent que representarà els seus interessos. En aquest sentit, el principal pot triar a un agent no competent o oportunista (el qual ocult

informació per exemple), el qual no compleixi completament amb els compromisos o els resultats esperats pel principal, constituint-se aquesta en un tipus d'elecció adversa als seus interessos.

b. Risc moral.

Dada l'asimetria informativa i la possible divergència d'interessos entre ambdues parts, el risc moral consisteix en el problema que es presenta quan l'agent pot defraudar al principal una vegada formalitzats els contractes ("ex post"). Els problemes de risc moral o d'avantatge informatiu "ex post" poden manifestar-se de dues maneres possibles: o bé quan l'agent no és observat directament pel principal, o bé quan l'agent directament oculta informació o el lliurament de manera distorsionada en benefici propi. En efecte, es poden donar una sèrie de situacions generadores de resultats sub òptims en la relació d'intercanvi d'ambdues parts, com per exemple, que l'escassa capacitat de regulació el principal (per *costes* elevats o altres) generi incentius perquè l'agent defraudi; o que l'agent inverteixi més recursos en àrees en les quals no pot ser observat, reduint així el benefici del principal i beneficiant-se directament dels romanents obtinguts en àrees de treball invisibilizadas per l'agent, entre unes altres.

1.2.3 Els *costes* d'agència.

Els denominats *costes* d'agència són els *costes* derivats de l'asimetria d'informació entre principal i agent. Aquests poden ser:

a) els *costes* de transacció o negociació entre agent i principal, *costes* de control o seguiment que incorre el principal per a intentar resoldre els problemes de selecció adversa i risc moral abans descrits. Són *costes* derivats de la formalització "ex davant" d'acords i del seu control i compliment, els quals es troben orientats a mantenir control sobre recursos crítics de la relació d'intercanvi. Es conformen dels *costes* de mesurament dels béns intercanviats (qualitat de l'acompliment de l'agent i qualitat i oportunitat de retribucions del principal) i els *costes* d'obligatorietat (compliment i respecte dels compromisos contrets en la relació d'intercanvi);

b) els *costes* de garantia de fidelitat de l'agent, entre els quals podem contar els *costes* derivats de l'enviament de senyals enviats des de l'agent al principal per a generar confiança a la relació assegurant el compliment dels compromisos establerts, els

derivats de la recerca d'informació sobre l'estructura de preferències del principal, o els derivats de l'establiment de garanties; i

c) els *costes* residuals, és a dir, pèrdues o reduccions en les utilitats del principal derivats de l'actuació d'un agent oportunista o ineficient (Rodríguez de Ribera, 1999; Ergueta, 2003; García, 2004).

1.2.4 Els resultats sub òptims.

Donada la naturalesa imperfecta dels sistemes d'interacció i intercanvi (asimetria informativa i el caràcter racional de l'acció d'ambdós), si les parts no incorren en el pagament de *costes* d'agència, el més probable és que els resultats a obtenir siguin sub òptims. En efecte, resoldre els *costes* d'obtenció d'informació per a evitar els problemes de selecció adversa i risc moral resulta costós per al principal.

En aquest sentit, els perjudicis rebuts pel principal a causa del oportunisme de l'agent, s'han de, per exemple, i en cas de risc moral, que els *costes* de supervisar a l'agent són bastant elevats (ni tan sols així es poden reduir per complet per a assegurar resultats òptims). En aquest sentit, hi ha una sèrie de situacions en les quals el principal corre el reg d'obtenir resultats per sota dels nivells d'utilitat esperada. Per exemple, si els *costes* que incorre el principal per a adquirir informació (comprar seguretat) sobre acompliment de l'agent superen les utilitats a obtenir en l'operació, aquest la deixarà sense efecte. També pot donar-se els casos següents: 1) que el principal ocultí informació relativa al *coste* real del seu treball per a augmentar les seves utilitats i rebaixar les del principal; o 2) si el principal no conta amb informació sobre els atributs del bé, sobre la professionalitat de l'agent o sobre l'orientació de les seves preferències, pot ser enganyat per aquest i versí obligat a pagar un *coste* superior al benefici que pretén obtenir per dita bé, veient reduït el seu nivell d'utilitat esperada (Rodríguez de Ribera, 1999; Ergueta, 2003; García, 2004).

1.3 L'existència d'estratègies de segona millor opció.

Si els intercanvis generats en situacions ideals de competència perfecta generen resultats òptims, en situacions d'intercanvi i competència imperfecta, que són els tipus d'intercanvi reals i que poden ser abordats mitjançant la teoria de l'agent principal, els resultats obtinguts són sub òptims, el que requereix de solucions de “segona millor

opció” que li imprimeixin eficiència a l'intercanvi. Aquestes, són eines de caràcter formal que el mandant, el principal, estableix per a regular l'activitat de l'agent, i així reduir els problemes d'agència descrits (riscos d'efectes negatius generats en les relacions d'intercanvi entre ambdues parts). Dintre d'una situació d'economia imperfecta, les *second best solutions* són regles de joc entre actors que involucren sancions positives (recompenses) o negatives (càstigs) en funció de les eleccions realitzades, i que involucren *costes* addicionals (*costes* de transacció) als intercanvis, encarint-los. Aquestes sancions restringeixen les eleccions o les decisions dels individus però també conformen i promouen estructures d'oportunitats d'acció per a aquests. Per això, es consideren acords racionals dissenyats intencionalment pels actors amb la finalitat de reduir la incertesa i promoure el benefici d'ambdues parts (Pratt i Zeckhauser en García Soto, 2003; Rodríguez de Ribera, 1999; Ergueta, 2003; García, 2004).

A continuació i per a finalitzar aquest acàpite, vam definir de manera resumida, una sèrie d'estratègies de segona millor opció, per a després passar a caracteritzar, des del punt de vista dels elements descrits, el sistema de coordinació i d'intercanvi present a l'interior d'una situació NIMBY, tema del nostre estudi.

1.3.1 Contractes.

En contextos d'asimetries informatives i sota la consideració que les parts involucrades en una situació d'intercanvi no tenen la certesa que l'altra part complirà l'estipulat, s'estableixen acords formals que protegeixin els compromisos a complir. Aquests compromisos adquireixen forma legal i reben el nom de contractes. Els contractes identifiquen quins drets de propietat van a ser intercanviats i les condicions que es portarà a terme aquest intercanvi. Té la finalitat de reduir la incertesa generant condicions de seguretat i certesa institucional que a nivell agregat proveeixen de garantia a un sistema d'intercanvi determinat. Els contractes tenen un *coste* que s'eleva en funció de la qualitat d'aquests i el qual paga normalment el principal. Aquest, a més ha de procurar que aquests cobreixin la major quantitat de contingències possibles a produir-se dintre de la relació d'intercanvi, a fi d'evitar resultats incomplets o ineficients.

Donat el tipus de relació d'intercanvi definida, els contractes estableixen control sobre l'activitat de l'agent i també l'existència d'àrbitres que en determinada situació puguin funcionar com agents “dirimidores” als quals es pugui recórrer en situació de

frau o d'incompliment de contracte. En aquest sentit, l'obligatorietat d'aquests pot ser possible, o bé per acte compliment, o bé per compliment garantit per una tercera part. L'acte compliment és l'actitud de compromís amb el principal derivada de la por a una possible baixa d'utilitats futura derivada de la caiguda en la reputació i la legitimitat de l'agent. El context social constrenyí a favor del compliment, doncs si l'agent veu la relació com de llarg termini, no complir amb els compromisos contrets pot ser més costós que beneficis. Per la seva banda, el compliment garantit per una tercera part, consisteix en la inclusió d'un ens extern a la relació, reconegut i tipificada com àrbitre, que resoldrà conteses i farà complir els contractes a través de mecanismes de pressió, sanció i càstig per a les parts. Aquesta situació annexa fa pujar els *costes* de transacció i obliga que l'ens considerat sigui necessàriament un ens competent i completament imparcial, el qual no s'inclini pels interessos de l'agent, i que compleixi efectivament amb el compromís d'observació, regulació i sanció.

1.3.2 Monitoratge.

El monitoratge es refereix bàsicament a les accions de control que desenvolupa el principal per a observar i regular les accions de l'agent. Atès que l'agent té incentius per a actuar de manera oportunista, el monitoratge és una via necessària per a controlar les activitats d'aquest, i inhibir qualsevol possibilitat d'evitar el frau i els problemes d'agència associats a risc moral. Consisteix bàsicament en la compra d'informació, la qual assumeix la forma de auditories tècniques destinades a l'avaluació del compliment de contracte, i involucra *costes* de seguiment addicionals per al principal. La qualitat de la informació obtinguda pel principal va a dependre de diversos elements, entre ells, del preu que el principal estigui disposat a sumir per a pagar *el coste* dels serveis destinats a observar a l'agent, el que en definitiva determinarà la qualitat i la quantitat de l'activitat d'observació. Aquesta té un *coste*, *coste* que en tot cas, pot ser reduït complementant amb altres tipus de mecanismes de regulació. En definitiva, mentre més efectiu sigui el monitoratge que exerceix el principal sobre l'agent, menor serà la possibilitat d'aquest d'actuar en manera oportunista caient en incompliment. La qualitat del monitoratge estarà determinat per l'especificitat i el detall amb el qual es dissenyin els contractes.

1.3.3 Incentius selectius i compatibles.

Els sistemes d'incentius són un tipus específic de *coste* d'agència. Aquests són definits com arranjaments contractuals per a enfrontar els problemes de risc moral. Són inversions que realitza el principal orientades a induir o a conduir a l'agent per la senda de l'assoliment dels interessos propis del demandant, és a dir, del principal. Són selectius perquè solen ser específicament orientats a un agent i una situació d'intercanvi determinat, i compatibles, doncs han de ser coherents amb les preferències i els interessos de l'agent. A més han de ser eficients doncs han de generar resultats millors respecte dels resultats a obtenir per altres tipus d'incentius oferts. Constitueixen un instrument de generació de certesa i de motivació per al principal, doncs l'existència d'incentius a l'interior dels contractes ho duu a seguir amb l'intercanvi plantejat, reduint així la incertesa d'haver de confiar enterament en la discrecionalitat de l'agent. És a dir, atès que moltes variables estan fora del control del principal, aquest, amb els incentius, s'assegura que l'agent compleixi amb els acords als quals es va arribar i no defraudi. Alguns tipus d'incentius són: el pagament a “destajo” (suma per unitat produïda), les comissions de vendes (retribucions addicionals), les promocions (ascensos o participacions), o els incentius implícits (subministrats “ex post” a l'actuació i l'acompliment arribat per l'agent).

1.3.4 Senyalització.

L'últim instrument a esmentar és la senyalització. Aquesta, encara que no és una estratègia de segona millor opció pròpiament tal, constitueix una estratègia elaborada per part de l'agent per a projectar una bona imatge i així procurar ser triat pel principal. En efecte, és un tipus d'estratègia que és desplegada per l'agent a fi de poder ser seleccionat pel principal en el marc de possibles futurs intercanvis i d'aquesta manera poder trencar els resguards que aquest presa per a protegir-se davant problemes de selecció adversa. Són senyals que l'agent envia al principal per a donar-li a entendre que és l'ens adequat per a fer efectius els seus interessos. Involucren *costes* de garantia o fidelitat per a l'agent, i bàsicament constitueixen informació privada que és utilitzada per l'aquest per a induir, seduir o modificar les preferències inicials del principal.

2. ELEMENTS DEL MODEL APLICATS AL CAS D'ESTUDI: RELACION D'AGÈNCIA ENTRE REPRESENTANTS I REPRESENTATS.

Una vegada descrits alguns elements centrals del models de l'Agent - Principal (TAP), analitzarem a través d'ells, el sistema d'interdependència denominat situació NIMBY, el qual està fonamentat en l'actitud de no cooperació enfront de la provisió de BP, i que en termes del nostre estudi, rep la categoria genèrica de conflictes territorials d'implantació. L'interès a utilitzar alguns dels elements descrits del model, es relaciona directament amb la seva proximitat temàtica al nucli central de l'estudi, el problema del BP, i amb la seva alta capacitat analítica per a descriure relacions d'intercanvi i relacions d'agència, entre unes altres, en els processos de provisió de BP.

2.1 Les característiques generals del model Agent – Principal.

Per què diem que el problema del BP ens remet a problemes bàsics d'agència? Bàsicament perquè:

1) en la situació d'estudi, el cas de la provisió de CAD a Catalunya, existeix una situació interdependent d'actors en la qual cada part depèn de les accions i de les decisions de l'altra per a maximitzar les seves pròpies funcions d'utilitat; en aquest sentit, es dona una situació en la qual l'agent (l'administració) disposa d'una quantitat enorme d'informació que el principal (la comunitat) intueix que existeix (supòsit de l'asimetria informativa) i que reclama com pública; i

2) perquè el principal es sent afectat directament per les decisions d'inversió de l'agent, sospitant de frau (moltes vegades infundat) i de col·lusió d'aquest amb interessos estranys als propis. En aquest cas, el principal assenyala que l'agent ho obliga a pagar injustament el *coste* social de la provisió d'un BP que beneficiarà a tots (la CA), sense que aquests, d'univers total de beneficiaris, sigui obligat a contribuir per a equilibrar i distribuir el *coste* social de provisió del bé en qüestió, el que fa que resenti el pagament i reiteri la idea que se li està perjudicant en funció dels interessos de la resta.

2.1.1 Les característiques pròpies de cada part.

Qui són els actors o les parts involucrades? Des del punt de vista del model, tant el principal com l'agent poden ser ens individuals o col·lectius que s'orienten estratègicament. En el nostre cas d'estudi, els processos de provisió de BP locals de caràcter sanitari denominats CAD, els ens involucrats són actors que interactuen dintre de l'esfera pública local. És a dir, dintre dels processos de provisió de BP, el principal és la comunitat local, els ciutadans, els electors, és a dir, l'ens sobirà en el qual resideix la sobirania i la legitimitat ciutadana. Mentre que l'agent, són els representants públics de tal ens sobirà, és a dir, l'administració pública, l'ens que pren decisions sobre la gestió dels béns de caràcter públic, béns que per definició i per naturalesa teòrica (la no exclusió i la no rivalitat en el consum), no poden ser proveïts pel sector privat.

2.1.2 Els supòsits generals de la relació.

Com hem vist, els supòsits generals de la relació d'intercanvi del model són la racionalitat de l'acció, la interdependència entre les decisions i l'actuació dels agents i els compromisos entre ells.

a. La racionalitat dels agents.

D'acord a la TER, els agents involucrats en sistemes d'intercanvi recíproc contenen amb estructures de preferències basades en el principi de la racionalitat de l'acció. Dintre del nostre cas d'estudi, ambdós actors dintre del model actuen d'acord a la maximització esperada de les seves pròpies funcions d'utilitat. Així, el principal (la comunitat) espera que l'agent (l'administració) actuï a favor dels interessos encomanats en canvi d'una retribució en vots i prestigi electoral, mentre que l'agent espera mantenir o créixer el seu lideratge públic quant a control de recursos de suport, capacitat de generació d'opinió pública, etc. en canvi de processos de provisió de BP diagnosticats o demandats com necessaris (coherència entre demanda hipotètica i oferta d'inversió).

b. La interdependència.

Doncs bé, 1) com cadascú té interessos diferents, 2) com cadascú necessita de l'altra part per a establir intercanvis recíprocs beneficiosos per a interessos vitals de cadascú (el principal necessita de l'experiència i capacitat de l'agent per a l'obtenció de les seves metes i l'agent necessita del suport i la confiança del principal per a ser triat i així poder desenvolupar la seva pròpia visió de producció i gestió del públic), i 3) com cadascú depèn estratègicament de les decisions de l'altre (situació que va generant les jugades parcials dintre de la situació agregada d'intercanvi), es genera un sistema d'interdependència dintre del que es dona una situació entrelaçada d'intencions d'acció per ambdues parts. D'aquesta manera, ambdós són part d'un sistema d'interdependència en el qual, encara per interessos diferents, ambdues parts convergeixen i del com depenen. Així, el principal, en aquest cas la comunitat, depèn de les decisions de l'agent, en aquest cas els representants governamentals, per a obtenir el benefici agregat esperat, és a dir, qualitat de vida local obtinguda mitjançant l'operació de BP locals aconseguits de manera eficient (alt benefici i sota *coste*). Doncs bé, que tipus de béns parlem?, de BP locals com salut, educació, seguretat, transport, qualitat ambiental, ocupació, telecomunicacions o governabilitat. Per la seva banda, l'agent, es constitueix com a tal no en processos de selecció de caràcter privat, en el qual el principal acorda el contracte de serveis professionals per a maximitzar utilitats particulars, sinó mitjançant el vot, és a dir, mitjançant processos d'elecció pública de base democràtica. És a dir, aquest exerceix el seu dret de representació, obtingut a través del vot, prenent decisions a nom de la ciutadania i procurant processos eficients de provisió de BP locals. Aquesta situació haurà de garantir l'obtenció de benefici per al principal, encara que dintre de processos d'intercanvi que procurin una necessària compatibilitat d'interessos per a ambdues parts. En aquest sentit, encara que la comunitat reactiva sigui bastant més petita que la CL completa (en realitat posseeix una grandària insignificant), de tota manera interfereix en els interessos de l'agent enfront de l'opinió pública i davant els mitjans (sobretot de l'oposició), generant d'aquesta manera situacions locals de "incomoditat política" de caràcter ciutadà.

c. Els compromisos.

La relació d'agència està determinada per una situació d'intercanvi recíproc de recursos. D'una banda, el mandat de representació pública que el principal posa en mans de l'agent triat mitjançant el vot, i per un altre, la funció de servei i de representació política que exerceix l'agent i que es guanya mitjançant l'obtenció d'aquests vots. Aquests vots, són actius que constitueixen la forma de pagament mesurada en suport públic, producte de l'obtenció de resultats eficaços i eficients des del punt de vista de la generació de processos de producció de BP de qualitat (o considerats "ex post" com de qualitat pel principal).

2.2 Les condicions que descriuen la interacció entre agent i principal.

Respecte de les condicions que descriuen la interacció entre agent i principal lliurem a continuació alguns apunts sobre l'asimetria informativa i els problemes d'agència pròpiament tals.

2.2.1 L'asimetria informativa.

L'asimetria informativa, una de les condicions bàsiques de les relacions d'agència, es presenta de manera particularment conflictiva en situacions NIMBY tals com les viscudes a Catalunya en diferents processos de provisió de BP locals. En aquest punt poden distingir-se dos tipus de situacions de marcada importància. D'una banda, aquella esmentada en la qual el principal creu que l'agent té informació privilegiada recopilada en l'exercici de l'administració i del seu programa de govern, informació que està sent utilitzada per a obtenir beneficis personals en detriment del demandant (principal) sota la forma de favoritismes polítics de base territorial. Per això, hi ha un nivell alt de desconfiança respecte de la utilització que aquest fa de la informació de la qual disposa. La part reactiva de la CL desconfia doncs es creu que l'agent està "coludido" amb interessos aliens a la relació tàcita establerta entre representant i representat, això és, els compromisos de governabilitat adquirits implícitament en moment de l'elecció.

D'altra banda, ja en el terreny de la decisió de localització del BP en qüestió, es creu que la veritable informació que justifica la localització és ocultada per l'agent i els

seus associats, fent públics altres tipus de dades, dades que ocultarien els veritables interessos involucrats en la implantació. Per això, s'assenyala reiteradament que cal que l'administració faci de coneixement públic, i de manera oportuna (“ex davant”), tota la informació que justifiqui, tant la naturalesa de la inversió, com la decisió de localització d'aquest. En aquest sentit, existeix una sospita declarada de part de la CL mobilitzada sobre els compromisos i interessos de l'agent⁵¹.

2.2.2 Els problemes d'agència.

Com vam veure anteriorment, els problemes d'agència són fonamentalment de dos tipus: la selecció adversa i el risc moral.

a. Selecció adversa.

En el nostre cas d'estudi, la selecció adversa constitueix un tema o un problema central que cal analitzar. En efecte, si la selecció adversa és el problema d'agència que es presenta quan l'agent posseeix informació privilegiada sobre la qualitat del bé o servei abans de la formalització contractual, és a dir, posseeix avantatges informatius evidents i importants “ex davant”, el principal està en risc potencial de ser clarament defraudat per l'agent, qui té suficients incentius per a procurar-se benefici propi. En el nostre cas, l'elector no sap quanta quantitat d'informació té l'agent respecte de temes sensibles i importants per a l'opinió pública i per al desenvolupament de l'agenda de govern. No ho sap, i per això desconfia àmpliament sobre els veritables interessos de l'agent. Desconfia, per exemple, sobre la informació sobre els diagnòstics tècnic -sanitaris, sobre els instruments de regulació urbana, sobre pagaments alternatius d'empresaris per concepte de concessió de permisos d'edificació, sobre la naturalesa de les decisions sobre la tipificació dels usos de sòl, sobre els compromisos entre polítics per a beneficiar a xarxes empresarials o familiars vinculades a les classes polítiques regionals, etc.

⁵¹ D'aquí, justament, la importància d'involucrar als diferents tipus de públic en el debat. A més de generar transparència, al ser incorporats com part de la piràmide de decisions, se'ls fa co-responsables de les decisions, el que farà que es ressentin menys els efectes negatius de les decisions si arribessin a tenir-los.

b. Risc moral.

En el nostre cas d'estudi, el risc moral constitueix un de l'elements centrals que complementen l'actitud de no cooperació observada. En el cas d'una situació NIMBY, l'agent és el gerent o el representant polític administratiu sanitari que pren decisions pel principal, en aquest cas, la comunitat de representats o d'electors. Part dels electors, els quals viuen prop del lloc d'implantació del BP en qüestió, la CL mobilitzada, reaccionen oposant-se a aquesta decisió de localització no volent pagar els *costes* socials de la implantació del bé, el que significa no acceptar els efectes o l'impacta de les externalitats negatives provocades pel bé en qüestió. El seu argument, des del punt de vista de la teoria, és que ells no accepten els criteris de decisió dels seus representants (els agents) doncs consideren que estan sent vulnerats o tractats injusta o desigualment per l'autoritat sanitària respecte dels seus propis interessos. En efecte, pensen que si bé ells deleguen la sobirania en un agent de caràcter polític perquè els representi i prengui decisions per ells, esperen que es faci en garantia de la seva maximització d'utilitats o beneficis propis. Si l'agent els defrauda decidint en favor d'altres (la CA) i vulnerant els seus interessos, si se senten obligats per l'autoritat a pagar part del *coste* de provisió (el *coste* social) d'un bé del que de tota manera es van a beneficiar si és que algun dia ho arribessin a necessitar (com vam veure anteriorment, diuen no necessitar-lo), la relació amenaça ruptura. Des del punt de vista del risc moral, sospiten de l'agent. Creuen que, en efecte, aquest els defrauda coludíéndose amb altre tipus d'interessos (immobiliaris, per exemple), situació que beneficiarà a l'agent per ambdues parts, és a dir, gaudirà de la funció de representació encomanada (altament valorada per l'agent, doncs segons la creixent professionalització de l'activitat, és la seva raó d'ésser), i de beneficis alternatius i complementaris generats d'acord a suposades vinculacions amb interessos econòmics obtinguts mitjançant l'ús d'informació privilegiada (generada a través de l'activitat de representació com resultat secundari no esperat de la pròpia funció de gerència).

2.2.3 Els *costes* d'agència.

Els *costes* d'agència estarien donats pels *costes* en els quals incorre el principal per a observar o supervisar a l'agent. En aquest cas, no es donarien doncs en el cas de provisió de BP de caràcter local no es considera com possible que el principal pugui

pagar entitats que vigilin a un agent públic. Només pot confiar (mecanisme de la confiança anònima, Ergueta, 2003) i després qualificar “ex post” l'acompliment a través del vot (democràcia procedimental) o sol·licitar instàncies de garantia tècnica en les quals tampoc confien tant. I aquest és un problema greu doncs deslliga les alarmes sobre possibles “colusiones”, encara no tenint proves i no comptant amb instruments definits per a regular l'actuació pública (desconfiança generalitzada en la gestió del públic i caiguda de la sensació de representació).

En efecte, excepte algunes orientacions normatives de política basades en la governabilitat democràtica com la *accountability*, instrument que exigeix rendició de compte públic als governants mitjançant la promoció i la pressió d'una ciutadania empoderada (*empowerment*), no es disposa d'eines de regulació de la funció pública i de la corrupció, excepte els instruments legals de dret tradicionals aplicats “ex post” (orientats al càstig i no a la prevenció). És a dir, la presumpció de “colusión” entre l'agent (representants polític administratius sanitaris) i interessos de caràcter econòmic (empresaris i interessos immobiliaris locals) o polític (xarxes electorals vinculades d'escala local), és sempre teòrica no comptant-se amb instruments de regulació de procés que serveixin per a demostrar-la. En aquest sentit, creiem que està fundada, o bé en l'història de desconfiança pública - privada existent i en el desprestigi o la falta de reputació històrica o conjuntural de l'agent, o bé en el canvi de l'orientació i de les preferències electorals de determinats sectors de població, el que determina el suport o l'oposició dels lideratges locals enfront d'una determinada administració.

2.2.4 Els resultats subóptims.

Dau això, i a partir del model, estem per definició davant una situació de resultats subóptims. Per què? perquè donat el supòsit central de l'asimetria informativa, els resultats ineficients de la relació d'intercanvi entre principal i agent sempre seran ineficients. En el nostre cas, ineficients des del punt de vista del principal, donats els *costes* en els quals ha d'incórrer obligat per l'agent, i ineficients des de la perspectiva de l'agent doncs aquest, en situació NIMBY, sempre perdrà part del seu volum electoral inicial (vots afins de la CA menys els inicialment afins de la CL reactiva i que ara passen a l'oposició). Però vegem.

L'agent, els decisores governamentals sanitaris, ocupen la funció de representació directa dels interessos del principal (CA) proveint BP de caràcter sanitari i

de cort universal que beneficien a la comunitat general d'electors (en qui resideix, en última instància, tant la legitimitat com la sobirania). El problema és que, per tot l'assenyalat, la CL se sent afectada en tals decisions d'inversió. Doncs bé, en termes generals, si el rendiment o acompliment de l'agent com provisor eficient de BP està sostingut en vots, la forma de càstig que disposa el principal per a ressentir o cessar a l'agent en la seva qualitat de representant dels seus interessos (partit polític o programa de govern), és erosionant la seva base electoral, el que en alguns casos significa no reelecció (sub caso Cerdanyola). El tema és que, en aquests casos, el volum electoral de la CL, i encara més, de la CL reactiva i mobilitzada, és sempre infinitesimalment menor que el de la CA, el que agreuja el problema de sensació d'impotència del principal reactiu, la CL, enfront de l'agent, el decidor, i el que deixa al principal només l'alternativa de la protesta rondaire i la mobilització mediàtica.

Ara bé, malgrat que l'agent sap que la CL té un volum electoral escàs, els efectes en l'opinió pública generats per tals accions de propaganda i rebuig li compliquen de tota manera doncs contrarien el seu desig de mantenir un rang de prestigi i legitimitat alts (*rating* polític). En efecte, aquesta situació complica d'en gran manera a l'agent doncs la seva existència o definició com a tal està associada directament al prestigi públic i aquestes mobilitzacions minen les bases de la seva legitimitat ètica i tècnica com gestor i representant professional de la funció pública. Encara pitjor, aquesta complicació anirà en augment en la mesura que la CL conti amb lideratges forts i d'ampli reconeixement que aconseguixin suport social i polític d'ens locals "detentadores" de legitimitat i pes electoral (per a això, l'oposició, sempre expectant-te, normalment es demostra com una bona font de recursos de queixa i alè).

En definitiva, dintre del terreny de la política, els pagaments per compensació efectuats des del principal cap a l'agent per concepte de maximització de benefici són efectuats a través del vot. El càstig per funció de representació deficient, adquireix la forma de cessament en les funcions de representació política (no reelecció) i de la caiguda de la reputació i de la legitimitat pública, des del punt de vistes de les capacitats instal·lades per a complir la funció de la representació. En el nostre cas, els resultats seran sempre subòptims, doncs el principal obtindrà sempre menys del que espera: sent que està sent obligat a pagar part del *coste* de provisió (els *costes* socials, el que minimitza la seva utilitat particular) d'un BP que diu no necessitar (en aquest cas el CAD), podent rebre els seus beneficis potencials (si algun dia els arribés a necessitar) d'igual manera, és a dir, no pagant o no cooperant: percebrà menor benefici a causa de

els *costes* en els quals haurà d'incórrer. D'altra banda, els resultats subòptims obtinguts per part de l'agent es relacionen directament amb la caiguda del seu prestigi local amidat en vots (desviament de vots de la CL resistent a l'oposició, situació que va passar en el sub cas Cerdanyola, per exemple; Grup Igia, 2003), doncs la seva reputació caurà i el seu prestigi es veurà alterat per acusacions, per part de la CL reactiva, d'ineficiència, parcialitat o frau evident o potencial.

2.3 L'existència d'estratègies de segona millor opció.

L'existència d'estratègies de segona millor opció es relaciona amb l'existència d'eines d'observació o de regulació de l'actuació de l'agent. En aquest sentit, dintre del tipus de relació de representació política i governativa que presentem (i que caracteritza el sistema d'interdependència existent en la provisió de BP), il manteniment de l'equilibri entre el principal, on resideix la sobirania i la legitimitat, i l'agent, ens "mandatado" per aquell per a l'obtenció de recursos que satisfacin l'interès general, requereix d'eines que assoleixin fomentar o mantenir la confiança del principal en l'acció públic de l'agent (governabilitat del sistema d'interdependència).

Doncs bé, si a part de la senyalització, gran part dels instruments de segona millor opció oferts per la TAP⁵² són instruments que paga el principal per a fomentar la cooperació de l'agent prevenint l'actitud oportunista d'aquest, en el nostre cas, els instruments disponibles per al foment de la cooperació del principal, intenció final del document, van orientats en sentit invers, és a dir, des de l'agent cap al principal. En altres paraules, si gran part de l'instrumental de la TAP està dissenyada per a fomentar la cooperació de l'agent i supervisar-lo, en el problema del BP l'instrumental està dissenyat per a fomentar la cooperació del principal, captant-lo.

En efecte, dintre del problema que aquí ens ocupa, el problema de la no cooperació del principal en la provisió de BP, utilitza instruments de foment de la cooperació dirigits no des del principal a l'agent, sinó al revés, des de l'agent al principal. En aquest sentit, si bé en la TAP, els incentius selectius són mecanismes que paga el principal per a impedir que l'agent defraudi, és a dir, que de certa manera

⁵² Contractes, monitoratge i incentius, doncs la senyalització, com vam veure, constitueix un tipus específic d'instrument pagat per l'agent i orientat a induir al principal a triar-lo a ell com el seu representant.

“cooperi”, en el problema del BP, aquests assumeixen la forma d'instruments de caràcter econòmic o polític orientats a fomentar directament la cooperació.

Quadre 20: Comparança de sentit de la cooperació entre estratègies de segona millor opció de la TAP i estratègies de foment de cooperació en el problema del BP.

	Sentit de foment de la cooperació entre agent i principal		
Model A – P	Principal		Agent
Problema BP	Principal		Agent

Font: elaboració pròpia.

Aquests instruments són 1) la senyalització, que inclou mesures populistes de curt termini (per a l'obtenció ràpida de massa electoral), l'oferta de supervisió, i 2) els incentius selectius i compatibles de caràcter econòmic o polític. En el pròxim punt ens centrarem en aquests últims ja que, al nostre parer, són els instruments que més s'ajusten als objectius de foment esperats.

Quadre 21: Comparança entre instruments d'estratègies de segona millor opció de la TAP i estratègies de foment de cooperació en el problema del BP.

	Estratègies de segona millor opció en el model A- P	Estratègies de foment de la cooperació en el problema del BP
Orientació	Del principal a l'agent	De l'agent al principal
Tipus d'instruments	Contractes	-
	Supervisió	-
	Incentius	Incentius (econòmics i polítics)
	Senyalització	Senyalització (populisme de curt termini i oferta de monitoreu)

Font: elaboració pròpia.

3. FACTORS FOMENTADORES DE LA COOPERACIÓ: INCENTIUS SELECTIUS I ESTRATÈGIES ANNEXES.

Són varis els instruments i les estratègies disponibles en gestió pública per a promoure la cooperació de l'agent i vèncer les implicacions del mecanisme reactiu, a saber, les resistències o oposicions ciutadanes a determinades decisions polítiques. Segons el seu abast, aquests poden ser de curt o llarg termini, poden ser de caràcter econòmic o polític. Es tracta de mecanismes amb els quals pot contar l'Estat per a actuar a favor dels seus objectius i metes abans (prevenció), durant o després (gestió) d'aparegudes les oposicions ciutadanes citades. A continuació, i per a finalitzar, es proposa una petita llista d'estratègies disponibles de gestió que inclou alguns instruments de foment de la cooperació.

3.1 Incentius selectius (instruments *ad hoc* o de curt termini).

Són instruments focalitzats de compensació i incentiu els resultats del qual poden assolir-se a curt termini. Estan pensats per a compensar els danys o les afectacions causades per la inversió pública (Olson, 1992) i per a convèncer als afectats assolint la seva acceptació en nom de “re-equilibrar” la trencada relació govern – ciutadania, inclinant la balança cap a la restitució de la confiança pública i la consecució de la governabilitat local o regional. Tals incentius poden adoptar diferents formes: “en la seva discussió clàssica del problema, Mancur Olson sostenia que l'acció col·lectiva podria donar-se de dues maneres. O bé un dels agents té un interès suficientment gran en el BP com per a proveir-lo solament i pel seu compte, encara quan després es vegi explotat pels altres; o bé una sub sèrie dels agents podria estar en condicions d'obligar o d'induir als altres a cooperar oferint-los incentius selectius negatius (càstigs a la no cooperació) o positius (premis a la cooperació)” (Elster, 2000:53).

Figura 6: Resolució de conflicte fomentant la cooperació mitjançant incentius.

Font: Elaboració pròpia.

Figura 7: Increment d'intensitat de conflicte per no utilització d'incentius.

Font: Elaboració pròpia.

3.1.1 Incentius selectius de caràcter econòmic.

Els incentius selectius de caràcter econòmic són instruments focalitzats de caràcter econòmic - territorial i estan dissenyats com forma de compensació a les afectacions locals assenyalades. Entre tals incentius podem contar els següents instruments de política: “(...) la importància dels contrapartides o «compensacions» ofereixis a la localitat arran de l'actuació prevista: cessions urbanístiques, llocs de treball o aportacions en metàl·lic. La reacció davant d'aquestes ofereixis, especialment quan la ubicació proposada és en un territori empobrit, en crisi o marginat, sembla que hauria de ser sempre positiva... Si en el cas de l'aproximació reguladora la lògica de la ubicació s'ha defensat sobretot per la racionalitat tècnica de la decisió i per la legitimitat política de l'òrgan que la pren, en els aproximacions «de mercat» s'ha volgut fer valer, en primer

lloc, la importància dels contrapartides o «compensacions» ofereixis a la localitat arran de l'actuació prevista: cessions urbanístiques, llocs de treball o aportacions en metàl·lic” (Nel·ho, 2003: 46)

a. Reducció d'impostos territorials.

L'impost territorial és un tipus d'instrument de caràcter fiscal i de base territorial mitjançant el qual els ciutadans contribueixen al funcionament estatal en el seu caràcter ampli, i que té relació directa amb el pagament d'una quota anual o mensual per la tinença de propietats o serveis comercials en sectors urbans. La reducció d'aquests, com contrapartida a la recepció cooperativa d'un projecte, tindria com efecte esperat l'acceptació de part de la comunitat local, amb la qual cosa es mostraria disposada a pagar el *coste* de la instal·lació del projecte en el seu entorn immediat.

b. Compensació a través de la instal·lació de béns de necessitat reconeguda per al territori afectat.

Un altre dels instruments disponibles en gestió és la instal·lació de serveis públics d'alt requeriment, és a dir, diagnosticats com altament necessaris en aquesta localitat, i que no han estat instal·lats per falta de pressupost, o per falta de prioritació governamental (col·legis, avingudes, estacions de metro, línies interurbanes de transport públic, etc.). La instal·lació d'aquests béns i serveis s'uneixi forma contundent d'oferir incentius compensatoris de caràcter col·lectiu.

“Si els veïns creuen que el fet d'implantar-los un servei perd seguretat o reputació el barri, cal donar-li contra ofertes per a recompensar-lo posant més persones de seguretat o posant algun servei compensatori. També cal informar-los més sobre les drogues” (J.Ll.)

“Els veïns van demanar contrapartida, primer no els volien després lloa van acceptar, els van acceptar amb reducció dels objectius sobretot per al CAS, a l'ús d'alcohol, però evidentment van demanar contrapartides i els van aconseguir, van demanar microbusos i connexió per tota la muntanya del Carmell, ara pots anar d'aquí a la Balsa Lesseps” (J.S.)

“Que jo sàpiga això no es va pactar prèviament, jo els posaré un CAS i els posaré això, això i això... les coses d'aquest tipus normalment generen processos de negociació amb contrapartida, però després del conflicte que s'ha establert, no prèviament” (J.S.)

“No aquí no, l'actitud d'entrada de les associacions davant aquesta actitud que no s'ha concretat, és que no ens venem” (V.M.B.)

c. Indemnització: pagament directe a veïns per externalitats negatives causades.

L'últim dels mitjans de compensació econòmica que volem assenyalar és el de la indemnització directa o pagament efectiu per part de l'autoritat governamental a les comunitats locals per les externalitats negatives provocades per la instal·lació i funcionament del projecte en el seu entorn immediat.

3.1.2 Incentius selectius de caràcter polític.

a. Incorporació en processos específics de presa de decisions.

Es tracta de polítiques, programes i projectes públics que considerin, des del moment del disseny d'ells (“ex davant”), la participació i incorporació de la població organitzada i els seus representants en la provisió de dissenys concertats entre agències de govern i ciutadania. Normalment es dóna en el cas del disseny i implementació de programes de desenvolupament urbà de base territorial i en les cridades polítiques socials “relacionales” o de proximitat (estratègies *bottom - up*). Són instruments que emanen d'estils de gerència innovadors i basats en metodologies de govern més properes al paradigma de la Nova Gerència Pública (*New Public Managment*), que a categories emanades de la tradicional administració pública científica: “...la gran majoria dels conflictes tenen el seu origen en una decisió localitzativa presa directament per l'Administració pública o per d'acord amb allò establert per l'Administració (Nel-ho, 2003: 42)... els plataformes han volgut participar en els mecanismes formals de presa de decisions – amb la presentació d'al·legacions en els períodes d'informació pública, amb la participació en els comissions de seguiment o de consulta quan hi ha estat convidades” (Nel-ho, 2003: 33). En aquest sentit, volguéssim presentar una sèrie de declaracions que estan orientades a fonamentar la necessitat d'aquest tipus d'instrumental.

“Jo crec que cal utilitzar als líders comunitaris i no perdre temps, invertir temps a explicar, que és un equipament d'aquest tipus, quins són els plans que desenvolupen, quins són els objectius, quins són els avantatges, per a contrarestar aquestes pors que s'activen sols, evidentment que per interessos econòmics, interessos partidistes o polítics sempre s'engeguen i cal anar en contra i això cal treballar-lo abans, això no sempre ho fan” (J.S.)

“No té perquè participar una assemblea de barri en la gestió d'un equipament públic, si que crec que ha d'haver uns canals de participació unes condicions de seguiment que vegin els resultats que participin d'alguna manera en el auditatje del centre” (I.I.)

“Se'ls ompli la boca amb la participació ciutadana, després d'una imposició total i absoluta... bo però si ens convoqueu per a gestos que són fets consumats i no parlem de la suspensió temporal que sempre hem dit, suspenguem, aclarim, si no és per a negociar això, a què anem a participar, a beneir una cosa que ja està beneïda” (V.M.B.)

“L'únic solució que els oferix l'Ajuntament és un pla de seguiment, compost per dos telèfons directes, per a utilitzar-los quan els veïns vegin a algú punxant-se o quan els robin... el sùmmum és que ara hauríem de fer de policies” (Metre, 26/07/05)

“És el cas d'Imma Mayol, té les idees molt clares, té vocació política però sola no pot fer política, no es fa política sola, la teva has de tenir moltes altres coses i aquí a França estan en aquest pas, perquè saben que nosaltres som excel·lents operadors, som un dels millors a França, llavors paguen l'aposta perquè saben que hi ha contestació també de l'altre costat. Però nosaltres vam fer... i seguim fent-la, anem a negociar els horaris de funcionament, anem a crear comitès de seguiment on ells estiguin representats, instàncies democràtiques participatives” (L.C.)

“Muntant estructures d'aquest tipus, tipus plans comunitaris o consells de salut, en el cas de districtes, que integri professionals, afectats i polítics, aquí la plataforma dels quals era la taula i ara el consell participen tots els professionals directament involucrats, i associacions de veïns i polítics” (J.S.)

“Allò que els uneix, és una crítica frontal a la "falta de voluntat" de l'Ajuntament per a arribar a solucions de consens i a la "mentida" de la participació ciutadana” (25/03/06 EL PAÍS)

“Estem en contra d'obrir una sala de venopunció en la Vall D'Hebron, sobretot de la manera com ho ha plantejat el Ajuntament, de manera autoritària sense un treball previ amb els veïns” (C.M., Associació Veïns Montbau)

b. Instàncies permanents de diàleg multi sectorial o multi actoral.

Normalment són taules de treball inter actorales de caràcter permanent on participen els agents involucrats en alguna iniciativa específica (programa o projecte) o macro iniciativa (pla de desenvolupament urbà) de govern a nivell local o regional, i que tenen per funció generar consensos adequats i deguts a l'hora de dissenyar, implementar, supervisar o avaluar estratègies, programes o projectes de desenvolupament social o urbà de caràcter social o d'inversió en infraestructures públiques. Es tracta d'un tipus d'estratègia dinàmica i compromesa des del punt de vista de la generació d'instàncies governamentals “relacionales” i de proximitat generadores de legitimitat, prestigi i confiança pública. Aquestes instàncies són proveïdores d'esforços de construcció col·lectiva de l'esfera pública, i d'acoblament - en un sol cos - de l'econòmic, el social i el polític, bandejant, d'una banda, la idea dels compartiments estancs, i per una altra, el monopoli estatal o governamental del saber tècnic.

“En el districte històricament s'havia constituït una taula de salut que es va reactivar... aquesta taula es va reconvertir en el que es coneix com consell de salut, que integra tots els tècnics i polítics del districte, tots els professionals de primària de salut mental hospitalària... ha estat una plataforma magnífica” (J.S.)

“Per a avaluar l'efecte de la instal·lació del centre en la zona, i vetllar per la seguretat en el barri, l'Agència de la Salut Pública de Barcelona, va proposar la creació d'una comissió de seguiment participada per veïns, tècnics i membres de l'ajuntament, així com d'un telèfon al que podran cridar si detecten incidències. Tampoc ho accepten els veïns” (El Periódico, 07/28/05)

“Más informació, més participació i més garanties de seguretat. Els representants dels veïns afectats pel traçat de l'AVE han sol·licitat ahir un segur que cobreixi possibles danys als edificis per les obres durant un terme de dos anys” (Que!, 02/03/06).

“reclamen que s'escolti més i que es constitueixin comissions de seguiment de l'obres co l'assessoria d'enginyers estrangers (...) quiene una comissió de seguiment de les obres d'infraestructura, al servei de les associacions de veïns, assessorada per tècnics independents pagats per les administracions” (Que!, 02/03/06).

c. Instàncies tècniques de supervisió, seguiment i garantia tècnica.

Específicament són instàncies de supervisió de caràcter tècnic sol·licitades, o bé per la ciutadania afectada per un projecte de caràcter públic, o per la part governamental competent. Tenen per objecte resoldre incidències o discrepàncies respecte del funcionament del projecte o dels impactes previstos o no previstos (comissions de auditoria, avaluació i supervisió). Són necessàries per a fer l'efecte de governabilitat sobre els factors crítics que conformen el problema i decisió política sustentada tècnicament. Dintre d'ells, podem trobar el compromís governamental de caràcter públic de la garantia tècnica i innocuïtat del projecte. Amb aquest tipus d'instrument de garantia tècnica (saber expert) i de bon maneig dels recursos involucrats en la implementació d'un projecte públic de caràcter estratègic (probitat pública), es busca generar consensos i baixar els graus d'escepticisme o de exclusivitat característics de les oposicions ciutadanes a la implementació d'aquest tipus de béns. És un document de caràcter eminentment tècnic a través del com, i després d'un estudi exhaustiu de la situació d'inversió i els seus impactes, es garanteix a la població la innocuïtat del projecte.

3.2 Estratègies annexes.

3.2.1 Estratègies soci – educatives: modificació de preferències (llarg termini).

Són instruments estratègics a través dels quals es busca muntar dispositius educatius de caràcter cívic i de llarg termini per a generar instàncies de coordinació entre agents públics, socials i privats per poder d'assolir objectius de desenvolupament

política i socialment sostenibles. Són instruments de gestió de caràcter soci - educatiu que desenvolupen capacitats i habilitats cíviqes orientat a la contribució voluntària i la cooperació en l'escenari de la provisió de BP. La variant típica és la reducció de *costes* de transacció aglutinant voluntats particulars i posant-les en funció de l'interès general, sota la forma de promoure l'organització social. Estan orientades a modificar preferències i a fomentar i aprofundir la democràcia, el civisme i els drets i deures ciutadans.

“Les diferents representacions socials i les seves repercussions (...) “la droga és una plaga” i “no podem fer gens”, “no es pot sortir de la droga”, “això s'ha volgut”, “ningú ens ajuda”, “els drogats són com bèsties o pitjor que bèsties” i tots diuen “hem de matar-los” (...), “cal tancar-los”, “perquè sempre són els barris populars que les hi carreguen”. Uns altres deien “cal ajudar-los, són víctimes” (J.F.B.)

“Podem observar un canvi de percepció i de la representació que es feien els veïns dels usuaris de drogues, a través de reunions públiques, fora del context d'aquests habitatges... es va passar d'un perfil de l'eradicació dels drogats a realitzar un treball soci-sanitari” (J.F.B.)

“Ignorància per nivells socioculturals mitjà baixos o baixos, la falta d'informació de què és un centre i quines alternatives i respostes oferix, la por a tenir una estètica i una sèrie de pacients que ja estan integrats a la comunitat però que es concentren en determinats espais, generen certes pors” (J.S.)

3.2.2 El desenvolupament institucional.

En termes generals ens referim a processos de modernització de l'aparell públic traient-lo dels models tradicionals d'administració pública científica i duent-los a processos de gerència més dinàmics i flexibles. Per al cas que ens ocupa, funcionen com formes indirectes de reducció de la visibilitat dels centres de decisió governamental, diluint la responsabilitat pública després de processos de reingenieria polític - administrativa major (municipalització de serveis educatius abans administrats centralment, per exemple), les quals poden anar des de la reestructuració interna de l'arquitectura institucional a la privatització, passant per formes intermèdies de externalització de funcions o serveis o desconcentració i descentralització.

a. Descentralització i desconcentració.

Modificacions en l'estructura estatal que ha des relacionen amb ampliar el procés de presa de decisió (descentralització) generant centres de decisió governamental

complementaris i alternatius, o amb transferir competències a organismes afins i situats més baix en la jerarquia de decisions públiques (desconcentració).

b. Delegació de les obres a tercers no privats.

Procediment mitjançant el qual es transfereixen tasques de caràcter públic a ens no governamentals amb (empreses) o sense fins de lucre (ONG) sota l'argument de reduir despesa pública o de millorança en la gestió.

c. Delegació de les obres a privats o privatització.

Són processos caracteritzats per la venda d'actius públics generadors de beneficis d'alt impacte social (aigua, electricitat, transport) i que són generats després de processos d'ajustament estructural (liberalització) de l'economia. Són processos que són encoratjats per arguments dirigits a acusar d'ineficient i ineficaç la labor de l'estatal en la seva gestió.

3.2.3 Estratègies de coacció: la raó d'Estat.

Imposició de plans, programes o projectes i els seus criteris d'implementació (tècnics o polítics) mitjançant els arguments l'interès general, i basats en la raó d'Estat. La importància de desenvolupar aquest tipus d'estratègies en la gestió pública radica en la necessitat de processar comportaments de tipus no cooperatiu que impedeixen la provisió de BP útils i de vegades essencials per a la comunitat ampliada, bloquejant l'exercici democràtic de la inversió pública basada en l'interès general. D'aquesta manera, les estratègies assenyalades procuren prevenir oposicions d'alta o mitja conflictivitat pública de manera “*ex davant*” (abans de la implementació dissenyada) o resoldre de manera “*ex post*” (després de la implementació dissenyada) els conflictes socials ja declarats.

“Multa als veïns de la Vall D'Hebron: Els veïns contraris a la narcosala de la Vall D'Hebron, que fa un any que és manifesten cada dimecres per la ronda de Dalt o els carrers de l'entorn, han rebut un expedient sancionador per organitzar protestis sense permís. La sanció, que va dirigida a Antoni Mateu (el veí designat per informar als mitjans dels convocatòries) costa 30.000 euros però ja ha estat recorreguda. Mateu va explicar que els multes són per els protestis dels mesos de gener i febrer i que ell està acusat de ser el “promotor” dels convocatòries” (ADN, 15/06/06)

CONCLUSIONS

En el següent capítol lliurem les conclusions de l'estudi. Bàsicament, estan dividides en quatre punts, les conclusions teòric – metodològiques, les referides a les característiques de la no cooperació (que inclouen estructura de preferències, les seves implicacions, i els factors que desfavoreixen la cooperació), les referides a la necessitat de foment d'aquesta, per a tancar amb alguns comentaris sociopolítics associats.

1. Teòric – metodològiques.

El model teòric conceptual des del qual es va estructurar el problema principal d'estudi va ser el model “olsoniano” de la no cooperació, és a dir, el problema del BP. A través d'ell, es va fonamentar i va abordar el problema d'acció col·lectiva que per definició es dona en processos de provisió de BP. A partir d'això, per a intentar descriure tant l'estructura de preferències (el comportament no cooperatiu en operació) com la seva principal implicació observable (la reacció de protesta i mobilització) es van dissenyar i van descriure dos sub models de mecanismes de decisió intencional, el NIMBY, o cooperació condicional, i el NIABY, o rebuig incondicional. Amb aquests mecanismes teòricament configurats, l'estudi es va orientar bàsicament a la recerca d'evidència empírica que pogués confirmar les hipòtesis plantejades tant sobre l'estructura de preferències que determina la no cooperació condicional i les seves implicacions, com sobre la necessitat de gestió d'aquesta estructura de preferències.

Després de l'anàlisi presentada, podem concloure que en termes teòric – metodològics, existeix una clara coherència entre el mecanisme modelitzat i les implicacions associades observades en els casos de provisió del tipus de BP ressenyat i caracteritzat centralment en l'estudi, els CAD a Catalunya. És a dir, a través de l'evidència empírica oposada i analitzada, podem assenyalar que existeix una estructura de preferències determinada, com la modelitzada pel mecanisme, i que aquesta no només fa generalitzable la resposta (evident i observable), el comportament no cooperatiu, sinó també previsible el resultat, la reacció de mobilització ciutadana.

2. Les característiques de la no cooperació.

2.1 L'estructura de preferències, les seves implicacions i els problemes d'agència involucrats.

L'estructura de preferències dels actors involucrats en els processos conflictius d'implantació de BP, tals com els CAD a Catalunya o com qualsevol altre, estan configurats relacionalment dintre de sistemes interactius de decisions interdependientes. Aquest sistema de decisions i posicions interdependientes va perfilant la racionalitat de les decisions de cadascú, modelant els patrons de preferències dels actors en joc, el que al seu torn, va generant resultats no esperats de caràcter sub òptim per a les parts. En el nostre cas, aquest sistema de decisions està conformat per relacions d'intercanvi desigual entre els actors directament involucrats en el problema plantejat, és a dir, els decisores polítics (agent públic, representant polític professional de la comunitat) i la CL reactiva (principal, font bàsica de legitimitat, en qui resideix en última instància l'autoritat)⁵³.

Doncs bé, com s'ha pogut observar, la actitud d'oposició ciutadana observada en els conflictes d'implantació de CAD respon a un model recurrent d'acció individual agregada no cooperativa que sol donar-se enfront de decisions governamentals d'inversió o provisió de BP. En aquest sentit, l'actitud demostrada per la ciutadania, efectivament no és cooperativa però sí racional. Donats els supòsits de la TER, això s'explica donats els resultats de l'afectació evident soferta després del càlcul (implícit) efectuat per la comunitat local en relació al bé i al *coste* que han de pagar per a la seva provisió: la CL reactiva es mobilitza doncs percep un benefici menor a causa de els *costes* en els quals ha d'incórrer per la seva provisió. Per quina els CAD són un BP? i per quin la implantació de CAD involucra un problema d'acció col·lectiva? Perquè són un tipus de bé de caràcter local que per definició genera no cooperació, és a dir, genera reaccions (individuals encara que agregades) racionals oposades al pagament de *costes* (els beneficis seran rebuts de tota manera, es cooperi en la seva provisió o no). Dintre d'aquest marc, el problema de l'oposició ciutadana es pot entendre com un fenomen d'acció col·lectiva basat en el problema del BP, en el sentit que la no cooperació, es

⁵³ Encara que i entre actors auxiliars o complementaris al problema, tals com les corporacions professionals, les organitzacions de beneficiaris directes (usuaris) o indirectes (veïns), els mitjans de comunicació o els partits polítics.

produït per la pròpia naturalesa del bé. En efecte, el tipus de comportament generat pels BP purs, és el no cooperatiu, el qual es troba explicat a través del dilema “olsoniano” denominat “problema del BP”, és a dir, el problema de l'agent que es resisteix a pagar *el coste* de provisió del bé pels efectes concrets dels principis de no exclusió i no rivalitat que ho defineixen. En aquesta direcció, els CAD no sent BP purs (són impurs o també denominats locals) generen el mateix tipus de comportament, la no cooperació. No obstant això, teòricament no es donaria el fenomen del *free - rider* en termes estrictes, doncs en rigor no hi ha ocultament de preferències pur (“ho vull i dic que no ho necessito per a no cooperar”), sinó un tipus de ocultament de preferències particular (“em resisteixo a contribuir perquè no ho necessito, per això, no ho vull”). Si el *free rider* puro menteix per a no pagar *el coste* de provisió d'un BP que creu necessitar, en el nostre cas, la part reactiva de la CL, és a dir, la qual se sent afectada i la qual es rebutja cooperar, no és que esmenta per a no ser obligada a pagar aquest *coste*, sinó que oculta la necessitat que el BP resoldrà, perquè el BP no s'implanti (diuen no tenir drogodependents, per tant, no necessiten del bé).

Efectivament, una cosa és voler o no voler el BP i una altra és que efectivament la CL ho usi quan la visibilitat del conflicte hagi passat, si és que arriba a usar-lo. Òbviament si tenen fills o veïns drogodependents ho usaran quan ja no estiguin presents els mitjans de comunicació, encara que diguin en el moment de la implantació que no ho necessiten. De fet, la persona encarregada de prendre la decisió d'implantació de l'EVA del CAD de Vall D'Hebron protegeix la localització un any després dient que el CAD està completament assentat i legitimat i que sobre el 70% dels seus usuaris viu en el barri o en sectors veïns (veure nota 42).

Quadre 22: Comparança de disposicions generals a la cooperació entre mecanismes NIMBY i NIABY.

	Decideix cooperar	Diu necessitar BP	Vol el BP	Accepta amb condicions
CL reactiva NIMBY	No	No	No	Si
CL reactiva NIABY	No	No	No	No

Font: Elaboració pròpia.

No obstant això, ambdós tipus de BP, els purs (no exclusió i no rivalitat en el consum en general no depenent de la propietat) i els locals (no exclusió i no rivalitat en el consum però posant l'accent en la localització), generen, des del punt de vista de la

seva provisió, problemes d'acció col·lectiva bàsica similars i crucials, com la no cooperació.

2.2 Els factors desencadenants de la no cooperació.

D'acord a la teoria (TER i TAP) i a les dades obtingudes en terreny, el factor desencadenant crucial de la no cooperació és la falta d'incentius selectius instrumentats des de l'agent cap al principal. De fet, un dels elements més curiós que vam trobar al treball de terreny va ser la matisada valoració que els professionals sanitaris van fer sobre la dimensió positiva dels conflictes observats. S'assenyala, per exemple, que el negatiu no passa per la naturalesa d'ells, sinó per les deficiències del tipus de gestió utilitzat o per l'estil de resolució de conflictes desenvolupat, és a dir, per la inexistència d'incentius selectius i compatibles de caràcter econòmic o polític.

L'estructura de preferències dels agents, la racionalitat de la no cooperació, es veu desencadenada d'acord a una sèrie de factors (en negatiu) que poden ser considerats elements crítics a l'hora de perfilar estratègies preventives d'oposicions socials a programes o projectes d'inversió pública. Aquests serien els següents: inexistència d'incentius selectius, percepció de iniquitat territorial, historial de desconfiança inter-actoral, i inexistència de consens local respecte de la necessitat del BP en qüestió. Per contra, la cooperació com escenari tendencial, es donaria en absència dels factors esmentats.

Quadre 23: Factors fomentadores de la cooperació.

Variable	Existència	Principal coopera
1. Incentius selectius.	Si	Si
	No	No
2. Percepció d'equitat territorial.	Si	Si
	No	No
3. Historial de confiança inter actoral.	Si	Si
	No	No
4. Consens sobre necessitat BP.	Si	Si
	No	No

Font: Elaboració pròpia.

Aquesta situació és evident després de l'anàlisi de les dades efectuat. En efecte, com es pot observar en el següent quadre, la inexistència d'incentius selectius, estratègia central de foment de la cooperació segons la nostra opció teòrica, detona la reacció

d'oposició condicional, implicació bàsica de l'estructura de preferències dels agents involucrats en una situació NIMBY.

Quadre 24: Presència de factors detonants de la cooperació i generadors de governabilitat en sub casos analitzats.

Sub casos	Lleida 1995	Cerdanyola 2003	Vall D'Hebron 2005.
a. Existència incentius selectius econòmics:			
a.1 Rebaixa d'impostos territorials.	No	No	No
a.2 Compensacions en béns.	No	No	No
a.3 Indemnitzacions monetàries directes.	No	No	No
b. Existència incentius selectius polítics:			
b.1 Processos participació ciutadana en presa decisions.	No	No	No
b.2 Instàncies de diàleg multi-actorales permanents.	No	No	No

Font: Elaboració pròpia.

Respecte de la necessitat d'incentius selectius de caràcter polític, per exemple, la demanda és clara. El diàleg ciutadà, el disseny preventiu i el processament de conflictes amb gerència participativa de caràcter relacional i de proximitat, són elements exigits des de totes les fonts analitzades, en el sentit d'implementar models de gestió urbana participativa que promoguin canals de diàleg ciutadania - administració⁵⁴.

Finalment, un detall respecte de les representacions socials involucrades i de l'impacte dels incentius selectius de caràcter polític (operats "ex davant" o "ex post"). Els entrevistats assenyalen que la participació ciutadana i el lliurament d'informació bandegen la por original, la desconfiança i les representacions locals sobre risc i l'amenaça econòmica. En efecte, no hi ha dades que associïn implantació de CAD amb risc sanitari o desastre econòmic veïnal de caràcter immobiliari; molt per contra, les declaracions dels professionals sanitaris emfatitzen la bondat dels serveis descrits des del punt de vista de la gestió de salut i seguretat pública⁵⁵.

⁵⁴ "L'alternativa no estaria entre la localització a través de la regulació o a través del mercat, entre la norma o la compensació de tots els actors, o un procés tancat que produirà, de manera gairebé inevitable, el risc/ d'almenys una part de la població afectada" (Nel-ho, 2003: 60).

⁵⁵ "...després t'adones que la taxa de delinqüència es redueix, que el consum s'organitza" (alumne curso prevenció de conflictes, Murcia).

3. Les estratègies governamentals de foment de la cooperació.

Si en els models econòmics de jocs cada joc és un món autònom, en el món altament complex de les ciències socials, els models no solen donar-se de manera autònoma sinó de manera enllaçada. Aquí, el NIMBY va de la mà amb un model d'agent principal amb resultats sub òptims que exigeix un tipus de gestió eficient i eficaç des dels organismes públics competents (la gestió pública o la necessitat d'aquesta, de fet, és un resultat o exigència lateral de les dades NIMBY). En aquest sentit, en el terreny de la provisió de BP, l'objectiu de la gestió política és fomentar la cooperació com forma de prevenció de l'operació del mecanisme no cooperatiu. És a dir, ja que l'actitud d'oposició és racional, cal gerènciar la política d'inversió territorial des del mateix moment del disseny d'aquesta ("ex davant"), generant paral·lelament incentius selectius que ajudin a bloquejar les oposicions, és a dir, les interferències socials a la provisió de BP. En aquesta direcció, la hipòtesi inicial central que va guiar l'estudi es prova sense problemes. Així, creiem que la gestió política és necessària ja que a causa de la naturalesa del bé en qüestió, no cooperar amb el públic és completa i evidentment racional (tots ens oposaríem?, gairebé tots?). En aquest sentit, el conflicte entre ambdues parts es genera en la paradoxal situació en la qual des del govern s'exigeix cooperació a la ciutadania afectada, en una situació en la qual cooperar és teòricament irracional.

Per la seva banda, les hipòtesis auxiliars elaborades inicialment respecte de l'impacte del tipus gestió utilitzada, si bé creiem que toquen tangencialment al nucli del problema, no estaven centrades en inexistència d'incentius, troballa teòrica determinant des del punt de vista de l'explicació del mecanisme de la no cooperació. Així, tant la falta d'estils d'gerència participatius com la falta d'informació que s'intuïen com detonants de la no cooperació, han estat retolats i agrupats dintre del que hem donat a anomenar, des de la TER i el model "olsoniano", incentius selectius polítics. En aquest sentit, la segona hipòtesi s'ha comprovat de manera parcial, ja que a través del material empíric recopilat i analitzat, es poden apreciar clarament declaracions que suggereixen no la improvisació de la política, sinó la presència d'interessos d'agents econòmics o polítics locals que operen d'esquena de la ciutadania, i que expliquen tal o com mesura pública (sospita de negociacions, promocions professionals, compensacions territorials de caràcter electoral, etc.). Aquestes decisions no respondrien als criteris tècnics que moltes vegades es reclama des de la CL (o fins i tot la CA) com suport legitimatori o

fonament decisional, constituint-se així en el factor alimentador fonamental tant de les acusacions com de les sospites permanents de frau sostingudes per part de l'agent. En aquest sentit, s'han trobat amb major freqüència i claredat més declaracions centrades en la idea que en els casos analitzats s'han pres decisions de caràcter polític (decisions relacionades amb l'obtenció de beneficis dirigits a les xarxes electorals dels agents involucrats), que material que tendeixi a confirmar la sub hipòtesi que aposta per la improvisació en el disseny de la política. És a dir, segons els entrevistats, no hauria improvisació sinó interessos vetllats, o almenys, la improvisació tindria una importància menor respecte de la sospita de col·lusió d'interessos.

Respecte de la generació d'incentius de caràcter polític, per exemple, mai en terreny es va observar una actitud de rebot en si davant les iniciatives governamentals assenyalades. Per contra, el que es va observar amb claredat va ser una demanda de majors canals d'informació i participació oferts des de les institucions públiques. En aquesta direcció, un dels punts assenyalats per les organitzacions veïnals és la crítica manifesta cap a les actituds inconsistentes de la part governamental i cap als discursos contradictoris i equívocs. En aquest sentit, es manifesta clarament que existeix un dèficit democràtic i que cal apuntar cap a la generació d'espais intermedis de coordinació que proveeixin de mecanismes de diàleg entre govern i ciutadania. És a dir, producció d'un model de gestió urbana democràtica de caràcter més deliberatiu que directiu⁵⁶.

4. Qüestions finals de caràcter soci polític no resoltes a proposar.

Per què estan en auge a Catalunya els moviments ciutadans no cooperatius?, s'està conformant algun tipus de moviment ciutadà que posi les bases per a moviments socials de caràcter projectiu? (primer moment de moviment social) o només és la creixent i actual racionalitat individual agregada posada en operació producte de la crisi de representació, de la idea de risc que <permea> la quotidianitat local, o de la liberalització i la crisi de la qualitat del vincle social?, s'estan despolititzant

⁵⁶ “Un conjunt d'elements que, si no és frustra i és generalitza, permetria anar avançant cap allò que s'ha anomenat una «democràcia deliberativa», és a dir, una democràcia en el sistema representatiu és complementat per un procés de debat permanent entre els ciutadans i entre ciutadans i govern per tal d'obtenir una visió més precisa sobre reptes, eslls conflictes i els menses de fer-hi front” (Nel-ho, 2003: 59). ”La societat que avança no és aquella que nega o amaga els seus conflictes (...), sinó aquella capaç d'afrontar-els i resoldre'ls de manera positiva en benefici de la majoria de la població. Per això és necessari que l'Administració, que totes els administracions, abandoni la desconfiança sobre la capacitat dels ciutadans d'implicar-es i prendre decisions sobre assumptes complexos: prendre decisions després de deliberar a través de sistemes de participació que vagin més enllà de la votació en cada període electoral o de presentar a el·legacions dins els terminis administratius d'informació pública” (Nel-ho, 2003: 58).

(liberalitzant) els espais públics, fent sorgir una esfera social no política d'orientació no cooperativa (neo localisme)?⁵⁷.

En definitiva, en el terreny dels processos polítics de provisió de BP és important invertir en confiança públic – privada?, sabem com fer-lo?, quin és el grau d'eficàcia de les comissions de resolució de conflictes, d'investigació o les auditories sol·licitades pel principal?, com es gestiona l'opinió pública quan les decisions fetes sobre la base de criteris soci - tècnics estan realment justificades i la comunitat creu que els fonaments de la decisió són de caràcter polític?, com convèncer a la CL que és millor invertir en llocs on és menys costós per a la CA?, quins són les millors estratègies de solució avizorades per a convèncer políticament (persuadir) als afectats que és millor protegir l'opció tècnica, que és precisament la qual els perjudica directament?, cal i políticament ètic generar en la població la necessitat de la implantació de BP que se sap seran rebutjats per la població?. Esperem poder contribuir que aquestes qüestions puguin ser resoltes pròximament en línies d'investigació futures a desenvolupar per l'autor.

⁵⁷ “La superació d'aquesta situació només seriosa possible si els moviments fossin capaços d'incorporar plantejaments més generals, propositius i proactius. Dit d'una altra manera: si, en comptes d'estar basats, com passa gairebé sempre, en «identitats de resistència», fossin capaços de construir «identitats de projecte»” (Nel·ho, 2003: 56).

BIBLIOGRAFIA

- Aguiar, F. (comp.) (1991), "Interessos individuals i acció col·lectiva", Editorial Pablo Iglesias, Madrid, Espanya.
- Alberdi, J. (et al.) (2002), "Una reflexió sobre l'acció col·lectiva NIMBY: el cas de Hontza", en *Inguruak* revesteixi basca de sociologia i ciència política, no. 33
- Albi, I. (2000), "Públic i Privat. Un Acord Necessari", Ariel, Barcelona, Espanya.
- Albi, I., González-Erm, J., López Casanovas (1997), "Gestió Pública. Fonaments. Tècniques i Casos", Ariel, Barcelona, Espanya.
- Anduiza Perea, I. (et al.) (2000), "Metodologia de la ciència política", Textos Universitaris, CIS, Madrid, Espanya.
- Atkinson, A. i Stiglitz, J. (1988), "Lliçons sobre economia pública", Institut d'Estudis Fiscals, Madrid, Espanya.
- Axelrod, R. (1984), "L'evolució de la cooperació. El dilema del presoner i la teoria de jocs", Aliança Editorial, Madrid, Espanya.
(2003), "La complexitat de la cooperació. Models de cooperació i col·laboració basats en els agents", FCE, Bs. As. Argentina.
- Baert, P. (1998), "La Teoria Social en el Segle XX", Aliança Editorial, Madrid, Espanya.
- Boudon, R. (1981), "La lògica social", RIALP, Madrid, Espanya.
- Buchanan, J., McCormick, R., Tollison, R., (1984), "L'Anàlisi Econòmica del Polític", IEE, Madrid, Espanya.
- Colomer, J. (comp.) (1991), "Lectures de teoria política positiva", Llibres de butxaca, Institut d'Estudis Fiscals, Ministeri d'Economia i Hisenda, Madrid.
- Coller, Xavier (2000), "Estudi de casos", Quaderns Metodològics del Centre d'Investigacions Sociològiques CIS nombre 30, Madrid.
- Corona Ramón, J.F. (1987), "Una introducció a la teoria de la decisió pública (*public choice*)", Monografies, Institut Nacional d'Administració Pública, Madrid, Espanya.
- Del Racó I, D. (et al.) (1995), "Tècniques d'investigació social", Dykinson, Madrid, Espanya.
- Domènech, A. (1991), "Elster i les limitacions de la racionalitat", en Jon Elster, "Domar la sort", Paidós.
- Downs, A. (1973), "Teoria Econòmica de la Democràcia", Aguilar, Madrid, Espanya.
- Elster, J. (1984), "Marxisme, funcionalisme i teoria de jocs. Al·legat en favor de l'individualisme metodològic", en revista *Zona oberta*, No. 33, octubre – desembre.
(1990), "Rosques i cargols. Una introducció als conceptes bàsics de les ciències socials", GEDISA, Espanya.
(1991), "Domar la Sort", Paidós, Espanya.
(1992), "El canvi tecnològic. Investigacions sobre la racionalitat i la transformació social", Gedisa, Espanya.
(1995), "Psicologia política", Gedisa, Espanya.
(1997), "Egonomics", Gedisa, Espanya.
(2000), "Les limitacions del paradigma de l'elecció racional. Les ciències socials en la cruïlla", Institutió Alfons el Magnànim, València, Espanya.
- Ergueta, A. (2003), "Efectes laterals perversos del micro crèdit com política d'abatiment de la pobresa: un estudi sobre el micro crèdit a Bolívia", Treball d'Investigació UAB, tutora Ángeles Lizón.
- García, M. (2004), "La Rendició de comptes en la gestió de programes de la política social a Xile i els seus efectes en la generació de confiança de la ciutadania cap al govern", Treball d'Investigació UAB, tutor José Noguera Ferrer.
- Sánchez-Cuenca, I. (2004), "Teoria de jocs", CIS no. 34, Madrid, Espanya.
- García Sobrecases, F. (2000), "Acció col·lectiva i béns públics. Una introducció a l'anàlisi no cooperatiu", Tirant Ho Blanch, Universitat de València, Espanya.
- Gargarella, R. (1999) "Les teories de la justícia després de Rawls. Un breu manual de filosofia política", Paidós, Barcelona.
- Grup Igia (2003), "COMETA: proposta d'actuació davant conflictes comunitaris associats a la implementació de recursos soci sanitaris d'atenció a usuaris de drogues a Catalunya", Barcelona, informe d'estudi.
- Grup Igia (2004), "Guía metodològica per al disseny, implementació i seguiment d'estratègies d'acció comunitària vinculades als recursos d'atenció a drogodependents", Barcelona, Material de treball.

- Hedstrom, P. i Swedberg, R., “Social mechanisms, an analytical approach to social theory”, Cambridge University Press, USA, 1998
- Hernández Sampieri, R. (et al.) (2003), “Metodologia de la investigació”, McGraw Hill, Mèxic.
- Marí-Klose, P. (2000), “Elecció racional”, Quaderns metodològics no. 29, CIS, Madrid, Espanya.
- North, D. (1993), “Institucions, Canvi Institucional i Acompliment Econòmic”, FCE, Mèxic, DF.
- Nel-ho, O. (ed.) (2003), “Aquí no! Els Conflictes territorials a Catalunya”, Editorial Empuréis, Barcelona, Espanya.
- Olson, M. (1992), “La lògica de l'acció col·lectiva. Béns públics i la teoria de grups”, LIMUSA Noriega Editors, Mèxic, DF.
- (1998), “La lògica de l'acció col·lectiva”, en Saiegh, S. i Tommasi, M., “La nova economia política: racionalitat i institucions”, Eudeba, Bs. As.
- Ostrom, I. (2000), “El govern dels béns comuns. L'evolució de les institucions col·lectives”, UNAM / CRIM / FCE, Mèxic, 2000
- Paramio, L. (2000), “Decisió racional i acció col·lectiva”, Unitat de Polítiques Comparades (CSIC), Leviatán 79: 65-83, 2000, Madrid, Espanya.
- Rodríguez Gómez, G. (et al.) (1996), “Metodologia de la investigació qualitativa”, Aljub, Màlaga, Espanya.
- Ruiz Olabuénaga i Ispizua (1989), “Decodificació de la vida quotidiana. Mètodes d'investigació social qualitativa”, Bilbao, Universitat de Deusto.
- Saiegh, S. i Tommasi, M. (comp.) (1998) “la nova economia política: racionalitat i institucions”, Eudeba, Bs. As. Argentina.
- Sánchez-Cuenca, I., (2004), “Teoria de Jocs”, Quaderns metodològics del Centre d'Investigacions Sociològiques CIS nº 34, Madrid, Espanya.
- Schelling, T., (1989), “Micromotivos i macroconductas”, FCE, Mèxic, DF.
- Sierra Bravo, R. (1986), “Tesis doctorals i treballs d'investigació científica”, Thompson, Madrid, Espanya.
- Simon, H. A. (1989) “Naturalesa i Límits de la Raó Humana”, FCE, Mèxic.
- Stiglitz, J. (2001), “Microeconomia”, Ariel, Barcelona, Espanya.
- (1995), “L'economia del sector públic”, Antoni Bosch editor, Barcelona, Espanya.
- Tanzi, V. (1972), “A noti on exclusion, pure public goods, and Pareto Optimality”, Public Finance Review, Vol. XXVII, No. 1
- Taylor, S.J. i Bogdan, R. (1990), “Introducció als mètodes qualitius d'investigació”, Paidós Studio, Bs.as., Argentina.
- Ugalde, L.C. (2002), “Rendició de comptes i democràcia. El cas de Mèxic”, Instituto Federal Electoral IFE, Mèxic, DF.
- Valls, M. (2003), “Tècniques qualitatives d'investigació social. Reflexió metodològica i pràctica professional”, Projecte Editorial Síntesi Metodològica, Madrid.

RECURSOS BIBLIOGRAFICOS ELECTRONICOS

- Aguiar, F. (s/a) “Libertat, justícia i jocs”, Document de treball 1206, Institut d'Estudis Socials Avançats d'Andalusia.
- Bosc Sendra, J. (et.al.) (2001 - 2002), “De la justícia espacial a la justícia ambiental en la política de localització d'instal·lacions per a la gestió de residus en la comunitat de Madrid”, Departament de Geografia, Universitat d'Alcalá, Butlletí de la Reial Societat Geogràfica, t. CXXXVII-CXXXVIII, pàg. 89-114
<http://www.geogra.uah.es/joaquin/pdf/justicia-espacial-ambiental.pdf> Pàgina consultada el 25/02/2007
- Cowen, T. “Public Goods and Externalities”,
<http://www.econlib.org/library/ENC/PublicGoodsandExternalities.html> Pàgina consultada el 21/02/2007
- Davolos, P. i Perelman, L. (2004), “Acció col·lectiva i regeneració democràtica de l'espai públic”.
<http://www.iisg.nl/labouragain/documents/davolosperelman.pdf> (2004) Pàgina consultada el 16/12/2006.
- Esplugas, A. “Béns públics: fallada del mercat o coartada de l'Estat”,
<http://www.liberalisme.org/articulo/364/> Pàgina consultada el 16/12/2006

- Gunning, J.P., (2000), “La visió empresarial dels béns públics i la teoria de l'elecció pública”, College of Commerce and Economics Sultan Qaboos, University Sultanate of Oman <http://www.telesat.com.co/DL/Gunning.html> Pàgina consultada el 25/02/2007
- Gutierrez, M.A. “Per a llegir al marxisme analític: controvèrsies metodològiques i implicacions teòriques”, Biblioteca virtual de la CLACSO <http://168.96.200.17/ar/lilibres/teoria1/gutierre.rtf> Pàgina consultada el 25/02/2007.
- Hernández, N. i Pérez, J.L. (2001), “Mancur Olson: Poder i prosperitat. La superació de les dictadures comunistes i capitalistes”, Segle XXI, Madrid <http://labinert.uma.es/lab8/Lab8Art8PRivero.htm> Pàgina consultada el 25/02/2007
- Hidrovo Estrada, A. “Falles del mercat” <http://www.liberalisme.org/articulo/305/12/> Pàgina consultada el 16/12/2006
- McCarthy, N. (2004), “Acció col·lectiva i drets de propietat per al desenvolupament sostenible, béns públics i acció col·lectiva en l'àmbit local”, Punt d'enfocament 11, resum 4 de 16, International Food Policy Research Institute, febrer 2004, www.ifpri.org http://www.ifpri.org/spanish/2020/focus/focus11/focus11_04sp.pdf Pàgina consultada el 21/02/2007.
- McNutt, P. (1999), “Public Goods and Club Goods”, Chairperson, Competition Authority, Dublin and Research Associate, Department of Political Science, University of Dublin <http://encyclo.findlaw.com/0750book.pdf> Pàgina consultada el 14/02/2007.
- Miller, L. (2004), “Acció col·lectiva i models de racionalitat”, Revista Estudis Fronterers, Universitat Autònoma de Baixa Califòrnia, Mexicali, Mèxic, Gener juny, any/vol. 5 no.009, Pàg. 107-130. <http://redalyc.uaemex.mx/redalyc/pdf/530/53050905.pdf> Pàgina consultada el 25/02/2007
- Miler, L. (s/a) “Coordinació i acció col·lectiva”, *Working Paper Seriis* 0509, Institut d'Estudis Socials d'Andalusia IESA.
- Naishtat, F. (s/a), “Acció col·lectiva i regeneració democràtica de l'espai públic”. <http://www.ub.es/escult/docu2/naishtat.pdf> Pàgina consultada el 20/02/07.
- Pàgina de glossari de FAO. www.fao.org
- Pedroza Flores, R. (2000), “Teoria de jocs i individualisme metodològic de Jon Elster. Un acostament per a l'anàlisi de l'educació”, en: “Cinta de Moebio” No. 8. Setembre 2000, Facultat de Ciències Socials, Universitat de Xile, <http://rehue.csociales.uchile.cl/publicacions/moebio/08/pedroza.htm> Pàgina consultada el 25/02/2007
- Pratt, J.W. i Zeckhauser, R.J. (1991) “Principals and agents: the structure of business”, Harvard Business School Press, en García Soto, M. (2003), “El govern corporatiu i les decisions de creixement empresarial”, <http://www.eumed.net/tesi/mggs/1a.htm> Pàgina consultada el 25/02/2007
- Rodríguez de Rivera, J. (1999), “Teoria de l'agència” <http://www2.uah.es/estudisdeorganizacion/temesorganizacion/teororganiz/teoriaagencia.htm> Pàgina consultada el 25/02/2007
- Sense autor: <http://www.eumed.net/cursecon/dic/B.htm#béns%20públics> Pàgina consultada el 16/12/2006
- Sense autor: <http://www.eumed.net/cursecon/9/Els%20béns%20publicos.htm> Pàgina consultada el 16/12/2006
- Sense autor: <http://www.aulafacil.com/Microeconomia/Lliçons/Lecc-19.htm> Pàgina consultada el 16/12/2006
- Sense autor: <http://decon.edu.uy/ec2soc/Bénspublicos%20i%20privatsprod%20publica.pdf> Pàgina consultada el 15/01/2007.

ANNEXOS METODOLOGICOS

1. Instrument.

Dimensió / variable	Ítem
1. Causes de l'oposició.	1. . Per quina es genera l'oposició? 2. . Per quina s'oposen?
2 . Identificació i característiques dels actors en conflicte.	3. . Quins són els actors en conflicte?. Característiques.
3. Actuacions dels actors en conflicte.	4. . Quin tipus d'estratègies desenvolupen els actors i cuales són els seus resultats? 5. . Com s'han resolt aquests conflictes? 6. . Com evitar l'oposició?
4. Posicions dels actors en conflicte.	7. . Quins són les posicions de partida i arribada? 8. . És racional oposar-se?
5. Interessos i motivacions dels actors en conflicte.	9. . Sobre la base de que criteris els decisores prenen les decisions de localització? 10. . Quin és la relació entre interès privat i general? 11. . Quins són les motivacions i interessos dels actors? 12. . Fins a on influeix altre tipus d'interessos ocults?
6. Disposicions a la cooperació dels actors en conflicte.	13. . Com és la cooperació i la participació dels veïns en la implantació? 14. . Com incentivar o promoure la cooperació veïnal?
7. Confiança entre els actors en conflicte.	15. . Professionals i tècnics i veïns confien en els decisores polítics? 16. . Veïns confien en els tècnics?

2. Estratègies i resultats d'actuació de les parts.

Els següents dos punts són els textos introductoris de dos casos d'oposicions veïnals a la implantació de CAD a Catalunya, un en la ciutat de Lleida en l'any 1995 i l'altre en la ciutat de Cerdanyola en l'any 2003. Són part d'un document major realitzat per Grup Igia (2003), associació dedicada a la formació i a la investigació en drogodependències i a la reducció de danys. Són textos que l'autor ha utilitzat per a la implementació de programes de formació en prevenció de conflictes d'implantació de centres d'atenció a drogodependents des de l'any 2004 fins a la data.

2.1 Sub cas Cerdanyola 2003.

Amb l'obertura del nou CAP en el barri de Canaletes de Cerdanyola (gener del 2003), i la decisió de traslladar en poc temps el CAS del CAP II al nou CAP de Canaletes, esclata el conflicte veïnal en el barri de Canaletes. El barri de Canaletes on s'ha de situar el CAS és un barri de nova creació (1996) i de recent assentament poblacional. Actualment conta amb uns 4.000 habitants, és un barri jove, és a dir, amb

una població infantil elevada i un dels barris amb major nivell econòmic de la ciutat, amb un perfil sociodemogràfic de classe mitja/alta. El barri està situat en una zona privilegiada, als afores de la ciutat, en expansió cap a la ciutat de Barcelona (projectes de futura connexió Barcelona-Cerdanyola) i amb àmplies zones verdes: zones enjardinades, Parc del Turonet, Parc de la Rigués, al peu del Parc Natural de Collserola, i per tant, el barri és l'accés de la població a aquests paratges naturals. A part de la zona de l'Avinguda de Canaletes que està conformada per pisos de protecció oficial, al nord i al sud d'aquest carrer principal del barri, els habitatges són parcel·les particulars amb cases unifamiliars amb petits jardins que fan l'efecte de zona residencial acomodada.

Els actors en conflicte i els seus discursos.

Plataforma antiCAS.

La plataforma en contra de la instal·lació del CAS en el CAP de Canaletes, o plataforma contra la dolenta ubicació del CAS, va ser constituïda per les següents organitzacions: Associació de Veïns de Canaletes, Associació de mares i pares d'alumnes del CEIP Carles Buïgas, i AMPA de l'IES Forat del Vent. (L'Associació de Comerciants de Canaletes s'integrarà posteriorment). En el discurs sostingut per aquesta plataforma és que “no estan en contra de l'atenció als drogodependents ni d'aquest col·lectiu”, però consideren que “el barri de Canaletes no és l'espai idoni” per a conviure amb el CAS pels següents motius:

- L'Ajuntament de Cerdanyola no ha tingut en compte, com reconeixen ells mateixos en privat, la repercussió de la ubicació del CAS de Toxicòmans per a la població de la zona.
- Un CAS de Toxicòmans se situa en zones que ja tenen una concentració considerable de persones drogodependents per a evitar dur un grup de risc a altres zones. (“grup de risc i amb tendència a crear conflictes”)
- Els CAS de Toxicòmans han de situar-se en zones molt centríques, urbanitzades, il·luminades, molt comunicades i prop de comissaries de policia o seus de la guàrdia urbana, per a evitar la instal·lació de toxicòmans en l'entorn, el tràfic de drogues i l'augment dels delictes en la zona. Gens d'això tenim en el CAP de Canaletes.

- Un CAS de Toxicòmans ha de situar-se lluny de zones enjardinades i despoblades com el Parc del Turonet i el Parc de la Rigués, per a evitar que les ocupin de forma permanent. Per aquestes zones cada dia passen centenars de persones de Cerdanyola, moltes vegades en solitari.
- Un CAS de Toxicòmans no ha de situar-se al costat d'un parc infantil, una guarderia o una residència de la tercera edat, i tampoc en la proximitat d'un col·legi i un institut amb més de 700 nens i adolescents que passen i juguen per la zona cada dia.
- No ha de posar-se un servei per a un grup de risc en un CAP previst per a una població normalitzada de 23.000 persones.
- La seguretat en la zona pot degradar-se de forma ràpida i Canaletes, el Turonet i el Turó de Guiera deixaran de ser l'accés de la població a Collserola i poden convertir-se en una zona perillosa, aïllada i marginal.
- Preocupació per la possible degradació del barri.
- Informacions anònimes delaten por a la devaluació dels immobles, molts d'ells protegits. %[“Tot Cerdanyola“ 02-05-03]
- Situar el CAS en Canaletes seria negatiu pels propis drogodependents ja que estarien condemnats a reproduir hàbits negatius en el seu procés de rehabilitació per la concentració que produiria.

Canaletes Solidària.

L'Agrupació Cívica Canaletes Solidària es defineix com “un col·lectiu integrat per veïns i veïnes del barri de Canaletes de Cerdanyola que, des d'una visió progressista i d'humanisme solidari de la realitat social, lluiten pel dret de les persones amb problemes de drogodependència a rebre una adequada atenció socio sanitària”. Sorgeixen com resposta als seus veïns de la “Plataforma AntiCAS”, defensen el diàleg pacífic i espais de debat, apostant per la informació i el coneixement en contra de l'alarmisme i la manipulació d'opinions per part de grups d'interès particular. Organitzen xerrades i sessions informatives, sobre la problemàtica entorn del CAS en particular o sobre qüestions relacionades amb les drogues o la salut en general. Acusats per la plataforma anti-CAS d'estar en l'òrbita del PSC, ells (i el PSC) ho desmenteixen i defensen la seva total independència. (veure documentació recopilada sobre l'entitat en annexos).

Comissió de Seguiment del CAS.

L'objectiu de la Comissió de Seguiment per a la instal·lació del CAS consisteix a iniciar les actuacions necessàries per obrir aquest servei en condicions de pau social i consens ciutadà. L'engegada d'aquesta comissió es va decidir en una reunió que va comptar amb la participació de la Sra. Alcaldessa de Cerdanyola i la Sra. tinent alcalde de Serveis als Personis, el director general de Drogodependències i Sida de la Generalitat i un representant del Servei Català de la Salut de la Generalitat. Van Ser convidats a formar part de la comissió persones, institucions i organitzacions polítiques i socials del sector (1 representant de cada grup polític de l'ajuntament, 3 representants de la Plataforma contra la ubicació del CAS al CAP Canaletes (i per cadascuna de les entitats que la configura), 1 representant de la Plataforma solidària, el Director del centre IES Forat del Vent, la directora del Centre CEIP, 1 membre de cadascuna de les AA.VV. corresponents a: Ca n'Antolí, Carrer Nou, Centri, Fontetes, Montflorit, Quatre Cantons, Sant Ramon, Turonet, 1 representant de cadascun dels sindicats CC.OO. i UGT, el Cap Local de Sanitat, 1 tècnic de la Direcció General de Drogodependències i Sida, 1 representant de CatSalut i la Cap del Servei de Benestar Social i El director de la Direcció General de Drogodependències i Sida St. Joan Colom. La presidència està a càrrec de l'alcalde de Cerdanyola Sra. Cristina Real). [C.I. 02-17-03, i comunicats de la comissió en la documentació recopilada]

2.2 Sub cas Lleida Any 1995.

En l'any 1995, en el centre de la ciutat de Lleida i en ple casc històric, les diferents associacions de veïns (existeixen 5 associacions) del nucli històric de la ciutat (el casc històric) amb una població de 8.000 a 9.000 habitants aproximadament, es mobilitzen per a defensar el tancament d'un centre d'atenció de toxicòmans de baix llinar, amb el suport també d'un col·legi proper al centre (pares i associació de pares). Des d'aquest centre s'havien implementat alguns dispositius en el marc de la reducció de danys, específicament programes d'intercanvi de xeringues en correspondència amb les característiques i necessitats detectades en l'entorn urbà i social el que indicaven l'existència d'una petita zona de venda i consum de substàncies il·legals i que s'associava directament amb el fet que el barri es concentrés una població significativa d'usuaris de drogues per via parenteral. Cap destacar que en el 1995 els programes o estratègies de

reducció de danys encara eren realitats emergents, distants encara de la seva normalització i acceptació social.

Les primeres queixes dels veïns indicaven i alertaven “sobre la proliferació de xeringues usades en la via pública”, així com de la creixent presència i visibilitat de toxicòmans en el barri. Les instal·lacions en les quals es desenvolupava el programa d'intercanvi de xeringues, havien estat cedides per l'Ajuntament de Lleida. La gestió del programa era responsabilitat de la Fundació Mercè Fontanillas. El departament de Sanitat de la Generalitat defensava aquest tipus d'atenció (reducció de danys) i tractava de desenvolupar que els programes d'intercanvi de xeringues s'implantessin en altres recursos: ambulatoris (CAP), farmàcies, etc.

El conflicte i els seus actors.

- Diferents associacions de veïns del barri “Casc Antic” de la ciutat. “Xavier Aluja”, president d'una associació de veïns (A.V. Cavallers), defensa que siguin els ambulatoris o les farmàcies qui ho reparteixin.
- La Direcció General de Drogodependències i Sida de la Generalitat amb el Dr. Joan Colom com referent.
- L'Ajuntament de Lleida amb Pilar Nadal, presidenta de la comissió de Serveis personals.
- El col·legi Cervantes, especialment el AMPA.
- El col·legi de farmacèutics de Lleida com agent favorable a la incorporació dels PIJ en les farmàcies amb Víctor Berga com president.